

שפתי שני

חמש מגילות

נ"ד

חובר ונערך ע"י

יוסף שבתאי (שני)

פעיה"ק ירושלים תובב"א

ה' תשע"ג

כתובת המחבר
יוסף שבתאי
ת. ד. 3200 בני ברק
ארץ ישראל

כל הזכויות שמורות

ALL RIGHTS RESERVED

מותר להעתיק מאמרים בודדים
לצורך זיכוי הרבים,
אבל לא לצורך מסחר.

נדפס בארץ ישראל
PRINTED IN ISRAEL LAND

הקדמה למגילת אסתר

עם ישראל אינו חוגג את החגים בגלל מעשים שקרו בעבר מה שנקרא בשפת העמים נוסטאלגיה, ואפילו את השבת איננו מצווים לשמור רק בגלל שה' שבת ביום השביעי בזמן הבריאה.

כדי לזכור ענין נוסטאלגי לא צריך את כל פרטי ההלכות של כל חג וחג, ואכילת חמץ בפסח לא היה פוגם בזכר הנוסטאלגי של אכילת מצה כזכר ליציאת מצרים. וסוכה תחת התקרה לא היתה פוגמת מערך מצות סוכה כזכר לסוכות שישבנו בהם במדבר. וזכר למה ששבת ה' ביום השביעי לבריאה לא היה מחייב שמירת שבת בצורה כה מדוקדקת, ועונש מוות לעובר ועושה בה מלאכה, בגלל ש"חלל" זכרון נוסטאלגי. וכמו כן את המגילה איננו קוראים רק בגלל שלפני למעלה מאלפיים שנה קרה ענין זה. וכדי לזכור את סיפור המגילה, היה אפשר לקרוא גם מתוך נייר מודפס ללא הקפדה על כל דיני הכתב והקלף והתפירות של היריעות וכדו'.

אכן, כל המאורעות שקרו לאבותינו ושאר מאורעות המסופרים בתורה כולם קיימים במציאות ובפועל הרוחני מראשית הבריאה, ונעשים מידי שנה בשנה או מידי פעם בפעם בעולמות העליונים על פי סודם של דברים, וכשקרה זה גם במציאות הגשמית בעולמנו, נתפש הדבר גם בנפשנו והפכנו לשותפים במדה מסויימת לדברים רוחניים אלו. ודומה הדבר ליום המעונן שלאחר כמה שעות פרצה השמש מבין העננים לכמה דקות, שמי שאינו מבין חושב שרק ברגעים אלו זרחה השמש וכבר שקעה, אבל האמת היא שמאז הבוקר זרחה השמש ועודה מאירה במרומים אלא שהעננים מונעים מאתנו לראותה ולחוש בחומה, וכשנפער סדק בין העננים האירה לנו השמש וחשנו בחומה. כך כל ענין האבות, ופרעה, וגלות מצרים, והליכת ישראל במדבר, ומרדכי ואסתר והמן ואחשורוש וכו', נעשים בכל שנה מאז הבריאה בעולמות העליונים מעל לעננים הרוחניים המכסים בעוונותינו את נפשנו, ומונעים ממנה לראות ולחוש את הנעשה במרומים, וכשהתגשם איזה דבר וחשנו בו, נהיינו שותפים באופן קבוע לענין רוחני זה, ונפשנו יכולה לקבל את שפעו גם בהיותה בתוך הגוף מידי שנה כשקורה דבר זה במרומים. ומכאן כל דיני החגים ומצוותיהן, כשמצוות העשה שבהן גורמים להתקשרותנו לאורות נפלאים אלה, ומצוות לא תעשה של חגים אלה מונעים אותנו מלאבד את הקשר עם עניינים נעלים שכאלה שהקרן שלהם שמור לנפשנו בעולם הנפשות בהגיעה לשם לאחר הפרדה מהגוף, ואת הפירות יש בידינו לקבל גם בעולם הזה, להרגיש ולחוש בנועם העליון. ואם איננו

חשים בזאת, הסיבה היא שהפגמים שפגמנו בנפשנו גרמו לה להתאבן מדברים שבקדושה וכמו שאמר הנביא "כי אם עוונותיכם היו מבדילים ביני וביניכם". וכל אחד לפי טוהר נפשו חש ומרגיש בהארות נפלאות אלה. וכשם שאדם הנכנס למקוה מלא מים אמור להרגיש את רטיבות המים, ואם אינו מרגיש בידוע שמערכת העצבים של גופו אינה תקינה, ולפי האחוזים שהיא תפעל כך ירגיש את תחושת המים הרטובים שבהם הוא נמצא, כן בענין זה. גם לגבי שבת, אותו אור קודש וברכה שקידש וברך ה' את יום השביעי, חוזר ומאיר בכל שבת ושבת מחדש, וכשאדם עושה מלאכה בשבת, הוא לא מחלל זכרון הסטורי, אלא קדושה מציאותית הקיימת בו ביום.

כבר בשנה הראשונה לבריאה קרו כל המאורעות הכתובים בתורה ובדברי חז"ל מציאת מצרים ועד חנוכה ופורים, והדמויות המוכרות לנו כישראל ופרעה והמן ואחשוורוש וכדו', הם התגשמויות של עניינים רוחניים הקיימים למעלה של שעבוד וגאולה, גזר דין ובטולו, וכדו'. וגדולי ישראל ראו ברוח קדשם כיצד הכל נעשה ברוחניות בטרם יתגשם הענין, ובלי שום צווי קיימו את כל המצוות כל דבר בזמנו המתאים, וכשבאו המלאכים לאברהם בפסח לבשרו על לידת יצחק, בקש אברהם משרה לאפות מצות עבורם וכמו שכתוב "לושי ועשי עוגות", הם המצות הנקראות כן וכמ"ש "ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עוגות מצות כי לא חמץ". ולמחרת בבואם ללוט שגדל בחברת אברהם נאמר "ומצות אפה ויאכלו". וקיים אברהם את כל מצוות הפורים כולל קריאת המגילה שנאמר "עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרת מצוותי חוקותי, ותורותי". ופירש רש"י, "להביא תורה שבעל פה, הלכה למשה מסיני". והמגילה דרגתה גדולה מהלכה למשה מסיני, כי נרמזה בתורה וכמ"ש "כתוב זאת זכרון בספר ושם באזני יהושע". ואמרו חז"ל שתיבת "בספר" כוונתה לכתובת מגילת אסתר, שכבר מסרה משה בסוד "באזני יהושע" שיעבירנה בסוד לזקנים ולנביאים עד שבבא העת ויתגשם ענין זה שיכתבוהו בספר.

סוד פורים העליון הוא, ענין אכילת עץ הדעת ותקונו. ואמרו חז"ל¹, המן מן התורה מנין, שנאמר המן העץ אשר צויתך לבלתי אכול ממנו אכלת². אסתר מן התורה מנין ואנכי הסתר אסתיר³. מרדכי מן התורה מנין דכתיב מר דרור⁴, ומתרגמינן מירא דכיא. וברור שלא מדובר כאן במשחקי מילים אלא בגופי תורה וסודות שמים. ואולי הענין הוא כי יצר הטוב הוא בחי' "שמן המשחה"

1. חולין קל"ט: 2. בראשית ג', יא. 3. דברים ל"א. 4. שמות ל'.

המכוון בעולמות העליונים כנגד ספירת "יסוד החכמה", כי "שמן הוא בחי' חכמה, ומשיחתו על המשכן והכלים לקדשם הוא בחי' התפשטות החכמה והעתקתה מאוצר החכמה אל המקום המתקדש, וזה נעשה על ידי בחי' "יסוד" כידוע. ויצר הטוב הוא בחי' אור החכמה המנסה לכוון את הנפש לחיי עולם בסוד הכתוב "החכמה תחיה בעליה". ולא להמשך אחר הברק המסנוור של תאוות העוה"ז המטפשים לבו של אדם וגורמים לו לחטא. וכנגדו יצר הרע הוא בחי' הנחש שפיתה את חוה להגרר אחרי תאוות אכילת עץ הדעת. וכל סוד ענין חטא עץ הדעת אף על פי שהפשט לא יופשט והדברים היו כפשטם גם כן, ברור שסודות נשגבים ורמים גנוזים בענין זה, ולא לחינם אסר ה' דווקא עץ זה למאכל ובעונש נוראי כל כך לעובר על צויו, ולא סתם איפשר ה' לנחש להגיע לגן עדן כדי לפתות את חוה ושאר פרטי המעשה, כי המעשה למטה הוא תמונת ענין רוחני שנפעל ממנו בעולמות והספירות העליונים שנשמת האדם נחצבה משם ושוכנה בתוך גוף להבחין בעולם זה שהוא עולם הבחירה, כי הוא צורך גבוה בחשבונות שמים.

מעשה זה בעולמות הרוחניים קיים מאז הבריאה במרכיבים שונים המבטאים עניינו, וכשישראל חטאו באכילת תאוה בסעודתו של אחשוורוש, התגלם ענין עץ הדעת והתלבש בדמויות המופיעות במגילה, כשאתר היא נצוץ מנפש חוה, ומרדכי הוא בחי' החכמה שכוון אותה בדרך חייה, "ויהי אומן את הדסה היא אתר". ואחשוורוש הוא סוד הנחש שפיתה את חוה, ועתה פיתה את ישראל לאכול מסעודתו, וענינו מרומז בשמו כי אמרו חז"ל למה שמו אחשוורוש ר' יוחנן אמר כל שזוכרו אמר אח לראשו⁵. והוא סוד הנחש שנאמר עליו "הוא ישופך ראש". ועמד מרדכי והזהירם לא ללכת לסעודתו⁶, ומשלא שמעו בקולו ונהנו מסעודתו של אותו רשע גרמו שתפול אתר היא חוה בידי הנחש הוא אחשוורוש. ואותו מקטרג מאז אכילת עץ הדעת התחזק עתה באכילתם מסעודת אחשוורוש והתלבש בהמן שיקטרג על ישראל בפני הנחש הוא אחשוורוש, ויעוררו לקבל כח משמים ולגזור גזירת מות כגזירת המות הראשונה שנגרמה על ידו. ולכן אמרה אתר למרדכי "וצומו עלי", דהיינו על שגרמו ישראל לי ליפול בידי הנחש שנית, "ואל תאכלו ואל תשתו שלשת ימים" לתקן את אכילת האיסור שעוררה את אכילת האיסור הראשונה על ידי, ושעל ידי אכילתכם הפך שמי מהדסה, לאסתר המורה על הסתרת פני שמים ממכם. ומרדכי בחי' יצר הטוב והחכמה המחיייה, הראה להם את דרך התשובה שגרם להצלת חייהם,

5. מגילה י"א. 6. אתר רבה פרשה ז' אות י"ג.

ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם". וכשם שנהרגו שונאיהם התחתונים כך התבטלו שונאיהם העליונים המקטרגים הרוחניים שנבראו מעוונותיהם. וכשהאירה הארת מרדכי בחי' החכמה עליהם, "קיימו וקבלו היהודים" מחדש את התורה שקבלו בסיני, ועתה הפעם מבחינת האהבה והחכמה ששרתה עליהם והנחתה אותם לחיי עד.

ואם ננסה לתרגם ענין זה על עצמינו, נמצא כי הנשמה היא בחי' אסתר כי היא מסתרת בתוכינו, ואיננו יכולים לראותה למרות שמכירים אנו במציאותה. ומרדכי הוא היצר הטוב המנסה להדריך אותנו בדרך התורה והמצוה, ואחשוורוש הוא היצר הרע המושך אותנו לסעודות ותאוות העוה"ז, ומשנגררים אנו אחריו קם המן הוא המקטרג הנברא מעוונותינו וגורם לגזירות קשות ה' יצילנו, ואז יצר הטוב מעורר אותנו בעת צרותינו לתשובה ומעשים טובים, ואם שומעים אנו בקולו מתבטלים הגזירות ונהפוך הוא שנהפכים הרעות ובאים על ראש שונאינו, וכשרואים אנו את הישועה מקבלים אנחנו עול תורה באהבה, והרי לך פורים זוטא כל השנה בכל אחד מאתנו, ואפשר בכל השנה לברך בעלי תשובה בברכת "פורים שמח".

*

יש שני סוגי יחודים אחד **בדחילו**, (פחד) ואחד **ברחימו**. (אהבה) בדחילו, בבחינת "לפניו נעבוד ביראה ופחד", וכנגדו ספר קהלת, החותם בפסוק "סוף דבר הכל נשמע, את האלהים ירא". ושיר השירים בחי' אהבה. וכנגדם יש לנו ב' ימים בשנה "כפורים", ו"פורים". "כפורים" בבחי' דחילו, ו"פורים" בבחי' רחימו. כי בכפורים אנו שבים בתשובה ומקבלים עול תורה מיראה, מאימת הדין. ובפורים קבלת התורה והתשובה בסוד האהבה וכמו שכתוב "קיימו וקבלו" ואמרו חז"ל "קיימו, מה שקבלו בסיני". ואמר הכתוב "הביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה". וראשי תיבות "הביאני אל בית היין" הוא אהבה, וזה סוד יין של פורים ש"חייב איניש לבסומי בפוריא", שהוא בחי' האהבה שבין ישראל לאביהם שבשמים. כי האהבה נובעת מהחכמה, והיראה מהבינה. וכשאדם מבין הוא ירא, וכשהוא חכם הוא אוהב. ובכפור אנחנו בסוד ספירת הבינה שהיא בחי' תשובה, ובפורים אנחנו בסוד יסוד החכמה. ואעפ"י שיין הוא בבחינת ספירת הבינה, יין של פורים מגיע גם עד החכמה, כי על ידי המגילה והיין מתקשרת הבינה בספירת החכמה, ומתחברים החכמה והבינה בסוד האהבה המושלמת שאינה נפרדת לעולם, וכמ"ש בזהר שהם לא נפרדים לעולם, בסוד "הבן בחכמה וחכם בבינה".

וביום הכפורים נחתמים בספרים, ובפורים נאמר "יכתב להשיב את הספרים".

כי ארבעה חלוקי כפרה אמרו חז"ל, והם. מי שעבר על מצוות עשה ושב, לא זו משם עד שמוחלין לו. ומי שעבר על מצוות לא תעשה, תשובה תולה ויום הכפורים מכפר. ומי שעבר על איסורים שענשם כריתות או מיתות בית דין, תשובה ויום הכפורים תולים, ויסורים מכפרים. ומי שעבר על חלול ה', תשובה ויום הכפורים ויסורים תולים, ומיתה מכפרת. וכתב החיד"א שחילוקים אלו לא נאמרו אלא למי ששב מיראה, אבל מי ששב מאהבה, הכל נמחל בכת אחת עם תשובתו. וביום הכפורים נכתבו הספרים לפי חלוקי הכפרה כי שבנו מיראה, אבל על ידי תשובה בפורים מתוך אהבה, מתבטלים כל הדברים הרעים שבספרים כי בתשובה מאהבה אין יותר ענין בהם. וזה בבחינת "יכתב להשיב את הספרים" שנחתמו ביום הכפורים.

ואמרו חז"ל "כל השירים קדש, ושיר השירים קדש קדשים". כי הוא מצד האהבה שבין ה' וישראל. וכבר בתחילתו מתבאר ממנו שסודו קשור ליום הפורים שהוא מתקנת מרדכי ואסתר וחכמי הסנהדרין של אותו דור שהם אנשי כנסת הגדולה, כי אמר הכתוב, "כי טובים דודיך מיין", ופירשו חז"ל שכוונת הכתוב לומר שטובים ויקרים בעיני ה' ימים טובים ומצוות שתקנו חכמי ישראל, יותר מיינה של תורה שנתן ה' לישראל. כי הוא כדוגמת התכשיט ששולחת הכלה לחתן שחביבה עליו יותר מתכשיטיו האחרים. ואמרו חכמים כי כל ספרי הנביאים בטלים לעתיד לבא חוץ ממגילת אסתר. כי דברי הנביאים הם מבחינת היראה, כי נשלחו לירא את ישראל לשמור את מצוות ה' פן יחרה אפו בהם. ולעתיד לבא הכל יהיה מבחי' האהבה, ולכן שיר השירים ומגילת אסתר ישארו קיימים, אלא שבחי' שיר השירים יהיה מצב רגיל שבו כולם יכירו את ה' בבחינת הבינה וכמו שכתוב "וידעו תועי רוח, בינה". כי ירבה הדעת וכמו שכתוב, "וידעו אותי למקטנם ועד גדולם כמים לים מכסים". ולכן לא הזכירוהו חז"ל, אבל יום הפורים עדיין יהיה בגדר יום טוב בדרגה גדולה, כי בו תאיר החכמה. ואף על פי שפורים הוא מבחי' החכמה, וסוד החכמה הוא בבחי' שמן, ענין יום הפורים הוא בשתיית יין שהוא סוד הבינה, כי אין בנו כח להבין את החכמה אלא דרך הבינה.

*

מרדכי הוא סוד "יסוד החכמה" סוד תפילין של רבינו תם, ולכן רמוז הוא בר"ת יהודי היה – בשושן- הבירה ושמור⁷, שזה שם הוי"ה כסדר תפילין דר"ת.

*

7. פרי עץ חיים וכוונות הרש"ש.

גדולי המוסר אמרו על יום הכפורים, שמשמעותו, "כפורים" שהוא כמו פורים, כי בעניין אחד פורים יותר גדול, האור שמגיע בפורים גדול יותר מהאור שמאיר ביום כיפור, לעתיד לבוא לא יתייחסו לדברי הנביאים והכתובים פרט למגילת אסתר, ויהיה לנו גם כיפורים וגם פורים. כי כל מה שכתוב בתורה שבכתב לא יתבטל, וכל מה שכתוב בנביאים לא יצטרכו לו בגלל גודל מעלת הזמן שיהיה למעלה מדרגת ספרי הנביאים, חוץ ממגילת אסתר. ואפילו שיר השירים שאמר רבי עקיבא שכל השירים קודש ושיר השירים קודש קדשים, ואומר הזוהר שזה למעלה מהתהילים, לעתיד לבא כולנו נהיה בדרגה של שיר השירים שהוא בדרגת הבינה, וכל האהבה והחשק בין הקב"ה לעם ישראל שיש בשיר השירים יהיה במציאות קבועה, ודבר שהוא מציאותי הוא כבר לא מחודש. אבל הארת פורים יותר גדולה מהארת שיר השירים כי מקורה מהחכמה העליונה, ולכן יצטרכו לקרוא את המגילה כדי למשוך את האור הגדול הזה.

הקב"ה ברא את העולם באור שבעת הימים שהיה אור עצום שבו היה אדם מסתכל ורואה מסוף העולם ועד סופו, עבר, הווה, ועתיד. שהכל נברא כבר בזמן בריאת העולם, וכשם שאדם נוסע ואחרי כמה קילומטרים רואה הר, ההר הזה היה שם כל הזמן, הוא רק עכשיו הגיע להר. כך כל העתיד כבר קיים ואנחנו מתקדמים כדי להגיע אליו. אותו הר שנעלם מהעין עדיין קיים, רק פשוט עברנו אותו. אם אנחנו במרחק עין אחורה נסתובב ונראה אותו, עם משקפת נוכל לראות עוד יותר רחוק אחורה וקדימה, לכן העבר אינו עבר וההווה לא הווה וגם העתיד לא עתיד, הכל הווה מתמשך ומשתנה בהתאם למקום שאנחנו נמצאים בו, באור של שבעת הימים היה אדם רואה הכל עבר הווה ועתיד. ואולי אור זה הוא הנקרא בלשון המקובלים יסוד החכמה, וביום פורים האור הגדול של יסוד החכמה מתגלה, למוקפים בט"ו ולפרזים ב"ד. לכן מספק פורים עושים יומיים כדי שאם יגיע האור לא נאבד אותו.

התורה שלנו באה מהאור הגדול הזה ובכל פעם שפותחים ספר תורה לקרא בציבור האור הזה מאיר בזמן קריאת התורה ורק לאותו מניין שקורא בתורה ורק באותו בית כנסת מול התיבה ולא יותר מזה. ואולי זה הוא מה שאמרו רבותינו, אור של שבעת ימי בראשית גנזו הקב"ה בתורה, האור הזה כל אדם לפי ערך לימוד התורה יכול למשוך חלק ממנו.

*

צריך להבין איך ישראל לאחר שעמדו במעמד הר סיני, וראו בנבואה את הקב"ה אומר אנכי ה' אלהיך, וכמ"ש "אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד מלבדו". איך אחרי זה עשו באותו מקום עגל ורקדו סביבו. ואולי הסיבה

היא כי ישראל התחרטו ממה שאמרו "נעשה ונשמע", ולא רצו לקבל תורה, וכשהגיע מתן תורה נאמר "ויוצא משה את העם אל תחתית ההר" וההר נתלש ממקומו ועמד מעליהם באוויר, וכמו שאמרו חז"ל שה' כפה עליהם הר כגיגית, ואיים עליהם אם אתם מקבלים תורה מוטב ואם לאו פה תהא קבורתם. והם פחדו וקיבלו את התורה באונס ולא ברצון.

כשמקבלים דבר בלי חשק, אפשר להגיע לכאלו תוצאות. כשאשה מתחנתת כי הכריחו אותה היא יכולה ליפול עד בגידה בבעל, זה מה שאומרת הגמרא על עם ישראל בעגל, "עלובה כלה שזינתה בבית חמיה". התחנתנו עם הקב"ה בלי חשק, הוא הפחיד אותם, לא רצו להיקבר תחת ההר ולכן קיבלו תורה. שמעו אנכי ולא יהיה לך ואמרו למשה מספיק, תדבר אתה. רק שתי דיברות אמר הקב"ה ישירות, ומשה המשיך את שאר הדיברות, זה מראה כמה חשק היה להם. וכשאחר משה לרדת מההר נצלו הערב רב את ההזדמנות ואמרו להם תצטרפו לעגל, תרקדו הורה. אבל בזמן אחשוורוש קיבלו את התורה באהבה, שנאמר קיימו וקיבלו היהודים, קיימו מה שקיבלו בסיני.

אם היו ישראל מקבלים את התורה באהבה במעמד הר סיני, לא היו מצטרפים לעגל ולא היו נשברים הלוחות ואז היה תקון מושלם וחירות ממלאך המות, ואור חמישים שערי בינה היה יורד לעולם. אבל היות וקבלו בכפייה, ביום שהגיעו הלוחות נכשלו בעגל, והאור הגדול נעצר ולא ירד לעולם. וכשקיבלו מתן תורה בפורים מחדש, קיימו וקיבלו היהודים עליהם ועל זרעם, קיימו מה שקיבלו בסיני, הם קבלו את התורה בדרגה של בעלי תשובה, ובמקום שבעלי תשובה עומדים צדיקים גמורים לא יכולים לעמוד. ולכן יותר מהאור שהיה מגיע מהלוחות, הגיע בפורים, אבל רק לשעתו לצורך הנס. והארתו הפנימית מאירה בכל שנה ביום הפורים.

על אור זה אומר הכתוב "ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות". האור הגדול הזה היה למשה רבנו. ומרדכי עמד במקום משה רבנו, וישראל בזכותו קיבלו הפעם את התורה בשמחה אחרי שניצחו. אם היו מקבלים אותה לפני כן כשפחדו מהמן, לא היתה תשובתם מגיע לדרגה כזו כי היא היתה נעשית מתוך פחד, אבל אחרי שהרגו בשונאיהם חמשה ושבעים אלף, ושכגלל הנס הגדול שנעשה להם קיבלו תורה באהבה, זכו לה. לכן אנחנו לא עושים פורים בי"ג ובי"ד שהם הימים שבהם הרגו בשונאיהם, אלא ביום שאחרי הנס כשנחו והתחילו להתבונן מה נעשה להם, והרגישו אהבה גדולה לקב"ה, אז קיימו וקיבלו את התורה ברצון וירד האור הגדול של ששת ימי בראשית לעולם, אנחנו עושים פורים ביום שהאור ירד. אבל האור ירד בשתי רמות שונות, קודם

כל ירד ב"ד ולמרות האור הגדול עוד היו עמלקים בעולם, ובי"ד הרגו בשושן עוד שלש מאות עמלקים ואולי האור גדל יותר, אז בט"ו האיר האור בעצמה יותר גדולה.

אעפ"י שאור של יום כיפור הוא מה"בינה", ואור של פורים מ"יסוד החכמה". יש ביניהם הבדל משמעותי, שיום הכפורים גדול בערכו כי צויו מהתורה ושרשו במקום גבוה הרבה יותר ממצוות עשה מדברי נביאים שקבעו את יום פורים. והדבר יובן על פי משל לאדם שיש לו פגישה עם המלך, השאלה היא איפה הפגישה, אם הוא הולך לארמון המלך הוא צריך להתלבש בגדים שמתאימים לארמון, ולהתנהג בהתאם לגינוני המלכות. אבל כשהמלך בא לביתו הוא מתלבש במלבושיו הרגילים המכובסים, ומכבד אותו במה שיש לו לתת לו. ביום הכפורים אנו עולים לארמון המלך שם אין בני אדם רק מלאכים ולכן מתנהגים אנו כמו מלאכים, ללא אכילה ושתייה, ללא נעילת נעליים, ושאר חמש ענויים. אבל בפורים האור יורד להאיר בעולם הזה במתכנתו הקיימת והמלך לא מחפש אותך כמלאך אלא כאדם, ולכן הוא יום חול רגיל שבמעשה מצוות הפורים וקריאת המגילה מתקשרים ומושפעים מהאור הגדול.

שונה משניהם הוא יום שבת שבו האורות הגדולים בשיא גדלותם מגיעים אלינו, אבל אין האור יורד לעולם הזה במתכנתו הנוכחית אלא העולמות עולים בפנימיותם למעלה עם כל הגשמיות שבהם. ומצד עליית העולם למעלה הוא יום קודש, ועקב עלייתם עם כל גשמיותם מצד אחד מצוה לאכול ולהתענג בו, ומצד שני אסורה עשיית מלאכה גשמית בו.

האור הגדול הזה שמאיר בפורים הגיע בדרגה של תשובה, לכן צריך כל אדם לפני יום הפורים להרהר בתשובה וצריך לקבל על עצמו עול תורה באהבה, כמו שקיימו וקיבלו עליהם את התשובה מתוך אהבה. וזו סגולה לכל הישועות.

*

"פורים" לא נקרא על שם הנס, אלא על שם הגורל שהפיל המן, וכמ"ש "על כן קראו לימים האלה פורים, על שם הפור". ולכאורה היה צריך להקרא בשם אחר המסמל את ההצלה. ואם נעמיק, כלל לא היה צריך לשמוח בנס זה כי מחירו היה יקר ביותר, אונס של אסתר הנביאה והצדקת ואשת מרדכי, הגובל בהתמסרות למלך גוי כדי להציל את עם ישראל, ויום אחרי שאסתר הלכה מרצונה לאחשוורוש כדי לבקש על עמה, נאסרה על מרדכי, וסביר להניח שהתגרשה ממנו כדין. נס פורים היה יותר מכובד ושמח, לו היתה אסתר נשאת אצל מרדכי ונפילת המן וגאולת ישראל היו נעשים בדרך אחרת. ויום פורים לא נחגג ביום בו נעשה הנס, כי הנס התחיל ביום ט"ז בניסן בתליית

המן, ועיקרו נעשה בכ"ג בסיון שנתבטלה הגזירה להרוג את היהודים, ונהפוך הוא ניתנה להם הרשות להנקם משונאיהם בבוא העת. ובי"ג ובי"ד באדר הרגו היהודים בשונאיהם, ונחו בי"ד וט"ו באדר, "ורק ביום המנוחה מהרג השונאים, עושים את הפורים, ואם עיקר הנס הוא הצלת עם ישראל, מן הראוי היה לעשות פורים בכ"ג בסיון".⁸ ובכל מקרה לא מצאנו בדומה לזה שום חג שנעשה לאחר הנס, כל החגים כולל חנוכה נעשים ביום בו נעשה הנס, ולא יום למחרתו. והענין הוא כאמור, שפורים לא מסמל את נס ההצלה או מפלת הגויים, אלא את יום ההכרה בהשגחת הבורא, ואת התשובה מאהבה שבאה בעקבותיה, וזה קרה בי"ד וט"ו אדר לאחר שנחו מהרג אויביהם והתבוננו בכל המעשה, וקיימו וקבלו היהודים עליהם ועל זרעם להודות לה' מתוך הכרה ברורה במציאותו יתברך בהשגחתו, ובעליונותו, וכמו שאמרו חז"ל "קיימו, מה שקבלו בסיני". ומה שבסיני קבלו באונס ובכפיה, קבלו עתה ברצון ובאהבה, וא"כ יום זה הוא השלמת יום מתן תורה.

נס ההצלה שנעשה בסיון לא נחגג כלל, וההרג בשונאים לא נעשה מתוך שנאה וצמא לדם, ולא הרגו היהודים אלא גויים מזרע עמלק שנצטוונו למחותם, ולכן "בבזה לא שלחו את ידם", כי ממון עמלק אסור בהנאה. וככל שנהרגו יותר עמלקים נפרץ יותר המעטה החצוני העוטף את הנפש בנתינת הרגשה ותחושה שאין השגחה בעולם והכל נתון ביד המקרה, כי תחושה זו באה מקליפת עמלק וכמו שכתוב "אשר קרך בדרך".⁹ ולכן נצטוונו למחותו. ועתה, ככל שנשברה קליפה זו נפתח לבם של ישראל להבין שאין מקרה בעולם, ורק אז הבינו איך מעשה מלפני תשע שנים שחלק קטן מעם ישראל נהנו מסעודת אחשוורוש שהיתה כשרה למהדרין בהכשרו של מרדכי עצמו,⁸ אבל אסורה מדרבנן כי מרדכי שהיה מחכמי הסנהדרין אסר עליהם להשתתף בסעודת אותו רשע, כיון שהוציא את כלי בית המקדש והשקה בהם יין לאורחיו וחלל את הקודש,⁹ ויהודי שושן אכלו ונהנו, ושאר היהודים נהנו שאחיהם מכובדים על שלחן המלך וקושרים קשרים עם רבי השלטון שיוכלו לעמוד להם בעת הצורך. ועברו על גזירת מרדכי, ובזה גרמו לגזירת כליה עליהם, סיבבו משמים שגם הגזירה בפועל תגרם בעקבות מרדכי שלא כרע ולא השתחוה להמן וגרם לשנאתו, ויצא הקצף מהמן דווקא עליהם. וכל הקשרים שקשרו בני שושן עם רבי השלטון בזמן הסעודה לא הועילו בעת זעם, ומרדכי הגורם לשנאה זו לא רק שלא נופל בידי המן, אלא שהמן רוחצו ומספרו ומסיעו ברחוב העיר בכבוד גדול, והם

8. מס' מגילה י"ב. 9. מסכת מגילה שם, וראה אסתר רבה פרשה י"ב.

עדיין בסכנת מות בגלל שנאת המן למרדכי, ממש אבסורד. וכששבו מיראה בצום של שלשה ימים נפל המן אבל גזירתו עוד נשארה, וכשעברו כל ימי ספירת העומר שהם ימי דין והגיע זמן מתן תורה בחג השבועות וטרם נגאלו, הבינו שעדיין צריכים הם לקבל גם עול מצוות דרבנן בשלמות כי בגלל הפרתו נמצאים הם בסכנת חיים, ושכל נפילת המן וגדולת מרדכי שנעשה ע"י הצום שעשו, נעשה משמים להראותם שמרדכי צודק ולא התנגדותו להמן גרמה לגזירה, אלא האכילה בסעודה שנאסרה ע"י מרדכי. ויותר קל לאדם לקבל עליו עול מצוות התורה, מלקבל עול מצוות של דברי חכמים, ולכן לקח להם עוד שבעה עשר יום לאחר זמן מתן תורה עד שהגיעו להבנת קבלת עול מצוות דרבנן עליהם, וכשקבלו זאת, מיד נתבטלה הגזירה ונהפוך הוא שקבלו רשות להכות באוייביהם. אמנם קבלתם היתה מלחץ ופחד הגזירה, וכשנפלה קלי" עמלק בי"ג ונחו בי"ד, הבינו זאת וקבלו **מאהבה** עול מצוות התורה ומצוות דרבנן. וכח קבלתם גרם שבשושן שבו היה מוקד החטא בפועל, נתקן הדבר ביתר שאת ע"י הריגת שלש מאות בני עמלק נוספים ותליית בני המן שנהרגו ביום הקודם, כי המות מוציא את הנפש מהגוף החוצה אך עוד נצמדת הנפש אל הגוף מבחוף, והתליה שלאחר המות מחלישה את הקשר שבין הנפש לגוף שלא תוכל להשפיע על הסביבה, ועשרת בני המן שהיו יונקים מעשר הספירות השרשיות של הקליפה¹⁰ ומשפיעים על סביבתם כפירה בהשגחה, משנתלו פסקה השפעתם, ואז בני שושן ביום ט"ו עלו דרגה יותר בהכרה האלקית ובקבלת התורה ברצון, והעלו את דרגת מתן תורה והתאמתו לחגי הפסח וסוכות שחלים בט"ו בחדש, זמן מילוי הלבנה המסמלת את עם ישראל. ובעוד שחג השבועות לא ניתן בט"ו ככל החגים כיון שאי אפשר להגיע להשגתו בבחינה זו, בני שושן בכח דרגת תשובתם האמיתית מאהבת שמים, זכו להביא את הפורים שהוא השלמת מתן תורה כאמור, ליום חמשה עשר בחודש.

והאריכה המגילה בסיפור המשתאות כדי ללמדנו שכשם סדר וגודל הנפילה, כך גודל וסדר העליה במקביל. וישראל עברו קודם כל על הצווי של "ועשית ככל אשר ירוך" שהוא לשמוע בקול גזירות חכמים. ודבר זה הביאם לאדישות כזו שהידיעה שכלי המקדש מתחללים ע"י שתיית נכרים בהם בסעודה זו שהם שותפים בה, לא מנעה מהם להשתתף ופגמו **במשתה** היין, כי בכלי המקדש שתו הנכרים ולא אכלו. והיות ומרדכי הזהירם, החלה צמיחת הגאולה ע"י הריגת ושתי, והיות ומרדכי גרם להם העונש בכך שאסר עליהם להשתתף,

הוצרכה אסתר אשתו להחטף ולהמסר בידי אחשוורוש, והיות וגזירת מרדכי היתה על פי הדין והיושר, יכלו הוא ואסתר ששניהם מזרע שאול המלך לתקן בזה את חטא שאול שהחיה את צאן עמלק ואת מלכם. והיות ומות ושתי שהיתה מרשעת ורודה בבנות ישראל נעשה על ידי עצת ממוכן שהוא המן¹¹, הוצרך לקבל שכרו ולהיות ראש השרים, והיות וישראל לא שמעו למרדכי והשתתפו בסעודה נגזרה עליהם כליה ע"י המן שהיה מראשי מתכנני הסעודה¹². והיות ובגלל המשתה נתחייבו, המלך והמן ישבו לשתות כחלק מעסקת המכירה, והיות ועל ידי השתתפות בני שושן בסעודה שבו כלי המקדש נתחללו וגרמו לשכינה שתפול בין הקליפות, לעומתה הוצרכה אסתר ללכת מיוזמתה לאחשוורוש שיחלל קדושתה להצלת חיי כלל ישראל, כי האשה נקראת כלי, ואסתר שהיתה נביאה נמשלה לכלי קודש. והיות וישראל תקנו ענין השתיה ע"י צום, החלה מפלת המן ע"י משתה היין שעשתה אסתר, וכיון ששתיית היין ביום הראשון למשתה היה ביום השלישי לצום בטרם סימו, והתקון טרם הושלם, בלילה כשנסתיים הצום, החל נס נדודי שינת אחשוורוש. וכשם שכל דבר לפני כליונו מתגבר, התגבר המן והחל בתכנון תליית מרדכי. ולמחרת בבוקר עוד בטרם משתה אסתר הושפל המן והוגבה מרדכי והורכב ע"י המן ברחובות העיר. ובעת המשתה הוציאה אסתר נצוצות קדושה שהיו בראש אחשוורוש ושלכן נקרא ראש, ונקראה על ידו בשם "אסתר המלכה", ונתלה המן והוחרם רכושו לטובת מרדכי, אבל לא בטלה גזירת המוות מעל היהודים, כי טרם הבינו את הסיבה לגזירה, וכשהבינו הסיבה ושבו בתשובה בטלה הגזירה ונתנה להם הזדמנות למחות את עמלק ולתקן בפועל את חטא שאול שעתה בניו מזרעו החלו בתקונו. וכשתקנוהו, זכו אנשי שושן ליום נוסף של מחיית עמלקים ותליית עשרת בני המן, והיות ומשתה אסתר עם אחשוורוש היה יומיים, נתחלק התקון ואורותיו ליומיים, כשבני עיר המוקפת חומה מימות יהושע בן נון הם עם השכינה כשהיא בבחינת אסתר המלכה, וזמן התקון הוא ליל ויום ט"ו בחודש כחגי פסח וסוכות.

והנה המן עשה שני גורלות, אחד לימים ואחד לחדשים, וכמ"ש "מיום ליום, ומחדש לחדש" וכל אחד מהם נקרא "פור" ושניהם יחד פורים, וכנגדם הם שני ימי הפורים, ונקראו ע"ש הגורלות שגרמו לישראל את התשובה. גם העובדה שאיש לא עמד בפניהם כשהרגו חמשה ושבעים אלף, שהוא דבר שכנגד הטבע גרם להם להבין שמדובר בנס ולא במקרה, ולעוררם אל ההשגחה העליונה.

11. מגילה י"ב . 12. מס' מגילה שם .

אפשר ששבעת הסריסים המשרתים את פני המלך כנגד שבעת כוכבי הלכת. וחרבונה כנגד כוכב שבתאי הממונה על החרבן ועל המשפט. וכשישראל נופלים בידו, נופלים הם עד עפר, והיה שותף תחילה לעצת עשיית העץ לתלות את מרדכי, וכשעשו תשובה וצום ג' ימים, הפך החרבן כנגד המן וגרם שיתלוהו על אותו "עץ", והחריב את המן ואת ביתו.

סיפור המגילה מתחיל ממשחה אחשורוש ועד גורל המן לאחר תשע שנים כדי שנדע שיש השגחה והמתנה לאדם זמן רב עד שנפרעים ממנו.

ויהי רצון שנזכה לראות במחיית עמלק שנית¹³, ובמפלתן של רשעים ולומר שירה¹⁴, ולהקמת שכינתא מעפרא. ולגאולה אמיתית, ומלך ביופיו תחזינה עינינו במהרה בימינו אמן.

13. זוהר בראשית כ"ה. 14. ברכות י'.

"ויהי בימי אחשורוש". אחד מסודות המגילה הוא ענין הניסים הגדולים שנעשו לשכינה ולישראל כשעמדו אויביהם הקשים ביותר אחשורוש והמן לקעקע הקדושה מישראל, והקב"ה עשה ניסים והפר עצתם וקלקל מחשבתם. ומה שנסו לעשות דור הפלגה, ואח"כ נבוכדנצר בבקעת דורא ולא עלתה בידם, חשב אחשורוש להצליח, וכמעט שעלתה בידו, לולי רחמיו יתברך.

ואולי הענין הוא, כי רצה אחשורוש לבנות בניין הקליפה, והיות ו"אל אחר אסתרס", אפשר שחשב לתקן ענין זה בסוד נפלא של משתאות לשריו ועבדיו ולכל אנשי שושן הבירה ויחד עם "ושתי" לבנות בניין הטומאה ואח"כ להזדווג עמה לעיני השרים והעם ולחבר בין הקלי' ולגרום נזק לשכינה, וסכנה לקיום ישראל בעולם. וכמעט שעלתה בידו, ועשה הקב"ה נס וביום האחרון למעשיו כשכמעט הכל היה מוכן לעשות אשר זמם, הפר ה' עצתו והצמיח זנב וצרעת ב"ושתי" והשבית מעשיהם ונהפוך הוא אשר נהרגה ושתי מלכות דקליפה, ויתפרדו כל פועלי אוון. ועכ"פ מעשיו הותירו רושם וגרמו שמלכות דקדושה תיפול בידיו, היא אסתר הנביאה הצדקת. כדי לברר הנצוצות ממנו. ואח"כ בא המן ורצה לעשות המלאכה ממטה למעלה לעקור ישראל בגשמיות ואז לבנות הקלי' תחת הקדושה, והשיב ה' גמולו בראשו ונעקרו הוא ובניו מן העולם, ומרדכי יצא מלפני המלך העליון בלבוש מלכות, וליהודים היתה אורה ושמחה. ואסתר שרגליה ירדו מות לברר הנצוצות הגדולות שבראש אחשורוש, הוציאה בלעז מפיו והיא העלתם הגגה בבחי' ת' רבתי של "ותכתוב אסתר", ונסתלקו שני הו"ן שבשמו שהם סוד הקדושה, ונקרא אחשרש (אסתר י', א). והביאה ממנו את כורש אשר בכח נצוצות הקדושה שנתבררו ע"י אסתר, בנה המקדש ותרם קרבנות והנצרך לעבודתו. ומלך כשר היה בתחילה ומנו לו כמלכי ישראל מניסן. ומשתמו נצוצות הקודש שבו ושבו כולם לשרשם, החמיץ ונדבק בכלבתא (כמבואר בתחילת מס' ר"ה) והן הן מפלאות תמים דעים.

ואפשר שאמר הכתוב "ויהי בימי אחשורוש", שהוא לשון צער. והצער היה כי "הוא אחשורוש" ולשון "הוא" שייך בבינה בסוד "ועבד הלוי הוא". ואפשר שאחשורוש קיבל נצוצות מן המוחין דקדושה הנקראים "ראש". שמצד ראשו של עשו שהיה בו קדושה ממה שירש מיצחק, נפלו בקלי' וגרמו ש"כל המצר לישראל נעשה ראש". וכשהגיעו אל נבוכדנצר שנאמר בו "אנת הוא רישא דדהבא", מכחם החריב המקדש שהוא בחינת ראש דקדושה. ורצה לבנות בנין הקליפה בחי' מגדל בבל ע"י הצלם שהעמיד בבקעת דורא. שהוא בגי' "ארי" והוא כדוגמת מה שאמר הכתוב, "וימצאו בקעה בארץ שנער וישבו שמה". ולכן היה גובה הצלם ששים אמה כנגד סוד ששת קצוות העולם, ורצה לגנוב

הקודש ע"י השתחוות ישראל לצלמו, והניח הציץ של כה"ג בפי הצלם והיה צווח ואומר אנכי ה' אלהיך. ועמדו חנניה מישאל ועזריה כנגדו ומסרו עצמם על קדוש ה' להוציא הנצוצות שהפילו ישראל בהשתחויתם והפרו עצתו. ועי"ז יכל לבא דניאל איש חמדות להוציא הציץ מפיו ולבטל לקליפה זו. ועתה "הוא אחשורוש". שהיו בו נצוצות מוחין דקדושה, ובתחילת מלכותו השבית את מלאכת המקדש שנעשה עפ"י כורש הראשון, והמתין עד שיתיישבו המוחין שקיבל מנבוכדנצר בתוכו כדי לשוב על קיא"ו ולבנות בנין הקלי'.

"המולך מהודו ועד כוש, שבע ועשרים ומאה מדינה". וכוש הוא בנו של חם, ושמה ארבעת בני חם כוש ומצרים ופוט וכנען, מכוונים כנגד ד' סוגי הקליפות שראה יחזקאל שהם "רוח סערה, ענן גדול, ואש מתלקחת, ונוגה", וכוש כנגד "רוח סערה" ולכן יצא ממנו נמרוד שידע את בוראו והתכוון למרוד בו ובנה את מגדל בבל עד שהפיצו ה' והפילו. (וכנען כנגד קלי' נוגה, שגנבה את א"י מידי בני שם. בזמן אברהם, ולכן נצטוונו להורישם ולירש את ארצם ולהשיבה אל הקדושה). ו"הודו" הוא מקום התפשטות ד' הנהרות היוצאים מעדן להשפיע בעוה"ז. (כמבואר ביונתן בן עוזיאל בראשית ב', י"א.) ועתה בגלות בבל לקראת סוף השבעים שנה מלך אחשורוש מהודו, ועד כוש הקליפה הקשה שמכולם, וחשב שאם שולט הוא מהודו ועד כוש, יוכל לעשות כרצונו כנגד השכינה הקדושה.

"בימים ההם". הספירות נקראות "ימים" בסוד "כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ". וספירות הקליפה אולי ושמה נקראים "הימים ההם" כי אינם מסטרא דקדושה. "כשבת המלך אחשורוש". ופירשו חז"ל שנתיישרה מלכותו. "על כסא מלכותו". כי כסא סוד הבינה, וכסא מלכותו פירושו שנתיישרה מלשון ישיבה על הכסא שהיא בינה דקלי' בית הכסא, ומלכותו שלו מלכות הרשעה הושפעה מבחינה זו, הקים את בירתו במקום "עילם הבירה" שהיא בחינת העלם וכסוי, "בשושן הבירה" שהיא באיתגלייא, כנגד השכינה. ואפשר שהשכינה שירדה לגלות ושמה "שושנה" היתה ב"שושן", והשכינה העליונה הנקראת "אשר" שמרה עליה. "אשר, בשושן הבירה". ושינה את עיר בירתו מ"עילם" המדינה ל"שושן", כדי לשלוט על השכינה הנקראת "שושנה" על ידי ישיב בה על כסא שלמה המלך שעליו נאמר וישב שלמה על כסא ה'". ויהיה המקום "שושן הבירה", משקל נגד לבית המקדש בירושלים שעליו אמר דוד המלך ע"ה, "הבירה אשר הכינותי".

"בשנת שלש למלכו". אולי פירושו, שכשהגיע אחשורוש לספירת בינה דקליפה שהיא "בשנת" דהיינו השנה הראשונה מתוך "השלש" של המוחין

ממטה למעלה, (כי לקליפה אין "דעת") החליט שהגיע הזמן לבנות את בנין ו"ק דקליפה, ואח"כ להשלים את מלכות דקלי' ולחברם בסוד מגדל בבל, והוצרך לשם כך לעשות משתה יין שכנגד בחי' הבינה דקדושה הנקראת יין המשומר, כדי למשוך מבינה דקלי' אל הו"ק דרך ח"י חוליות שבשדרה להשלים כל אחד בסוד עשר, מאה ושמונים יום, ולכן "עשה משתה" יין למשוך מן הבינה דקלי' בית הכס"א שלו, בנין לו"ק "לכל שריו" אפשר שהם בחי' חג"ת, ועבדיו בחי' נה"י. חיל פרס ומדי הם השניים הקשורים עם "עבדיו", ג' דרגות כנגד הנה"י. הפרתמים ושרי המדינות הם השניים הקשורים עם "שריו", ג' דרגות דחג"ת. "לפניו". כי הוא בבינה והם מתפשטים לפניו בו"ק. "בהראותו את עושר כבוד מלכותו, ואת יקר תפארת גדולתו. והראם אלף ושמונים אוצרות וחלקם לשש אוצרות בכל יום. עושר, כבוד, מלכות, יקר, תפארת, גדולה (כן כתב הגר"א זיע"א) אולי כנגד הו"ק. ושש כפול מאה ושמונים עולה תתר"ף ואולי יש כאן סוד עצום ונורא המכוון כנגד תתר"ף חלקים שבשעה. (ונראה לי שבו גם כוון נבוכדנצר כשהטיע תתר"ף אוצרות אלו ביס, כדי להכניע הקדושה. ושוטה זה מצאם והוציאם וחשב להכניע הקדושה ע"י גלויים, וכשהפר ה' עצתו הוקם המקדש כי אוצרות אלה שוב לא היו טבועים והופרה מחשבת נבוכדנצר ע"י מעשה אחשורוש.)

והנה הקדושה נקראת רשות היחיד בסוד "כל הנפש הבאה לבית יעקב". והקליפה נקראת רשות הרבים בסוד "ויקח עשו את נשיו ואת בניו ואת בנותיו ואת כל נפשות ביתו", ובסוד "וילך בלעם עם בלק ויבואו קרית חוצות". ובקדושה כל הז"ת שהם בחי' שבע שנים נקראים "ימים אחדים" (ראה רש"י בראשית כ"ט, יח.) ואפשר שבקליפה נקראים הם "ימים רבים". ובקדושה בנין הו"ק נעשה ע"י משיכת הזרע מהדעת דרך ח"י חוליות שבשדרה אל צדיק ח"י עלמין הוא היסוד הנקרא חי, כי מקבל הוא החיות דרך ח"י חוליות. ובקדושה שכל י' ספירות שבכל ספירה שבה מחוברים בקשר אמיץ נקראים הם ח"י, אמנם בקליפה שהיא נפרדת "ויתפרדו כל פועלי אוון", הם בבחי' "שמונים ומאת יום". שהם י"ח כפול עשר שיש בכל אחת מהן שכולם נפרדים ללא חבור. ואולי היות ואין לקלי' "דעת" חשב לקשר ישר מהבינה דרך החוליות אל היסוד בסוד משתה יין כאמור.

ובכל בניית הו"ק שהם בחי' זכר לא שתף נקבות כלל במשתה, והניח לנקבה בחוץ ללא משתה כלל. ובכל מאה ושמונים יום אלה לא דברו הוא ושריו ועבדיו על יופי הנקבה כי "אל אחר אסתר"ס וטרם הצליחו לבנותו, והתאפקו רשעים אלה מלדבר בתוך המשתה על נשים בכוונות למשוך הנקבה אליהם, למרות שכל מחשבתם הוא ניאוף. אבל, ובמלאת הימים האלה הם ו"ק דקליפה

הנקראים "אלה" בסוד "על אלה חשכה עינינו". שחשב שעלתה בידו עצתו, רצה לבנות בנין הנקבה דקלי' בחינת "מלכות הרשעה" שהם העם הנמצאים בשושן הבירה. והיות ובקדושה **עשה המלך** העליון את המלכות בסוד ובכחי' שבע, בת-שבע ואלישבע. לכן עשה גם הוא, **לכל העם הנמצאים בשושן הבירה** שהיא בחי' מלכות דקלי' שכנגד השושנה שבקדושה, **"למגדול ועד קטן"**. כל הז"ת דמלכות הרשעה, **משתה שבעת ימים** כנגד בת שבע דקדושה. והיות והמלכות נקראת חצר וגינה, עשה המשתה **"בחצר גינת ביתן"**, שהם כנגד בחינת המלכות הנקראת **"המלך"**.

ו"כל העם הנמצאים בשושן הבירה", כללו ליהודים שחפץ מאוד אחשוורוש בביאתם אל המשתה כדי שיוכל דרכם לגנוב נצוצות קודש למעשהו הנבזה ישירות מהם, כי כל אשר עשה עד כה היה ברוחניות, אמנם כדי שהדברים יגיעו וייעשו בגשמיות צריך לנצוצות הנמצאים בעוה"ז בתוך גופות גשמיים, ולכן מינה את מרדכי להכשיר המאכלים והשתיה שיוכלו ישראל להשתתף בשתיית יין כשר ומאכלים כשרים בהשגחת מרדכי הצדיק, ולא ימנעו מלבא. ואולי חשב שעל ידי שתיית היין של ישראל בסעודתו, ועל ידי שתיית היין על ידו ועל ידי שריו בכלי המקדש יוכל לגנוב נצוצות אפילו מהבינה הנקראת **חור** מלשון חירות. (ולכן ח' של חור רבתי כי אות רבתי מרמזת לבינה כנודע). ויוכל למשוך מהדינים הקשים הנקראים דיני הקטנות סוד **הכרפס** ומהשכינה הדומה **לתכלת** הציצית. וכדי שכל אלה יפלו ברשתו ח"ו חשב לחבר כל אלה שהם בחי' הצמר אל הפשתן הנקרא **בוץ**, בסוד שעטנו "שטן עז". ולכן כדוגמתם פרש הוא בגדי צמר הצבועים בצבעי **"חור כרפס ותכלת"** "וחור" הוא בגד העשוי נקבים נקבים (וכמ"ש בגמ' חרי חרי) שרובו אויר ומעוטו חוטים כנגד בחי' הבינה שהיא רוחנית מאוד ורק מעט ממנה משתקף, "וכרפס" אפשר שהוא הוא בד בצבע ירוק, "ותכלת" צבעו ידוע. וכולם מצמר המקבל וסופג צבעים אלו. **"אחוז בחבלי בוץ"** שהם פשתן והופכים שעטנו, אמנם גם החבלים עצמם עשויים משעטנו של **בוץ וארגמן** העשוי גם הוא מצמר, ובחבלי העגלה החטאה של שעטנו, קשר בגדי הצמר להושיב העם שבשושן הבירה עליהם לבנות את טומאתו. ופרש אותם **"על גלילי כסף ועמודי שש"**. כי חשב דרכם לבנות המלכות דקליפה בבחינת שעטנו שתוכל להתקשר ח"ו אל היסוד דקלי'. ובטומאה היא למעלה והוא למטה, ולכן הניח השעטנו על גלילי הכסף ועמודי השש, וגם **מטות זהב וכסף** כי המיטה סוד המלכות כמו שנאמר בקדושה "הנה מטתו שלשלמה". ורשע זה חשב לחקות את הקדושה והושיבם על מיטות, ואמרו חז"ל שהם כסף ורגליהם זהב. כי זהב בחי' גבורות והם מעמידים את

החסדים בחי' כסף עליהם, ושם את המטות על רצפת בהט ושש ודר וסוחרת". ושוב המיטות בחי' הנקבה, על השש בחי' הזכר. ושתף עם השש את הבהט ודר וסוחרת כל אלה אבנים טובות שאפשר ששמם מרמז על סודות עליונים של בחי' הקשורות ליסוד ולמלכות.

"והשקות בכלי זהב וכלים מכלים שונים". הם כלי המקדש המשונים מן הקליפה. ואעפ"י שנתחללו ע"י דריווש אין הם דומים לסט"א ח"ו. ועיקרם של כלים אלו הם מזרק שהוא בחי' יסוד הזורק את הדם אל המזבח בחי' מלכות. או כוסות של זהב שהשקו בהם את התמיד בחי' בהמה העולה לקרבן (והשתמש רשע זה בכלי המקדש ובבגדי כה"ג כדי לעשות אשר זמם וכמו שיתבאר) "ויין מלכות רב". ואולי חשב שדרך היין יוכל להפיל גם מר"ב נצוצות שנתקנו במצרים מתוך הרפ"ח. וזאת ע"י שישתו ישראל ויורידו היין דקדושה למלכות הרשעה ח"ו. "כיד המלך" העליון שהגבורה שלו. וחשב רשע זה שיוכל לגנוב הכל ועשה הכל כדוגמת הקודש. "והשתיה כדת" של תורה שאכילה מרובה משתיה כדי שלא תהיה שכרות והיין לא יהיה בחי' "יין המשכר". "אין אונס". כדי שלא ישארו הנצוצות בקדושה, בטענת "אונס" על החטא, אלא השתיה תהיה מרצון כדי שיוכל לגנוב. "כי כן יסד המלך" העליון "על כל רב ביתו". כולל ר"ב הנצוצות שכבר נתקנו. "לעשות כרצון איש ואיש". לתת הבחירה בידי האדם אם להעלותם אל הקודש או להפילם ח"ו מהקודש. ורצה שבבחירה מלאה יגיעו ישראל ויגנוב מהם. ולכן העמיד את מרדכי והמן שהם "איש ואיש" בראש הסעודה כדי שמרדכי יכשיר הסעודה ויבואו ישראל וישתתפו, ואז הנצוצות של ישראל יפלו בידי "איש צר ואוייב המן הרע הזה". וממנו יגיעו לאחשוורוש. ובאמת אכילתם של ישראל נתנה כח להמן להיות ראש השרים ולהפיל פור לאבדם.

והיות ומשתה זה הוא בחי' המלכות הנקראת אשה, עשה גם משתה לנשים דרך פלונית הארורה שדוגמתה היתה ושתי, אבל היות והיה פירוד בקליפה בין הנקבה לזכר לכן הפריד ביניהם, והושיב הנשים בנפרד מהגברים.

"גם ושתי המלכה עשתה משתה נשים". בהפרדה מלאה מהגברים. "בית המלכות", כי חשבו להקים מלכות הרשעה בסוד בית, כדי לקשר עצמן עם בחי' הבינה דקליפה, שכנגדה בקדושה נקראת היא אשר, אמנם זאת בקליפה בחינת "למלך אחשוורוש". ולכן הוצרכו ליהודים שישתתפו בסעודה זו, כדי לינק מהקדושה מבינה הנקראת "אשר" ועד המלכות הנקראת "שושנה" לגנוב חיות להצליח במעשיהם. ולכן הזהירם מרדכי לא ללכת אעפ"י שהאוכל היה כשר בהשגחתו. ומשהלכו, גרמו לבנין הקליפה שתתחזק ונתחייבו כליה כדין

עובדי ע"ז.* אמנם ביום השביעי שחל ביום הכפורים לא השתתף אף יהודי במשתה היין מפני קדושת היום. ואז נהפכה הקערה על פיה ובנין הקלי' התמוטט ונופץ לרסיסים כמגדל בבל וכצלם נבוכדנצר ונתפרדו כל פועלי אוון וגברה הקדושה.

"ביום השביעי", הוא יום הכפורים, כי אחשוורוש התחיל המשתה בא' בניסן שבו מונין למלכי ישראל, ומאה ושמונים יום מסתיימים בג' בתשרי. ועוד שבעת ימים הוא יום הכפורים. (כ"כ הגר"א). **כטוב לב המלך** העליון היא השכינה הנקראת "מלך", **ביין** של הבינה אליה עלתה בסוד "כפורים", וישראל נמנעו מסעודת אחשוורוש. **אמר** הקב"ה לבלבל מעשיהם ולהציל הקדושה מידיהם ולהפרידם גם בלשונם כמו בדור הפלגה, עד שיחליטו לדבר כל איש בלשון עמו ולא תהיה שפה אחת לכולם, ויהיה נתק בין שרי המדינות לאחשוורוש ויפרדו כל פועלי אוון. ושבעת הספירות של הקלי' שנבנו ע"י אחשוורוש והם בסוד שבעת הסריסים כי אל אחר נשאר בסירוסו. יגרמו **למהומן** שיביא מהומה שתגרום ושתי במעשיה. **בזתא** שיגרום לבזיון שתגרום ושתי בדבורה. **חרבונה** שיגרום לחרב שתהרג בו ושתי מלכות דקליפה. **בגתא ואבגתא** בגד בוגדים בגדו, שיבגוד ממוכן בתכנית בניין הקליפה ויבקש את מות ושתי. ושאחר כך יבגדו בגתן ותרש באחשוורוש ויבקשו להרגו, ותופר עצתם על ידי מרדכי, ויגרום לעלייתו ויציאתו מלפני המלך בלבוש מלכות. **זתר** שיגרום להזעיר את ושתי עד שתפול. **וכרכס** שיגרום שעל כסאה תשב אסתר לתקן הקדושה ולמשוך הנצוצות חזרה לשרשם ולהשאיר אחשוורוש ככלי ריק.

"ביום השביעי". שחשב אחשוורוש שכבר נשלם בנינו. **"כטוב"**. ושיסוד של הקלי' שהוא סריס הפך ח"ו לטוב, לבש בגדי כהונה ושם החושן על לבו לחבר היסוד אל הלב, והציץ על מצחו להתחבר אל הבינה. **"כטוב לב המלך"**. ליתנו במלך היא המלכות **ביין** של הבינה, ע"י הציץ. **"אמר למהומן בזתא חרבונא בגתא ואבגתא זתר וכרכס"** המכוונים כנגד שבע ספירות דקלי' שהם **שבעת הסריסים** כי אל אחר אסתרס ואין להם זוג. **המשרתים לפני המלך** היא בינה דקליפה בחי' **אחשוורוש**.

* ועוררו במעשיהם את חטא השתחוית ישראל לצלם נבוכדנצר שגם הוא היה אנדרטה ולא ע"ז (תוס' כתובות) והשתחוויתם היתה מסיבה זו בגדר ע"ז. ולכן אמר רשב"י שנתחייבו כליה על שהשתחוו לצלם למרות שלא היו אלה אנשי שושן אלא בני אדם אחרים בכמה דורות לפני כן. ואולי היו אלה גלגוליהם שבאו להמנע מלהשתתף בסעודה ולתקן השתחוויתם וישבו על קיא"ם כבזמן נבוכדנצר. ונתחייבו כליה.

"להביא את ושתי המלכה לפני המלך". הוא אחשוורוש בינה דקליפה, כדי שיעמידנה פנים בפנים בכתר מלכות כנגד ספי' כתר דמלכות, שבקליפה הוא בסוד "כרת", ועתה חשב שע"י בניינו הפכה לכתר. **להראות העמים והשרים את יופיה**. כי היופי הוא בקדושה, ועתה ע"י מעשיו חשב שגנב אותה והעבירה אל ושתי המכוונת כנגד פלונית. (ואמרו בגמ' שהללו אומרים פרסיות נאות והללו אומרים מדיות נאות. ולכאורה תמוה. וכי אומות העולם שוטים שחושבים שכל האומה יפה והלא ברור שבכל אומה יש מכווערים ג"כ, ומחלוקתם היתה לאיפה למשוך בחי' היופי שבקדושה ע"י מעשיהם לפרסיות או למדיות. ואמ"ל אחשוורוש שכלי כשדי שבידו בו אפשר לגנוב היופי כי כבר גנב נבוכדנצר סבה, את היופי בהחריבו המקדש) **"כי טובת מראה היא"**. והנה בקדושה רחל נקראת יפה, ורבקה נקראת "טובת מראה", כי רחל היא בחי' מלכות. ורבקה בחי' תבונה. וחשב שכבר "קופה" שלו הפכה להיות בבחי' מלכות ובינה דקדושה, ושפחה ירשה גבירתה. אמנם "קופה" שלו נשארה בכעורה, ולא עוד אלא שנוספו לה זנב וצרעת ע"י מעשיהם במשתה היין. כי כאשר הנקבה דקדושה החלה להבנות היתה בבחינת זנב. וע"י הדורמיטא הפכה להיות אשה פנים בפנים. ועתה שנוקבא דקליפה חשבה להבנות בגלל שתיית ישראל מהיין, יצאה הקדושה בבחינת זנב שהם הגבורות שבה, ובא גבריאל ועשה לה לושתי זנב. אבל היות ובניינה לא נבנה כי ביום השביעי שהוא עיקר בניינה לא הופיעו ישראל, נשארה עם הזנב לבד. ומה גם ש"שבת" היה ומלכות דקדושה שלטת בעולם ומתייחדת עם הקב"ה ואין לזר חלק עמהם ח"ו. ועתה בזמן הדורמיטא אעפ"י שהמלכות קבלה מהבינה שלא דרך הז"א, עליית העולמות קיימת, ויש דין שבת בעולם, ונפרדו הקליפות מהעשי' דקדושה בסוד "שלהבתיה" ונפרדו החול מהקודש י"ד מדרגות כמנין דוד. והיות ויניקת החצונים הוא רק מצד האחוריים והקדושה אינה נבלעת בתוכם אלא עומדת לידם (בסוד י"א סממני הקטורת כנודע) וכעת הקדושה שגנבו ושרצתה שיגרמו לה ליופי, עמדה באחוריה כזנב שאינו בלוע בגוף אלא עומד עמו. צרעת פרחת לה במצחה מנצוצות הקדושה שחשבו שיביאוה לבחינת **"טובת מראה"**. כי צרעת שייך רק בישראל שהם עם קדוש, והקליפה לא יכולה להתקשר עם נשמתם ויוצאת על גופם כצרעת, וזאת שכולה קליפה כשקדושה שגנבו והיתה צריכה להיות בה בחי' "טובת מראה", כשהגיע אליה, גרמו שנצוצות הקדושה עצמם שגנבו יצאו בה בבחי' צרעת. והבינה ושתי שכל הבניין שתכננו ונתכוונו שניהם לדבר עבירה "איהו בקרי ואיהי בבוציני", אין לבניינם אחיזה. כי הקדושה לא נבלעת בקליפה אלא עומדת לידה וגורמת לה לזנב וצרעת. **"ותמאן המלכה ושתי לבא"**. כיון שהקדושה והשכינה הנקראים

"דבר המלך" העליון, גרמו לה לבזיון של זנב וצרעת. "בדבר המלך". ולכן בניין הקליפה לא נתיישב וו"ק דקליפה נשאר בסירוסם. "אשר ביד הסריסים", ואין זוג ביניהם כלל ועיקר. ושלחה לו שהוא שיכור טיפש שחשב לבנות בניין שפגע באשתו, בעוד שאביה אפשר כוונתה לסבה נבוכדנצר שתה אלף כוסות והגיע בבחינת האלף של בינה דקליפה, ולא התבלבל לבנות בניין הפוגע באשתו. וחשב לבנות בנינם דרך הצלם בבקעת דורא וכשנפל, אשתו לא נפגעה. וטיפש זה התבלבל וחשב שע"י היין יבנה בית אוון, ופגע באשתו. ואפשר שאחשורוש חשב נכון. אבל תוכחת מרדכי שלא ללכת, אעפ"י שלא שמעו לו, מנעה את הקדושה שתתערב להופכה לטובת מראה אלא לצרעת וזנב, וזו כחה של תוכחה אפי' אם לא שומעים לה.

אמנם אחשורוש שלא ידע מתוכחת מרדכי ותוצאותיו. חשב שכיון שלבוש הוא בגדי כה"ג בציץ וחושן. כחות הקודש שגנב מישראל במשתה יעוררו הזוג בינו לבינה ח"ו. וראה את סירובה כפגיעה אישית שהוא אינו ראוי להבנות בגוף לצורך זה. "ויקצוף המלך מאוד וחמתו בערה בו".

"ויאמר המלך לחכמים". ונתייעץ עם חכמי ישראל שהם "יודעי העתים". מלשון "והאדם ידע". דהיינו מזווגי העתים שהם זו"ן. "כי כן דבר המלך" העליון. ששכינתו נקראת "דבר" והיא דבר המלך כשמתייחדת עמו. "לפני כל יודעי" ע"י הצדיקים והחכמים הגורמים לזוג שהוא ע"י הדעת והם יודעי. "דת ודין". אפשר שהם זו"ן. "כדת מה לעשות". כדת של תורה שבה מ"ה שהוא הז"א לעשות להתקשר בעשיה שהיא המלכות, כדי להתאים ענינם לצורכו שיעשה כדוגמתו במלכה ושתי. להשלים בנין הקלי' "על אשר". ומה שהבינה הנקראת "אשר" לא עשתה להתחבר במלכות שהיא בחי' עשיה. כדי שיתקשרו "את מאמר" בבחינת יחוד הנקרא "מאמר", המלך אחשורוש שיהיה כן בבחי', כוון שאל אחר נשאר בסירוסו. וו"ק דקלי' עדיין הם ביד הסריסים". וברור שחכמי ישראל לא נתנו לו עצה לעבוד ע"ז ולבנות בנין אוון ח"ו. ודחוהו שבגלות הם נמצאים ואין יחוד קבוע ואינם "יודעי העתים" לכוון ולבנות היחוד. כי אם היו יודעים שוב לא היה גלות. ושלחוהו ל"עמון" ו"מואב" שהם בחינת בינה וחכמה דקליפה, להראותו שגם חכמה ובינה דקליפה מופרדים, ולכן בניינו לא עמד כי הבינה סוד היין לא נתחברה אל החכמה סוד האוכל. למרות שמואב שאנן ושקט במקומו.*

* כתב רבינו האריז"ל שכוונת אחשורוש היתה לבנות בנין דקליפה כנבוכדנצר. ואני הכותב, בחסד ה' פירשתי על פי הקדמות האריז"ל ועל סדר המקראות כפי מה שהשיגה ידי, ואם הדברים נכונים יהי רצון שיהיה עילוי לשכינת עוזינו ולכל עולמות ופרצופי הקודש. ואם

שפתי מגילת אסתר שני כא

"שבע ועשרים ומאה מדינה". אולי קכ"ז מדינות שמלכה אסתר, הם כנגד רבוע אדנות והכולל.

"איש יהודי היה בשושן הבירה". מרדכי הוא "איש ימיני" מבנימין בחי' עטרת היסוד, ו"יהודי" מיהודה בחי' מלכות. ונמצא בו היחוד באופן מתמיד.

"ושמו מרדכי". במגילה נקרא מרדכי בשם פרסי הנלקח משם ע"ז שנעבדה אז, ולא בשמו היהודי פתחיה. וגם אסתר נקראה כן ע"ש פרסי "אסטהר" שפירושו ירח, ורק פעם אחת נקראה היא במגילה בשמה העברי "הדסה". וחז"ל דרשו את שם מרדכי שהוא ע"ש שמן המשחה שתרגומו של מר-דרור הוא "מר-דכי", דהיינו המור הטהור והוא לשון נופל על לשון לשם מרדכי, ולפי הסוד מרדכי שרשו מספירת החכמה שהוא גם בחינת שמן המשחה, ושמו פתחיה גם כן מסמל את בחינת ספירת החכמה הגנוזה בו, כי השם המאיר בספירת החכמה הוא שם י-ה, וניקוד המאיר בספירה זו הוא פתח, ובמרדכי שבא מבחינה זו נזדווגו שמותיו ונקרא "פתחיה", ובהיותו בארץ ישראל היה פתחיה. אמנם בחז"ל אות ה' באה בסוף שמו וקראוהו על שם ע"ז, לעמוד בקדושה כנגדה ולהוציא בלעה מפיה, וכן אסתר.

"בן יאיר בן שמעי בן קיש איש ימיני". אעפ"י שמרדכי ועד בנימין היו הרבה דורות לא נמנו במגילה אלא יאיר שמעי וקיש. ואמרו חז"ל שפירוש **שמעי** ששמע אל תפילתו¹. וממה שמשמות כל הדורות לא נכתב מי ששמו ירמו ששמע ה' לתפילת מרדכי אלא שמעי, מובן שבזכות שמעי נשמעה תפילת מרדכי. והא כיצד, והלא הוא קלל לדוד המלך ע"ה קללה נמרצת וכיצד נעשה נס גדול כזה בזכותו.

והנה כששמעי בן גרא קלל את דוד הע"ה, אמר דוד הניחו לו "ה' אמר לו קלל". דהיינו שה' הסכים שיקלל את דוד, והא כיצד. ושם שמעי דרשוהו חז"ל מלשון שמיעה. ושמיעה הוא בספירת ה"בינה", שמע והבן. ושמעי היה מהסנהדרין ורבו של שלמה המלך ע"ה, ואמר הכתוב "שמעי בן גרא מבחורים", ולגבי פלטי בן ליש שכתוב "וילך אשה הלוך ובכה עד **בחורים**", פי' חז"ל שהיו כבחורים נקיים מחטא². וא"כ אפשר שגם כאן הכתוב ציין "בחורים" לומר שהיה שמעי נקי מחטא כבחורים, וא"כ אינו "חייב" שיגלגלו

ח"ו אמרתי דברים שאין נכונים, הריני מבטל אותם ביטול גמור ושלם ולא ייעשה מהם רקיע של שוא ח"ו ויהיו כחרס הנשבר וכדבר שאין בו ממש אכ"ר. 1. מגילה י"ב: 2. סנהדרין י"ט: ומ"ש שם כבחורים שלא טעמו טעם ביאה זה כוונתם.

חובה על ידו. אמנם אולי הקללה באה על ידו אעפ"י שהיה צדיק, כי דוד הוא בספירת "מלכות" ה' אחרונה שבשם, ושמעי שהוא לשון שמיעה אפשר שהוא מבחי' "בינה" ה' ראשונה שבשם, והבינה מייסרת המלכות להוכיחה ולנקותה. ולכן שמעי "ה' אמר לו קלל" לצער את דוד ולנקותו, כי אעפ"י שכל היוצא למלחמת ב"ד גט כריתות כותב לאשתו³. עכ"פ לפי מעלתו דקדקו בו בענין זה ביותר, וה"בינה" נקתה את דוד דרך שמעי.

ואמרו במדרש שבשעה שאמר דוד שלא לפגוע בשמעי נעשה רגל רביעי למרכבה. ואולי ושמא שאעפ"י שהתשובה גדולה ומועילה לכפר ולהעלות האדם לעוה"ב, עד דרגת הבינה מקום התשובה תהיה עלייתו. אבל לעלות אל החכמה שם ע"ב אולי צריך לשוב ב"גלגול" בגי' ע"ב. ואפשר שבמקום גלגול, עיפר שמעי לדוד בעפר וקללו קללה נמרצת, ובזה עלה דוד אל החכמה. ואפשר שלכן נעשה לו הצער דוקא ע"י אבשלום ושמא קא גרים בחי' אב שהוא בחכמה ובחי' שלום יסוד דחכמה (סוד מרדכי יסוד דאבא) ונתקן אצל דוד בחי' אב-שלום ונעשה רגל רביעי למרכבה. וכלי שבו מניחים את אפר הפרה נקרא "קלל", ואולי הוא בגי' קס"א כמנין שם אהי"ה במילוי יודי"ן שהוא בבינה. כי כאשר לא מגיע לאדם קללה ומקללים אותו ומבזים אותו ברבים, זוכה ע"י הבינה לעלות ביותר. ודוד כשהיה עליו דין, נתנסה משמים ע"י שמעי אם ישיב לו כגמולו עפ"י כוונתו לקללה, או יבין שה' הוא שאמר לו קלל ואם יקבלם באהבה יבורך תמורתם משמים.

ואולי דוד עמד לעלות לחכמה בחי' אב-שלום, ולכן סבל מאבשלום בנו. וקללת שמעי היא חלק מסבל הבריחה מאבשלום. וקללת שמעי טיהרה את דוד ועשאתו חי וקיים. ואפשר שזריקת האבנים והעפר על דוד היה בגדר סקילה וקבורה והווה תחליף למיתה. (ואעפ"י שמעי הוצרך לתקון כי כוונתו היתה לפגוע בדוד, והוצרך לההרג בדין הרוגי מלוכה בצווי אחר בדווקא ולכן הרגו שלמה בדין זה על צוותו שלא לצאת מירושלים. כי ירושלים נקראת "לפני ה'" ושם מוגן הוא. ובצאתו משם נענש.) ואפשר שכיון ששמעי גרם לדוד שיעלה לרגל רביעי שבמרכבה ויעלה לבחי' החכמה, לכן זכה שעל ידו יצא מרדכי שהוא סוד החכמה לכלל ישראל, ולכן הוזכר שמו במגילה כי בזכותו שמע אל לתפילת מרדכי ונעשה נס פורים.

"האגגי". אפשר שהוא גי' חוה. וכמ"ש חז"ל המן מהתורה שנאמר "המן העץ" שאכלה חוה.

"כי הגיד להם אשר הוא יהודי". וכי לא ידעו עד עתה שמרדכי יהודי, ומה בכך

שהוא יהודי והלא שאר היהודים השתחוו. ונראה פירושו שגילה מרדכי להם שהמן יהודי מכיוון שהיה עבדו של מרדכי והיה חייב במצוות וכי הם משתחוים ליהודי. ולכן שם אחשוורוש את מרדכי על בית המן אע"פ שהיה עמלקי שממונו אסור בהנאה, כי המן היה עבדו ומה שקנה עבד קנה רבו וזה היה רכושו של מרדכי מלכתחילה.

"הפיל פור הוא הגורל לפני המן מיום ומחודש לחודש שנים עשר הוא חודש אדר". למה אמר "הפיל פור הוא הגורל", אם רוצה לדבר בפרסית יגיד הפיל פור, כמו שאומר אחשתרנים ופרתמים ולא מסביר את המילה, ואם רצה לתרגם היה יכול לומר הפיל גורל. למה הוצרך לומר גם פור וגם גורל. ברור שיש סיבה לכך שנכתבו שניהם כי המגילה ברוח הקודש נכתבה. ואמר הכתוב **"על כן קראו לימים האלה פורים על שם הפור"**. ולכאורה אם זה על שם הפור צריך לקרוא לימים האלה "פור" ולמה נקרא "פורים" בלשון רבים, ולמה קוראים "פורים" על שם הגורל בפרסית ולא קראוהו "גורלות" על שם הגורל בלשון הקודש.

והנה מפורש בכתוב שהמן עשה גורל אחד מורכב משני גורלות, אחד מיום ליום והשני מחודש לחודש, כי אם היה עושה רק גורל אחד היה יכול לצאת טעות, אם יקח שלש מאות ששים וחמשה פתקים מוכרח שיצא לו יום אחד אבל מי אמר שזה אמת, לכן עשה שני גורלות, שם במקום אחד שלש מאות ששים וחמישה מספרים ובמקום שני שנים עשר מספרים, אם יצא לו אחד ויצא חשוון הגורל לא נכון כי היום הראשון בשנה הוא לא בחודש חשוון וזו סתם טעות, אם יצא לו אחד ויצא ניסן זה סימן שהגורל נכון, יש קשר בין שני הגורלות, וכשיצא לו שלש מאות ארבעים וכמה ימים ויצא החודש השתים עשרה זה התאים. לכן נקרא פורים. ואם כן למה כתב הפיל פור שהוא גורל אחד, ולכאורה היה לו לכתוב הפיל פורים הם הגורלות, ואם כתב "פור" לשון יחיד כי שניהם היו שני חצאי גורל אחד, לכאורה היה לקרא גם ליום זה פור ולא פורים.

ואפשר שהענין הוא, כי הדינים הקשים ביותר הם פ"ו כמניין אלהים, וכשמרבעים את המילה אלהים (א. אל. אלה. אלהי. אלהים) יוצא ר'. הדינים הקשים הם פור. המן לא חפש לעשות גורלות, עד שהפיל בשמים דין וקטרוג על ישראל, ורבנו האר"י כותב שהמן היה מכשף שידע קבלה. מתוך הקליפה ידע מה בקדושה, הוא ידע איפה לקטרג כדי להפיל על ישראל את הדין, **הפיל פור**, הפיל את הדין על ישראל בפור, ואולי לכן נקרא פור, והוסיף הכתוב "הוא הגורל", כי זה שמו שלשון הקודש.

ואולי ושמא כשהמן הפיל פור הוא גרם שגם למעלה הסוד של הדין יתגבר על השכינה והנס של פורים הוא "ונהפוך הוא", שהשכינה קיבלה מיתוק גדול מצד החכמה העליונה, והדין שגרם המן הפך ליפול על הגויים. "אשר ישלטו היהודים המה", ר"ת שם אהי"ה שהפך את הדינים שהמן הפיל פור על היהודים, ונעשה נס שדינים אלו עצמם התהפכו על שונאיהם. לכן קראו לימים האלה פורים על שם הפור כי הדין לא השתנה, אלא נהפך על הגויים לאבדם. ואפשר שקראום פורים ולא "פור" כי הבינה נקראת "מי" ודיני המלכות נקראים בהיפוך אותיות, "ים" ואולי כאן ה"פור" ירד לדיני המלכות להכות בשונאיהם של ישראל, ונתחברו "פור" ו"ים" ונעשו "פורים".

"יכתב לאבד את כל היהודים, מנער ועד זקן טף ונשים ביום אחד בשלשה עשר לחדש שנים עשר הוא חודש אדר". ולכאורה מה מקום לנס פורים, וכי יכלו הגויים להרוג את כל היהודים ביום אחד, ועוד בהתראה מוקדמת של שנה מראש, כשיכלו לעמוד ולהתגונן או לברוח ולהסתתר ליום אחד עד יעבור זעם. ואפילו אם היו נשארים בביתם לא ניתן באופן טבעי להרוג אומה שלמה ומפוזרת ביום אחד, והרי כל שונאי ישראל ימ"ש, לא הצליחו להרוג היהודים בכמה שנים למרות שיטות מודרניות להשמדה שהשתמשו בהם. ובדרך הטבע הסכנה היתה רק לחלק מעם ישראל וכמו שקרה באלפי שנות גלות שנהרגו חלקים מעם ישראל ובכל זאת "עם ישראל חי". וא"כ לכאורה נס פורים אינו נס גדול ומיוחד, ומה גם שאמרו חז"ל שהיו אז בעולם מאתיים וחמישים ושתיים מדינות ואחשוורוש לא מלך אלא על מאה ועשרים ושבע מתוכן, והיהודים שבספרד ואפריקה לא היו כלל תחת שליטתו⁴, שלכאורה גם ענין זה ממעיט מערך הנס.

ואפשר שהענין הוא, כי המן זורש אשתו ושס"ה יועציו היו מכשפים גדולים⁵ ועשו כשוף שיגרום שהיהודים ימסרו עצמם למיתה מקטנם ועד גדולם. ואפילו אותם שבארצות אחרות יבואו מעצמם למלכות אחשוורוש להמסר למיתה. והגורל הודיעם שביום י"ג באדר כשופם יצליח. ובקש המן רשות אחשוורוש להרגם כשיבואו. והודיעו לגוים שיקומו על היהודים שיבואו בהמוניהם למסור עצמם למיתה כל עוד הכשוף פועל, כי משתשקע החמה יפסיק הכשוף לפעול. ולבטל כח המכשפים והכשוף צריך היה שיאיר בחינת יסוד החכמה במלכות שמים הארה גלויה, להבריא כל פועלי אוון ולהכריתם בהכרת רשעים. ומרדכי שהיה מבחינה זו גרם לישראל לשוב בתשובה נפלאה, והביא להארת יסוד

4. מראית העין ע"ז י'. 5. שער הכוונות ענין הפורים.

דחכמה שתתגלה בעולם ביום י"ג באדר, ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם.

"להשמיד להרוג ולאבד". אמרו חז"ל שעונש המות נגזר על כל ישראל רק בגלל שנהנו שאחיהם בשושן חטאו, דבריהם מבהילים הרעיון בהתבוננות בחומרת עונש ההנאה מאיסור, ק"ו כמה קשה עונשו של החוטא ונהנה גם יחד.

"ישנו עם אחד מפוזר ומפורד". כשיש מחלוקת בעם ישראל הקליפה מקטרגת. וכמ"ש חז"ל על הפסוק "חבור עצבים אפרים הנח לו". שאפילו אם ישראל עובדים עבודה זרה, אם הם מחוברים יחד הקב"ה מעלים עינו מהם, כי חשוב לקב"ה שתהיה בישראל אחדות. וכפי הקטרוג שאמר המן לאחשורוש של עם מפוזר ומפורד הוא "הפיל פור" ועורר את הדין על ישראל למעלה. וכדי לתקן את העניין של מפוזר ומפורד תקנו לנו "משלוח מנות איש לרעהו".

אבל ה' באמת הפריד אותנו לשבטים, ונתן לכל שבט אדמה בפני עצמו, ואדם לא יכול להישפט בפני שופט משבט אחר, רק משבטו שלו. וכמ"ש "שופטים ושוטרים תיתן לך בכל שעריך לשבטיך". ויש שנים עשר שערים למעלה לקבלת התפילות כנגד שנים עשר שבטים⁶. עם ישראל צריך להיות מפוזר, אבל צריך לדעת איפה להציב את זה. לפעמים הפירוד הוא דבר טוב, לאחד אנשים שומרי תורה עם אנשים שלא שומרים תורה ומצוות זה לא דבר טוב, כי החשש להתקלקל מהם, גדול מהסיכוי להחזיר אותם בתשובה. כדי להחזירם בתשובה צריך שיבואו אליהם אנשים המתאימים לכך ויאירו להם את הדרך הנכונה, אבל לא לגור בשכנותם בטרם שבו.

החילוק של השבטים הוא בגלל הבדלי המידות של הספירות, מותר להתחתן בין השבטים, וכולם באו לבית מקדש אחד והיה כהן גדול אחד, ומזבח אחד, וסנהדרין אחד. יש חלוקה ויש דברים שבהם מאוחדים. ואפשר שגם בפורים שתיקנו מצד אחד את העניין של משלוח מנות רצו שבאיזה שהוא מקום יהיה קיים העניין של פירוד וחילקו את זמנו לשנים לפי הבדל המקומות בין פרזים למוקפין. בעיר אחת שיעשו שני קבוצות פורים כל אחד ביום אחר, זה אסור. אבל שכל העיר בפני עצמה עושה שלא ביום של עיר אחרת זה הפירוד הטוב, כי זה לא בא לחלק את ישראל לשתי אומות אלא לחלק את המעשים שלהם לשני חלקים. להראות שבאמת צריך משלוח מנות איש לרעהו, אבל צריך לדעת גם איפה לעשות פירוד. כי לפעמים אחדות היא הרס, וכשם שאדם מיושב בדעתו לא ישב ויאכל וישתה עם המצורעים וחולי המחלות המדבקות

6. שער הכוונות ענין עלינו לשבח.

למען האחדות, גם לשבת לאכול בחברת אנשים שדעותיהם כפרניות זה לא אחדות. יש לדעת איפה להתאחד ואיפה להיות מפורדים. לכן תקנו במגילה אחדות מצד אחד ופירוד מצד שני, וזמנו של זה לא כזמנו של זה.

“וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו”. יש להבין למה אמרה שיצומו עליה, והיה לה לומר שיצומו לכפר עוונם שאכלו או נהנו מסעודת אחשוורוש וגרמו כליה לעצמם. ולמה כפלה לומר שלא יאכלו ולא ישתו, והלא באמרה “וצומו”, מבינים הם שלא יאכלו ולא ישתו. ואולי הענין הוא כי בגלל שנהנו מסעודתו של אותו רשע, גרמו שתפול השכינה לגלות, וכדוגמתה נפלה צדקת כאסתר שבויה בידי גוי ערל וטמא כאחשוורוש. ואעפ”י שנפלה, לא התעוררו ישראל לתשובה, ונגרם נפילתם בידי המן. וכתוב בתקוני זוהר⁷ שאותם שמבקשים בראש השנה וביום הכפורים רק על צרכיהם הגשמיים כפרנסה חיים ומזונות ולא משתפים בבקשתם עניינים רוחניים, הם בגדר כלבים הצועקים “הב” “הב”. ואמרה אסתר שיצומו “עליה” על שנפלה בידי גוי שהוא בחי גלות השכינה, והיות דבר זה נגרם בגלל שנהנו מסעודת הרשע, לכן מדה כנגד מדה שלא יאכלו ולא ישתו שלשת ימים לילה ויום, ולא יסתפקו בפחות מזה.

“ובכן אבא אל המלך אשר לא כדת”. אולי אמרה “ובכן” שהוא סוד מזלא קדישא העולה כמנין “ובכן”⁸. ולכן בקשה שיצומו ע”ב שעות כמנין “בכן”. כדי שתוכל בכח המזל העליון להכנס לאחשוורוש ולבטל הגזירה, כי מרדכי ואסתר הם סוד המזלות העליונים המשדדים את כל הגורלות והכשפים בסוד שם שד”י העולה כמנין מרדכי היהודי.

“ויעבור מרדכי, ויעש ככל אשר צוהה עליו אסתר”. פירש”י, שעבר על דת, להתענות ביום ראשון של פסח, שהתענה בי”ד בניסן וט”ו וט”ז, שהרי ביום י”ג נכתבו הספרים. ויש להבין וכי לא יכל להתחיל הצום לאחר הפסח, והלא הגזירה נגזרה לשנה הבאה באדר וזמן רב בידו. ואולי אמרה אסתר למרדכי, צריך שיצומו מיד כשנגזרה הגזירה ואפילו בפסח, כי כל שמתפללים קרוב לגזירה יותר מהר, מתבטלת היא יותר בקלות¹⁰.

“עד חצי המלכות ותעש”. פירשו חז”ל עד בניית בית המקדש. ולכאורה מה לה ולבית המקדש, והלא טרם ידע את עמה ואת מולדתה. ואם כ”כ אהבה מדוע לא נקראה זה שלשים יום.

7. תיקון ו'. 8. שער הכוונות ענין ראש השנה דרוש ו'. 9. פרי עץ חיים שער הפורים פרק ו'. 10. ראה שפתי שני ואתחנן בתחילתו.

והענין הוא, כי אסתר גלגול יעל, ואחשוורוש גלגול סיסרא שהיו בראשו נצוצי קדושה מראש עשו. וכשמחקה ראשו ומחצה וחלפה רקתו הוציאה חלק מנצוצות אלו, ומכיון שבין רגליה כרע נפל בגלגול קודם, אהבה עתה. ומכיון שהרגתהו, פחד ממנה מבלי שידע הסיבה, ולא קראה לעיתים מזומנות והיה מוכן להרגה בכניסתה ללא רשות. ומכיון שהוציאה ממנו נצוצות קודש, מזלו הרגיש זאת והתנה עד בניית המקדש שלא יצאו שוב נצוצות ממנו. אמנם בסוף יצאו ממנו ע"י כורש בנו מאסתר שבנה המקדש.

"שמחה וששון ליהודים". ובביאת המשיח נאמר **"ששון ושמחה ישיגו"**¹¹ והקדים הששון לשמחה. ואמרו בגמ'¹², על אותם שני מינים ששם אחד ששון ושם אחד שמחה. ואמר לו שלעתיד לבא יפשטו את עורו של ששון וישאבו בו מים שנאמר **"ושאבתם מים בששון"**.

ואפשר שהענין הוא, כי משחרב בית המקדש אבדו הששון והשמחה ונפלו מהם נצוצות בידי קלי' נוגה הנקראת מין, והם סוד שני מינים אלו. והנה ששון הוא בחי' זכר ויש בו אות ו' והוא כנגד ספירת ה"יסוד"¹³. ושמחה היא בחי' נקבה ויש בה אות ה' והיא כנגד בחי' ספירת "מלכות". ובפורים קדמה השמחה לששון בסוד מ"ן. ולעתיד לבא יוקדם הששון לשמחה בסוד מ"ד. וגם ישיגו את כל בחי' הנצוצות שנפלו מהקדושה ויתוקן העור שהוא אותיות רע ו'. וישאבו את מימי החסד בעורו של הששון.

ואעפ"י שהמגילה היא בסוד "יסוד דאבא", קריאת המגילה היא בסוד מ"ן בחי' המלכות. ואולי לכן כתוב, **"ותכתוב אסתר המלכה ומרדכי היהודי"** והקדים אסתר למרדכי. ואפשר שהוא ענין הקדמת השמחה לששון. ובימים נוראים מבקשים אנו **"שמחה לארצך"** שהיא המלכות בסוד ארץ, ו"ששון לעירך" שהיא המלכות בסוד עיר. שיהיה שלום בארץ, והששון בעיר. ויין של פורים הוא בסוד "יין המשמח", ושתייתו **"עד דלא ידע"**, תקון לחטא עץ הדעת, ואולי השמחה שע"י יין המשמח מעלה השמחה לששון.

"ועמוד על נפשם". ולא על גופם.

"ויהרגו בששון שלש מאות איש". עונש המות נגזר על כלל ישראל בגלל שנהנו שאחיהם יהודי שושן אכלו ונהנו מסעודת אחשוורוש. ואולי תשובת בני שושן היתה גדולה יותר כי הרגישו את אשמתם ביותר ולכן בתשובתם הגדולה זכו להמשיך שפע גדול לכל המוקפים ולהרוג עוד שלש מאות בני עמלק.

11. ישעיהו ל"ה, י. 12. סוכה מ"ח. 13. חומת אנ"ך ישעיה.

"בארבעה עשר בו, ובחמשה עשר בו". אולי יומיים פורים כי עשתה אסתר יומיים משתה לאחשורוש. ויום א' היה הכנה למשתה יום ב', ואפשר שגם י"ד הכנה למשתה ט"ו. כי רק לאחר משתה ראשון עשה המן העץ למרדכי וגרם שיפול בעצמו. כי רק אז נתמלאה סאתו ואצל גויים ממתין ה' שתתמלא סאתם, מה שאין כן בישראל שאינו ממתין כי המכות לישראל הם חינוך, כאשר ייסר איש את בנו. אבל המכות לגויים היא לעשות נקמה בגויים. וסעודה ראשונה היתה להגביהו יותר כי רק אז יוכל לפול. וישראל לא היו ראויים להנצל, אבל מרדכי היה ראוי להנצל, וכשהתחיל במרדכי, נפל. וע"י תשובתם גרמו שיתעסק עם מרדכי ויפול.

"וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם". ויש להבין מהו מתוך היהודים, ולמה כפל לומר "וזכרם לא יסוף מזרעם". והנה על הכתוב "ולא יסוף עוד לדעתה"¹⁴, פירש"י ב' פירושים. א. ולא יסוף ולא הוסיף. ב. ולא פסק. וא"כ כשאמר הכתוב **לא יסוף** לכאורה פירושו א. לא יפסיק. ב. לא יוסיף. ואיך יתיישב פירוש זה עם מ"ש "לא יעברו מתוך היהודים".

ואפשר שהענין הוא, כי אמרו חז"ל המן מן התורה מנין, שנאמר **"המן העץ אשר אמרתי לך לא תאכל ממנו אכלת"**. וענין עץ הדעת טו"ר היא קלי' נוגה הארורה שגרמה לחורבנות, כי נדמית היא לת"ח וכביכול בשם התורה היא מכשילה ומפתה. וצריך אדם לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן שהוא עץ הדעת רע, לברוך מרדכי שהוא בחי' הטוב. ולבטל את הידיעה שקבלנו ע"י אכילת עץ הדעת וכמ"ש **וידעו כי ערומים הם**, כי באה להם תאוות העריות וההרהור, מידיעה זו. **וכששותים בפורים היין כדאי לכוון בהגפן לתקן מה שאכלנו את עץ הדעת בסוד ענבים סחטה לו, ולהנצל מקלי' נוגה ולהטהר ממנה**. וע"ז נאמר **"וימי הפורים לא יעברו מתוך היהודים"**, ע"י היין סוד הבינה יין המשמח שישתו בפורים ונכנס בתוכם ונעשה חלק מדמם. **"וזכרם לא יסוף מזרעם"**. אולי פירושו הוא מלשון זרע שנפלו בחטא זרע לבטלה, ופירוש רש"י לא יסוף לא פסק, ופירוש שני ופסק, ושניהם יתקיימו בפורים. א. שתקון זרע לבטלה שנעשה ע"י היין **לא יסוף מזרעם** לא יפסק מלתקן זרעם שהוציאו לבטלה. ולעת"ל לא יסוף דהיינו יפסק כי לא יחטאו בחטא זה ולא יצטרך לתקן זה בפורים, כי היין הוא עד דלא ידע, והזרע מגיע מהדעת.

במגילה כתוב כמה פעמים **"היהודיים"** בשתי יודי"ן, למרות שקוראים יהודים,

ואפשר שהטעם הוא כי על איש יהודי פי' חז"ל שהוא משבט יהודה, ושכל הכופר בע"ז נקרא יהודי, ואולי כדי להבדיל בין יהודי הכופר בע"ז, ליהודי שהוא משבט יהודה, שמו ביהודי הכופר בע"ז ב' יודי"ן. ולא רק היהודים משבט יהודה עושים פורים אלא כל היהודים הכופרים בע"ז עושים פורים.

א"נ. כי אות י' היא בחכמה, קודש. וגם טיפת הזרע היא בסוד י', לכן הזרע לבטלה הוא עוון חמור מאוד ואפילו לא מוזכר בתורה כאיסור רגיל אלא על ידי סיפור של ער ואונן כדי שהאדם יבין את גודל האיסור. כי הטיפה מגיעה מהמח ולכן נקראת ברית קודש כי המח הוא קודש, לכן זרע לבטלה הוא כמו חילול שבת. והתיקון שלו הוא לתקן עד לחכמה, ובפורים הגיעו לחכמה שהיא בסוד אות י' שבשם, וכשהגיעו לחכמה אפשר שתקנו את פגם הזרע לבטלה שכל טיפה היא בגדר י', וכשאדם אוכל מאכל אסור, הטומאה תופסת את הנפש ומיד נטמא בקרי, והם אכלו בסעודות אחשוורוש. וכאן שתקנו החטא, נוספה להם י' ונהיו יהודיים. ולכן לא רק שנתבטלה הגזירה, אלא "ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם".

ושורש העבירות הוא חטא זרע לבטלה, והזוהר כותב שכמעט ואין לו תשובה, בגלל שאדם קשה לו להפסיק עם זה. כי יש קליפה שמפילה דיכאון על האדם וגורמת לו לחטוא בחטא הזה. וכתב האריז"ל שאדם שמתנכרת תאוותו לחטא זה או לאשה, שיאמר ג' פעמים "פיי", "פיי" "פיי", לגרש את הקליפה הזו כדי שלא תחטיא אותו, כי שלש פעמים "פיי" גי' "רע", ומי שחוטא בזה נקרא רע בעיני ה' כי הקליפה הזו נקראת רע וכך שובר אותה לשלש חלקים.

"ומאמר אסתר קיים דברי הפורים האלה ונכתב בספר". פירש"י, "אסתר בקשה מאת חכמי הדור לכתבה ולכתוב ספר זה עם שאר הכתובים, וזהו ונכתב בספר". ופשט דבריו שספר זה דהיינו המגילה, נכתב על פי הסכמת חכמי הדור. אמנם דברי רש"י מקורם מהגמ', ושם נאמר שלא הסכימו לבקשתה עד שמצאו שהמגילה נרמזה בתורה שנאמר "כתוב זאת זכרון בספר". ודרשוהו, **"כתוב זאת"**, זה מעשה עמלק במדבר, **"זכרון"**, זה מלחמת שאול בעמלק. **"בספר"**, זה מעשה פורים, מכאן שנתנה להכתב. ואם כן על פי תיבת **"בספר"** הכתובה בתורה הסכימו חכמי הדור לכתבה, וזה כוונת הכתוב, **"ומאמר אסתר קיים"**, על ידי חכמי הדור שהסכימו לבקשתה, היות **"ונכתב בספר"**, וכבר נכתב בתורה תיבת **"בספר"** לרמוז על ענין זה.

"וגם תרבונה", כשהכל בחורבן. **"זכור לטוב"** הכל לטובה.

מגילת רות

הגמרא¹ אומרת שאת מגילת רות כתב שמואל הנביא, כדי לייחס את דוד המלך. אמנם, מגילת רות נראית לכאורה לא כספר שנכתב ברוח הקודש, ובצורה ברורה ותמציתית כלשון שאר חלקי התנ"ך, אלא כספור עתונאי המתאר דרמה הכוללת התנהגות רגשית של התנשקות ופרידה מתוך בכי וכדו', וכספור הנכתב ללא התייחסות לדקדוק העברי, כשלפעמים העברית צחה מאוד, ולעיתים היא כביכול שגויה ומתבטאת לנקבות בלשון זכר. ומה גם שלכאורה נראית מגילה זו כנותנת אישור לנשואי תערובת, דבר החמור ביותר, אשר הנושא בת אל נכר ללא גיור אמיתי כהלכה, נכרת הוא משני עולמים, כמבואר בנביא², ועונשו המשפטי הוא החמור ביותר ביהדות, שבו בזמן שעל כל דבר חטא ופשע לא נענש אדם אלא ע"י בית דין ולאחר עדים והתראה, בחטא זה נפסקה ההלכה שהבא על הגויה קנאין פוגעין בו³ בשעת הזדווגותו עמה, ומצוה להורגו ללא דין ומשפט. לעמוד על תוכן כל המגילה ומאות השאלות המתחייבות ממנה תארך היריעה מהכיל, אך כדי להבין את סוד המגילה באופן כללי, נסתפק בכמה שאלות לדוגמא מהפרק הראשון.

"ויהי בימי שפוט השופטים, ויהי רעב בארץ, וילך איש מבית לחם יהודה, לגור בשדי מואב, הוא ואשתו ושני בניו. ושם האיש אלימלך, ושם אשתו נעמי, ושם שני בניו מחלון וכליון אפרתים". הנביא מותח משפט קצר בשני פסוקים, בהדגשת התיבה **ושם** לכל אחד ממשפחת אלימלך. ולכאורה היה לו לומר "ויהי בימי שפוט השופטים ויהי רעב בארץ, וילכו מבית לחם יהודה אלימלך ואשתו נעמי ובניו מחלון וכליון לגור בשדי מואב". **"ויבואו שדי מואב ויהיו שם".** הלשון "ויהיו" אומר ששם מהותם התגבשה ונהייתה, וכי מקודם הם לא היו, רק שם הם נהיו, ולכאורה היה לו לומר **וישבו שם**, וכמו שאומר בהמשך **וישבו שם כעשר שנים**. **"וימת אלימלך איש נעמי ותשאר היא ושני בניה, וישאו להם נשים מואביות"**. מה זה **נשאו**, חז"ל אמרו⁴ שהן לא התגיירו, וא"כ

1. בבא בתרא י"ד: 2. מלאכי ב', י"ב. 3. סנהדרין פ"א: 4. כן מתבאר מהגמרא יבמות מ"ז: ומוכרח הוא מהמשך הכתובים, וראה רש"י רות פ"א פסוק י"ב. ובזוהר בלק ק"צ. אמר, שאלימלך לא גיירם אלא שלמדו כל דרכי הבית ומאכל ומשתה כדין תורה. ורות התגיירה באמרה לנעמי "עמך עמי". ובזוהר חדש רות (דף ע"ט). אמר שנתגיירו בעת נשואיהן למחלון וכליון, ובשעת גירותה קראוה רות וכתב מפורש שבאותה שעה נתגיירה **ולא לאחר זמן**. וראה כתובות ז': תוס' ד"ה והא, שאמרו שכשנשאת רות למחלון נכרית היתה.

היה צריך לכתוב ויקחו, וכמו שכתוב אצל הנפילים "ויקחו להם נשים מכל אשר בחרו"⁵. נשואין ניתן לייחס רק לחופה וקדושין, דבר שאינו שייך בנשואי תערובת. גם בהמשך קורא להן הנביא כלותיה של נעמי. כיצד הן כלותיה, שתי גויות שהחטיאו שני יהודים בנשואי תערובת שלא תקפים ולא תופסים מבחינת ההלכה ולא עוד אלא שאסורים באיסור חמור, לא יכולות להתייחס ככלותיה של אם הגברים היהודים. ולא עוד אלא שקשריהם עם מחלון וכליון הצריכם מעין יבום משפחתי שנעשה בסוף בין בועז לרות. ומה שייך יבום ונשואין כשהן לא התגירו. ומה רצה הכתוב בהדגישו "וישאו להם נשים מואביות", ודאי שאם הם נשאו זה להם, ולא לאחרים. ותיבה זו לכאורה מיותרת. "שם האחת ערפה ושם השנית רות". וכי זה הסדר הנכון, והלא בסוף הספר⁶ כתוב שרות המואביה היא אשת מחלון, ומחלון היה הבכור ככתוב, "ושם שני בניו מחלון וכליון", א"כ מהראוי שרות תוזכר הראשונה, וערפה השניה כי היא אשת כליון האח השני. ולא עוד אלא שהפסוק הדגיש זאת באומרו שם האחת ערפה. ועוד הרי כל המגילה היא עבור רות ועל שמה היא נקראת, ואפילו אם רות היתה באמת השניה היה לו להקדימה למעלתה⁷.

"וישבו שם כעשר שנים". ולאחר עשר שנים שמעה נעמי "כי פקד ה' את עמו לתת להם לחם". וכי באמת היה רעב עשר שנים רצופות, הייתכן דבר כזה, וכי היה נשאר שריד ופליט מעם ישראל בארצו בעשר שנות רעב. ולא שמענו ולא ראינו במסורת זכר לזה, וא"כ מדוע התעכבו עשר שנים. ומדוע רק לאחר כעשר שנים שמעה נעמי כי פקד ה' את עמו. "וימותו גם שניהם מחלון וכליון", גם בא לרבות מישוהו נוסף שקדם לו בחשיבות, והדבר הנוסף גם הוא נספח אחריו. ונשאלת השאלה מי מת קודם והיה גדול בחשיבותו שמחלון וכליון נספחו אליו, ואין לומר אלימלך, כי הוא מת לפניהם שנים הרבה. ולכן רש"י נמנע מלפרש כן, ופירש שקודם מתו גמליהם ומקניהם ואח"כ מתו הם. ולכאורה פירושו דחוק, הלזה יאמר "גם", כביכול העיקר היו הצאן והגמלים שמתו ונטפלה אליהם גם מיתת מחלון וכליון, וכי כך מתייחסים לבני אדם. ותיבת "שניהם" לכאורה מיותרת, ומסתבר שהיו שני בני אדם אחרים שמתו, ומיתת מחלון וכליון נטפלה אליהם. ולכן אמר גם שניהם לרבות שנים אחרים. "ותשאר האשה משני ילדיה ומאישה", מדוע אמר ילדיה ולא בניה ככתוב בתחילה "היא ושני בניה". "ותקם היא וכלותיה, ותשב משדי מואב". כתב שדי ב"י, והכונה לשדות רבים, "כי שמעה בשדה מואב" כתב בה' והכוונה לשדה

5. בראשית ו' ב. 6. רות ד' י. 7. ראה רש"י בראשית י' כא.

יחיד, ולמה כפל הכתוב כמה פעמים **שדי מואב** וכבר ידענו ששם נמצאה. ולמה שינה הכתוב וכתב "שדי" פעמים בלשון רבים, ופעמים בלשון יחיד. **ותקם** לשון תקומה, מה הלשון **ותקם**, היה לו לומר "ותשב היא וכלותיה משדי מואב". "ותצא מן המקום אשר היתה שמה". כבר אמר ששבה משדי מואב ולמה חזר לומר שיצאה משם, ומה הלשון מן המקום אשר היתה שמה, כאילו זה מקום נסתר שאינו מוכן לגלותו והלא קודם כתב שהוא בשדה מואב, והיה לו לומר "ותצא ושתי כלותיה עמה". וכמה פעמים כפל הכתוב לכתוב כלותיה על שתי גויות שטרם נתגיירו, למה ההדגשה הזאת. "ותאמר נעמי לשתי כלותיה **לכנה שובנה אשה לבית אמה, יעשה ה' עמכם חסד כאשר עשיתם עם המתים ועמדי**". ברור שאם הן היו מתגיירות לא היתה יכולה נעמי לשלוח אותן לעמן ולא לוהיהן, כי גר שנתגייר באמת כהלכה, וחזר לסורו דינו כישראל מומר⁸, והגורם לו לחטא עובר באיסור של "לפני עוור לא לתת מכשול"⁹, וא"כ איזה חסד הן עשו עם המתים, האם בזה שהחטיאו אותם בביאת איסור של גויה. "יתן ה' לכם ומצאנה מנוחה", למה דברה עמהן חלק בלשון זכר באמרה **עמכם, עשיתם, לכם**, והיה לה לומר בלשון נקבה כאומרה **ומצאן מנוחה**. "ותשק להן, ותשאנה קולן ותבכנה". למה ציין הכתוב את נשיקותיה ובכיותיהן, ומה זה משנה לנו אם הן נשאו קולן ובכו, או שבכו חרישית. "ותאמרנה לה כי איתך נשוב לעמך", כשחוזרים למקום שהיו בו מכבר, נאמר לשון שיבה. וכמ"ש¹⁰ שוב אשוב אליך כעת חיה. וכשבאים למקום שטרם היו בו נאמר לשון ביאה, וכמ"ש¹¹ "הבא נבוא אני ואמך ואחיך". ואם כאן מדובר כאמור בשתי גויות מואביות שטרם היו בעם ישראל, למה אמר הכתוב לשון שיבה, והיה לו לומר "כי אתך נבוא לעמך". "ותאמר נעמי שובנה בנותי, למה תלכנה עימי העוד לי בנים במעי והיו לכם לאנשים". (זו גם הוכחה שהן טרם התגיירו כי אם היו הן גיורות היו אסורות לבני נעמי שיולדו, ראה רש"י), "שובנה בנותי לכנה כי מר לי מאוד מכם", שוב ערכוב לשון זכר ונקבה, ומדוע מר לה מהן, והיה לה לומר כי מר לה מאוד עליהן. "ותשאנה קולן ותבכנה עוד". כתוב ותשנה ללא א' מה שאין כן ותשאנה שכתב לעיל הכתוב עם א' וכמו שצריך לכתבו, ומדוע חסר כאן הא'. "ותשק ערפה לחמותה, ורות דבקה בה". דהיינו שהנשיקה מוכיחה על פרידה, וכאומרה לרות "הנה שבה יבימתך אל עמה ואל אלהיה, שובי אחרי יבימתך". כיצד נקראה יבימתך וכי יש יבום בגויות, והנה

8. רמב"ם הלכות אסורי ביאה פרק י"ג סעיף י"ז. 9. מס' עבודה זרה דף ו' 10. בראשית י"ח י. 11. בראשית ל"ז י.

נעמי משדלת את רות להשאר בגיותה, ורות התעקשה לדבוק בעם ישראל. ורות שלא התנשקה, דבקה בה. מה טיב הנשיקות, גם קודם כתב שנעמי נשקה להן וכאן ערפה נשקה לה. "ותאמר רות אל תפגעי בי לעזובך לשוב מאחרייך כי אל אשר תלכי אלך". מכאן למדו רבותינו¹² הלכות גרים וסדר קבלתם, ודרשו שכאן קבלה עליה רות עול תורה ומצוות. "ותלכנה שתייהם עד בואנה בית לחם, ויהי כבואנה בית לחם ותהום כל העיר עליהן". מדוע נהמה העיר על רות שלא היתה מוכרת, וגם מדבריהם משמע שנהמו רק על נעמי וכמ"ש "ותאמרנה הזאת נעמי", ולא הזכירו את רות כלל, ולכאורה היה לכתוב לומר ותהום כל העיר על נעמי. ולמה כתב "שתייהם" ולכאורה הי"ל לכתוב שתייהן. "ותאמר אליהן אל תקראנה לי נעמי, קראן לי מרא, כי המר שדי לי מאוד". מדוע כתב מרא עם א', היה לו לכתוב מרה. "אני מלאה הלכתי וריקם השיבני ה', למה תקראנה לי נעמי, וה' ענה בי, ושדי הרע לי". ה' הוא אל שדי, והוא שענה בה והרע לה, ולמה תלתה כל אחד מהענינים בשם אחר משמותיו יתברך. "ותשב נעמי ורות המואביה כלתה עמה". שוב הדגיש שהיא כלתה, גם העם והסנהדרין קוראים לה אשת מחלון¹³, הייתכן. והלא כאמור היא טרם התגיירה. "השבה משדי מואב". למה חזר להדגיש מאין היא שבה, והלא כבר אמר לעיל היכן היא היתה, וכתב שדי לשון רבים. "והמה באו בית לחם בתחילת קציר שעורים". פירש"י בעת קצירת העומר, ויש להבין מה חשוב פרט זה שהנביא מדגישו.

ובתלמוד¹⁴, "אמר ר' שמעון בן יוחאי, אלימלך, מחלון וכליון, היו גדולי הדור ופרנסיה ולמה מתו, בגלל שיצאו לחו"ל". ויש לשאול וכי זה חטאם היחיד, ומה עם איסור גויה, וכי הנביא ורשב"י נותנים לגיטימציה לנשואים עם גויות. ועוד בתלמוד שם, אלימלך וסלמון ופלוני אלמוני ואבי נעמי כולם בני נחשון בני עמינדב היו, וכולם יצאו ממצרים יחד עם נחשון. ומחלון וכליון אין זה שם המקורי אלא יואש ושרף, וכך הם מוזכרים בספר דברי הימים. ובאותו יום שבאה רות המואביה לבית לחם מתה אשתו של בועז ופנתה בזה את מקומה לרות שהיתה מיועדת לו משמים כדי להקים את מלכות בית דוד.

אלו הם רק חלק מהשאלות שיש במגילה זו, וכדי להבינם נחזור לימי בראשית בהם שרש כל מקרי האנושות.

כאשר חם בן נח התנהג בגסות ובחרפה עם אביו¹⁵, גרם לנח לקלל ולארר, אך לא את חם עצמו אלא את כנען בנו הרביעי, ואמר "ארור כנען עבד עבדים יהיה

12. מס' יבמות דף מ"ז: 13. רות י' ד. 14. בבא בתרא צ"א. 15. רש"י בראשית ט' כ"ב.

לאחיו"¹⁶. כיון שראה נח בנבואה שקליפת נוגה עתידה להתלבש ולהתגלם בכנען. והנה ארבעה קליפות הם, רוח סערה, ענן גדול, אש מתלקחת ונוגה¹⁷. ושלשת הקליפות הראשונות הן עמוקות וטומאתן גלויה, אך קליפת נוגה היא סמוכה לקדושה, ומתחזה כקדושה ומפילה בני אדם ברשתה, ועל ידי חטאיהם יונקת היא מהקדושה וגונבת ממנה לחלקה, וע"י התשובה שבים חלקים אלו לשרשם. ועיקר מלחמת האדם ביצרו הוא בקלי' זו, ורוב הצרות באים ע"י נפילה בקלי' זו, וחטא אדה"ר בעץ הדעת גרם להשתלטות קליפה זו¹⁸. וכנען פירושו בלשון הקודש סוחר, וכמו שאמר הכתוב "כנען בידו מאזני מרמה"¹⁹, ואומר "כנעניה נכבדי ארץ"²⁰, כי כסוחר הקונה ומוכר מיד ליד, מתנהגת קליפת נוגה הלוקחת ומחזירה לקדושה²¹, ולכן קלל נח את כנען בדווקא.

עקב מעשי דור הפלגה נפלו בקלי' נוגה נצוצות קדושה מבני שם שחטאו במגדל, ולכן השתלטו בני כנען על ארץ ישראל מקום הקודש שניתן לבני שם, וכבשוה לעצמם²². וישראל במעמד הר סיני כשנצטוו על תרי"ג מצוות שכולם נתנו כדי להפריד את הקדושה מקליפת נוגה ולהחזירה אל מקום הקודש, נצטוו גם לעלות לארץ ישראל ולכבשה מידי כנען, ולהשיבה אל הקדושה. ולהרוג את כל בני כנען, ולא להחיות כל נשמה²³. כי כל קשר עמהם מסב צרות לקדושה, ופתח לינוק ממנה ולהפוך לה לשיכים ולצנינים²⁴. ולכן הקפיד אברהם והשביע את אליעזר שלא יקח אשה ליצחק מבנות הכנעני²⁵. וכן צוה יצחק את יעקב שלא יקח אשה מבנות כנען, כי רעות הן בעיניו²⁶. וגם השבטים נזהרו שלא לשאת כנעניות²⁷. ולא נכתב בתורה שנשאו כנעניות, אלא יהודה ושמעון בלבד וכמ"ש שלקח יהודה בת איש כנעני ושמו שוע²⁸, ושמעון שהוליד את שאול בן הכנענית²⁹. וכבר אמרו חז"ל ששמעון לא נשא כנענית אלא את דינה שנבעלה לשכם בן חמור החוי מזרע כנען, ולכן נקראה בשם כנענית. והדגישה תורה ענין זה כדי שנביין איך פרצו בני שמעון את גדרי

16. בראשית ט' כ"ה. 17. יחזקאל א' ד', וראה עץ חיים שער מ"ט פרק ב'. 18. עץ חיים שם פרק ג'. 19. הושע י"ב. 20. ישעיה כ"ג. 21. כמבואר בזוהר שמות דף צ"ה. 22. רש"י בראשית י"ב, ו. 23. דברים כ', ט"ז. 24. במדבר ל"ג נה. 25. בראשית כ"ד, ג'. 26. בראשית כ"ח א, ח. 27. ראה ילקוט שמעוני אות קמ"ה, ורמב"ן בראשית ל"ח ב', ומ"ש רש"י בראשית ל"ז לה, שלדעת ר' נחמיה נשאו השבטים כנעניות, אין כוונתו לבנות כנען אלא לגויות, ובלשון מושאל נקראות הגויות כנעניות, וכמ"ש בתלמוד כמה פעמים גויים בלשון כנענים, לדוגמא בבבא מציעא דף כ"ד: וכבר ביאר כן הרמב"ן. 28. בראשית ל"ח, ב'. 29. בראשית מ"ו, י.

הצניעות והקדושה במדבר, כי זוהמת הכנעני שבשכם עבר דרך דינה לבנה שאול, וממנה לבניו זמרי בן סלוא ועשרים וארבעה אלף בני שמעון שחטאו בפעור, בבנות מואב הם ונשיאם³⁰. וביהודה שהדגישה תורה שנשא בת כנעני אמרו חז"ל שהכוונה לסוחר ולא לאיש מזרע כנען³¹. אך יש להבין מדוע הדגישה תורה שהיה סוחר, ולמה קראתו כנעני ולא סוחר, וכמ"ש "אנשים מדינים סוחרים"³². וכתב בזוהר³³ שאעפ"י שלא היה מבני כנען היה דבוק בטומאת הנחש, שהיא קלי' נוגה, שבו נפל אדה"ר ע"י הנחש. ולכן הדגישה תורה שהיתה בת כנעני, כדי שנבין איך בני יהודה נפלו בחטא חמור של זרע לבטלה, רח"ל. כי גם אדם הראשון עקב חטאו ע"י הנחש בעץ הדעת, קלי' זו גרמה לו ליפול בחטא של זרע לבטלה³⁴, וכל מאה ושלושים שנים שפרש מחוה ועד ללידת שת יצא ממנו "קרי", ונבראו מזרעו שדין רוחין ולילין³⁵. וכל החוטא בחטא זה נופל בידי קלי' נוגה הקשה, השודדת עי"ז את הקדושה, וגורמת לגלות השכינה וישראל ולעכוב הגאולה, וסופה שנוקמת מהחוטא נקמות קשות ומזרעו, ה' יצילנו. ואם לא יזכה לתקן חטאו בחייו, סופו להענש קשות בענשי מעלה, עד שיתקן פשע חמור זה.

יהודה השיא את ער עם תמר בת שם בן נח שהיתה צדקת בת צדיק³⁷, ונשמתה היתה קדושה ביותר³⁸. ואולי ער לא יכל להזדווג עם נשמה קדושה כזו, ולכן לא בא עליה, וכשהוצרך לאשה נפל בחטא של הוצאת זרע לבטלה, ונסתלקה ממנו הקדושה שהיתה בו מצד יהודה, ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה'". כי אדם הראשון אבד בחטאו את כתנות האור שהיו לו ונתחלפו בכתנות עור המעורבים מטוב ורע. ואותיות עור הם רע ו', דהיינו שאות ו' משם ההוי"ה התערבה בקליפת נוגה הנקראת רע, ומשלוכם יצא עור³⁹. וער בגלל חטאו נסתלקה ממנו אות הו' ונשאר רע בעיני ה', ונתחייב מיתה לשמים, ונכנס תחתיו אונן ליבמה. ואונן שידע "כי לא לו יהיה הזרע" בניס מחלק נפשו, אלא נשמת אחיו תשוב ותתגלגל, ומפחדו להשיב ע"י זרעו את אחיו לעולם בגלגול, נמנע מלגמור תשמישו בפנים ונסוג לאחור, "ושחת ארצה לבלתי נתן זרע לאחיו, וירע בעיני ה', וימת גם אותו". ופחד יהודה שמא גם שלה, יכשל ויפול כאחיו ומנע אותו מתמר.

30. במדבר כ"ה יד. ורש"י שם כ"ו, יג'. 31. רש"י והתרגום ובראשית רבה פרשה פ"ה. וילקוט שמעוני אות קמ"ה וזוהר וישב דף קפ"ו. 32. בראשית ל"ז כ"ח. 33. וישב דף קפ"ו. 34. עץ חיים שער קליפת נוגה פ"ג, 35. מס' עירובין י"ח: 37. רש"י בראשית ל"ח כ"ד כ"ו. 38. ראה ספר הלקוטים ספר שופטים פרק ד'. 39. עץ חיים שער מ"ב פרק ד'.

כשלוקח אדם אשה על ידי קדושין, נכנסת חלק מנפשו בתוכה, ובביאתו עליה בפעם הראשונה שלאחר הקדושין נכנסת בה גם חלק מרוחו⁴¹, ובעת מותו יוצאים הם ומתפשטים בין בניו הזכרים, כשהבכור לוקח מהם פי שנים. ולכן רק בניו הזכרים יורשים, והבכור לוקח פי שנים מהירושה. וכשיש לו רק בנות אז בדיעבד הם מתחלקים בין בנותיו בשווה, ולכן מתחלקות הן גם בירושה⁴². וכאשר מת אדם ללא בנים או בנות, נשארות חלקי נפשו ורוחו אלו בתוך אשתו, וכובלות אותה מלהנשא לזר וזקוקה היא לייבום, ותמר כאשר ראתה שלא נתנה לשלה הבינה שפוחד יהודה על נפש בנו, והיות ולפני מתן תורה היה היבום מועיל גם בקרובים⁴³, החליטה להדבק ביהודה עצמו "ותכס בצעיף ותתעלף, ותשב בפתח עיניים"⁴⁴. ומשמים נתנו בלב יהודה אש תאוה לאשה⁴⁵, ויהודה עמד בפני הברירה או לפול בחטא זרע לבטלה שאסור גם לבני נח ולכן בניו נהרגו בגלל חטא זה, או לבא על "קדשה" שלפני מתן תורה היה הדבר מותר⁴⁶, וברור שהעדיף את דרך ההיתר.

ממעשה זה נולדו פרץ וזרח, שהיו גלגולי ער ואונן⁴⁷, ואמנם בהיות פרץ וזרח צדיקים גדולים נתקן חטאם במדת מה, אך לא תקון מושלם כי אותם טיפות שיצאו לבטלה מער ואונן והיו חלק מנפשם טרם נתקן.

אמנם, תמר שחטאה בשתיים, הן בהיותה אשת אונן ושתפה פעולה בחטאו בצורה פסיבית בכך שנתנה לו שיבוא אליה על דעת להשחית ארצה, והן שישבה בפתח עיניים בהתחפשה לזונה, שבה בשני גלגולים. ובתחילה באה בגלגול צפורה אשת משה⁴⁸ ומנעוה משמים מלומר שירה עם נשות ישראל בקריעת ים סוף ובאה למדבר לאחר שעברו בים, כיון שעזרה לאונן בחטאו, ולכן גם נענשה שמשה פרש ממנה והשאירה כאלמנה חיה, וכמו שהתלוננה בפני מרים⁴⁹. וסבלה מחוסר חיי אישות עם משה, לכפר על חיי האישות שחייתה ונהנתה בעת שחטא אונן עמה, ואח"כ חזרה בגלגול דבורה הנביאה וזכתה לנבואה היות והיתה אשת משה רבן של נביאים ואשתו כגופו, והפעם גם תקנה מעשיה ואמרה שירה במקום שירת נשי ישראל בקריעת ים סוף⁵⁰, ואולי היתה מאירה את המשכן בלפידים⁵¹ לכפר על שישבה בפתח עיניים. עד

41. ספר הלקוטים פ' וישב, ושער הפסוקים פ' "כי תצא". 42. ובמקרה פירוד מסתלקים הם מתוכה בעת קבלת הגט ראה לעיל מאמר "מעמד האשה ביהדות". 43. רמב"ן פ' וישב. וראה לעיל עמוד רע"ח. 44. בראשית ל"ח י"ד. 45. בראשית רבה פרשה פ"ה, 46. רמב"ם הלכות אסורי ביאה פרק א'. 47. ספר הלקוטים פ' וישב. 48. דבש לפי מערכת ת' אות כ"ט. 49. רש"י במדבר י"ב א'. 50. דבש לפי שם. 51. ילקוט שמעוני שופטים אות ד'.

כדי כך ההשגחה משמים "לתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו". ויהודה שב שנית בגלגול בועז⁵². וחזר ולקח את רות שהיא גלגול תמר, ויבמה, כמעשהו בתחילה, כדי לתקן את גלגולי בניו, אך לא יכל לישא את נעמי שכן בינתיים נתנה תורה, ונאסר לאדם לייבם את כלתו, ואם היה אביהם של מחלון וכליון לא היה יכול לייבם את רות, וכדי שיוכל ליבמה בא כקרוכם ולא כאביהם.

אותם טיפות שיצאו מער ואונן ונפלו בין הקליפות שילדו מהם שדין רוחין ולילין⁵⁹, במשך הזמן יצאו מן הקליפות ונתגלגלו בצומח, ואפשר שהיו בשדות מואב והוצרכו להאכל בכרחה ע"י ער ואונן שבאו בגלגול מחלון וכליון, ולהתקן ולשוב לגופם כמו שהיו בטרם יציאתם בחטא הזרע לבטלה⁶⁰, וגם תמר שאבדה אותם מגופה חזרה להתגלגל ברות ולהוולד בשדות מואב כדי להתקשר עם הטיפות המגולגלות בתנובת השדות ולחזור ולהתקן עם בעלה הראשון ער, שבא בגלגול מחלון⁶¹. ומכל השדין רוחין ולילין שנוצרו מתענוגות תמר בהיותה אשת אונן ומתחממת ממנו לבטלה כיון שלא נפגש זרעה בזרעו⁶², חלק מנפשה נדבק בהם ויצאו בגלגול בפני עצמו ובאו בערפה אשת כליון⁶³ שהוא גלגול אונן. ונקראה בשם ערפה מלשון העורף הקשה, שכן טיפות הזרע מקורם מהמוח המוארך הנקרא בשם דעת, ולכן אמרו חז"ל ש"אין קישוי אלא לדעת"⁶⁴. הנמצא בעורפו של אדם. וכשם שישראל במצרים שהיו גלגולי טיפות ה"קרי" שחטא אדם הראשון נשתעבדו ל"פרעה שהוא "הערף" הקשה הנמצא מול הדעת⁶⁵, כן גם טיפות וקליפות אלה שיצאו מפגם דעת תמר ואונן באו בסוד "ערפה" הערף הקשה⁶⁶. וגם ערפה יכלה להתקן לו רצתה⁶⁷, והיות והקליפות סובבים את הקודש ומקדימים אותו בסוד הקליפה הקודמת לפרי⁶⁸, לכן הקדים הכתוב את ערפה אשת כליון הצעיר, לרות.

בהיות הרעב בארץ, היו אלימלך ובניו עשירים גדולים וגדולי ופרנסי הדור,

52. ספר הליקוטים ויחי, 59. שער הכוונות, ענין דרושי הלילה, דרוש ז'. 60. כך הראוני משמים ואם שגיתי ה' יכפר בעדי. 61. ולכן מגילה זו הנקראת ע"ש רות שבאה לתקן את ער ולתקן את אות הו' שנסתלקה ממנו ולהחזירו מרע לעור, כמעט כל פסוקיה מתחילים באות ו' בצורה יוצאת דופן לשאר ספרי התנ"ך. 62. כתב בשער הכוונות דרוש ז' מדרושי הלילה וזה לשונו: "ודע כי כמו שיוצאים אלו המזיקין מן האדם המוציא שכבת זרע לבטלה להיותו בלא אשה, כך האשה בוראה מזיקין בלא איש". 63. ראה ספר הלקוטים, שמואל א' סי' י"ז. 64. יבמות נ"ג: 65. שער הכוונות ענין הפסח דרוש א', ונראה לי שלכן נקראו ישראל עם "קשה עורף". 66. ואולי בהיותה מואבית עבדה ל"פעור" שהוא גם אותיות "עורף". 67. ספר הלקוטים שמואל א' סי' י"ז. 68. ספר הלקוטים משלי סי' ל'.

והיה מוטל עליהם לעזור לאחיהם הרעבים והיו צריכים לקנות תבואה משדות מואב לפרנס עצמם ואת העם, ובזה היו נתקנים נשמות הטיפות הנמצאים בשדות מואב, ואז היו באות רות וערפה לארץ ישראל ומתגיירות גיור מושלם כדין וכדת ונישאות למחלון וכליון והיה נתקן הכל, אבל היות והם חסו על ממונם וברחו לשדות מואב להחיות את נפשם בלבד, התגוררו **בשדה** מואב ואכלו את תבואת **שדי** מואב, והטיפות שהיו מגולגלות בתבואת **שדי** מואב חזרו לגופם של מחלון וכליון, **ויהיו שם**, נתקנה שם הווייתם. וגם נעמי באכילתה מתבואת **שדי** מואב העלתה את טיפות הזרע והנשמות שהיו מגולגלות בתבואה זו ונתקשרו בגופה ובנפשה והעלו את דרגת נשמתה ו**נהייתה** שמה. ומחלון וכליון פגשו שם את רות וערפה שקבלו עליהם עול מלכות שמים בלב שלם ובנפש חפצה ונתגייירו בינן לבין עצמן וטבלו לגירותן וקבלו עליהן עול תורה ומצוות **שלא בפני שלשה יהודים כשרים וזה דבר שמעכב בגירות**, וכיון שהיו אנוסות בכך כי היו בנות מלך מואב, ופחדו שמא יתגלה הדבר ויהרגן, היה מצבן תלוי ועומד, מכלל בני נח הן יצאו, ולכלל ישראל בשלמות טרם הגיעו, והיה דינן כדין **"גר תושב"** שנהג בזמנם כיון שהיה נוהג מצות ה"יובל". ותפס בהן דין הקדושין⁶⁹. (ובימינו שאין היובל נוהג, לא נוהג דין "גר תושב", ואין אפשרות גיור אלא על ידי טבילה בפני בית דין כשר, ושבעת הטבילה יקבלו הגר או הגיורת עליהם באמת ובאמונה את כל תרי"ג מצוות וענפיהם, כולל כל תקנות וגזירות חז"ל ללא יוצא מן הכלל, אחרת הגיור בטל.)

גם לאחר שנפסק הרעב בארץ יהודה המשיכו נעמי ובניה להיות בשדי מואב, אולי כדי לתקן את הנפשות המגולגלות בתבואה ואולי נתגלגלו כל שנה חלק מהם מספירה אחרת, וכיון שעשר ספירות הם, **"וישבו שם כעשר שנים"**, עד שהושלם תקונם **"ויהיו שם"**. הושלמה הווייתם שם. ובסיום העשר שנים מתו

69. כמבואר מהגמ' (ע"ז ל"ו): ואפילו לר"ש שכל האומות נאסרו מהתורה משום "כי יסיר" שפיר מסתברא דבגר תושב ליכא "כי יסיר", כי הוא עצמו לא סר מאחרי ה' בד' מצוות שנצטווה, וביבמות (ע"ו). עכו"ם לית להו חתנות, נתגייירו אית להו חתנות, אפשר לפרש גם על "גר תושב" (ראה תוס' שם ד"ה "בהיותן") וכן נראה מדברי הרמב"ם שכתב שהבא על בת "גר תושב" אין קנאין פוגעין בו, אבל מכין אותו מכת מרדות. וידוע כי מכת מרדות הוא מדרבנן. ופירושו שב"ד של חשמונאי, כשגזרו על הגויות משום נשג"ז, כללו גם לבנות גר תושב, כי אעפ"י שאין בהן משום "כי יסיר", יש בהן איסור נש"ז מדרבנן. ומסתבר שבזמן השופטים תפס בהן דין הקדושין, כי נהג דין "גר תושב". אבל לא דין החופה שאינו נוהג אלא בבנות ישראל בלבד.

מחלון וכליון. וכיון שחלק מנפשם היתה בגוף נשותיהם ע"י הקדושין ובנים לא היו להם, היה ניתן לתקנם ע"י יבום או חליצה. ותיקון ע"י יבום מתקן את הנשמה לגמרי ומחזירה לעולם בכך שיילד מיבום זה. אך תיקון החליצה גורם שבעת שהיא יורקת על הרצפה לעיניו, ביריקה זו מוציאה היא את נפש המת מחוץ לגופה, אך נפש זו לא מוצאת את מנוחתה ומוטרדת בחלל אויר העולם עד שתתגלגל פעם נוספת ותתוקן.⁷⁰ ועתה פחדה נעמי שלא יושלם גיוון ואין מי שיציל את נשמות בניה מגוף כלותיה, או אפילו אם יושלם גיוון, שמא לא יהיה מי מקרוביה שייסכים לחלוץ או לייבם להן, כי הדין לא מחייב חליצה או יבום אלא באח המת ולא בשאר קרובים, ולה לא היו בנים נוספים שיחלצו לכולותיה, מה גם שהן מואביות וטרם נתבררה ההלכה אם הן מותרות לבא בקהל או שמא הן אסורות, וצווי הכתוב "לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה'" האם כולל גם את הנשים, וכמו שבאמת לבסוף הגואל הראשון "טוב" פחד לייבם את רות מסיבה זו ואמר "פן אשחית את נחלתי"⁷¹. ונראה שנתחכמה להוציא את נשמות בניה מתוך גופן ע"י שתתנשק עמהן, ובכח הנשיקה המקשרת בין נפשות המתנשקים⁷², תמשוך את נשמת בניה מתוכן. וזה תוכל היא לעשות רק כאשר כלותיה תפסקנה להיות בגדר "גר תושב" ותשובנה אל עמן ואלהיהן. כי רק "גר צדק" לא יכול לשוב לסורו, ואם חזר בו דינו כיהודי מומר, היות ובטבילה שטבל לאחר שקיבל עול תרי"ג מצוות בפני שלשה יהודים כשרים נתחלפה נפש הגוי שבו ב"נפש" יהודי. אבל "גר תושב" שמעולם לא טבל לשם גירות מושלמת ולא נתחלפה נפשו ב"נפש" יהודי, אם חזר לסורו דינו כגוי גמור, וממילא למפרע הקדושין יהיו בטלים כיון שאין קדושין לגוי, ובניה לא יענשו על איסור ביאה על הגויה שכן אנוסים הם

70. זוהר שמות (סבא דמשפטים, באורך) וכעין זה כתב בליקוטי תורה פ' כי תצא בחלקי טעמי המצוות. 71. רות ד', ו'. וראה מס' יבמות ע"ח: ו דף ע"ו: 72. כי קשר הנשמות ע"י נשיקה הוא גבוה מאוד, ובעוד שהקשר המיני מקשר את בני הזוג רק בשליש התחתון של גופם שהוא כנגד דרגת ה"נפש", החבוק מקשר בשליש האמצעי של הגוף שהוא כנגד דרגת ה"רוח", והנשוק מקשר בשליש העליון של הגוף המכוון כנגד ה"נשמה". (בבאור דרגות אלה ראה בספר "תקות שני") אמנם עונש כרת או מות חל רק על איסור הביאה, ולא על חבוק ונשוק אעפ"י שאסורים, כיון שהתורה מתייחסת במצוותיה רק ל"נפש" האדם, לתקנו "מאשר חטא על הנפש". (במדבר ו' יא.) ועל קלקול הרוח והנשמה העונש חמור יותר, וניתן רק לאחר המות ע"י ב"ד של מעלה, ואין כח לב"ד של מטה לכפרו ע"י עונש מות או מלקות ואי אפשר לכפרם בעולם הזה אלא על ידי תשובה בלבד.

בביטול הגיור ע"י נשותיהם, והקשר בין נפש בניה לגוף ערפה ורות יחלש, ובנשיקתה תוכל היא לסלק את נפשם לגמרי, ואז יקל להם למצא הזדמנות נוספת לתקונם בגלגול נוסף. ואכן, חלק כליון יצא מערפה כשבטלה את גיורה, וחלק מחלון נתקן ביבום ע"י בועז, וחזר בגלגולו של עובד⁷³.

סודות אלו ועמוקים מהם, רמז שמואל הנביא במגילת רות. והדגיש את שמותם באמירת **ושם האיש ושם אשתו ושם שני בניו**, לרמזו שהיו בעולם כבר קודם בשמות אחרים, ועתה נקראו בשמות אלו. ואמר ויבואו **שדי מואב** לשון רבים, למרות שהם התיישבו **בשדה מואב**, כיון שהוסיף **"ויהיו שם"**. דהיינו שבשדות מואב ובתבואתם, נתקנה הווייתם ונהיו שם. **"וישאו להם נשים מואביות"**. בקדושין כי נתגירו כדין "גר תושב". והדגיש **להם**, כיון שהיו מואביות, והם הבינו את ההלכה שמואבי אסור לבא בקהל ומואבית מותרת, והראשונים שהשתמשו בהלכה זו. ומשמים האירו את עיניהם להבין את ההלכה כדי שיקחו אותן לצורך תיקונם, **ולהם** ולשרשם היו ראויות מואביות אלו. והדגיש **"שם** האחת ערפה **ושם** השנית רות". דהיינו כעת שמן ערפה ורות אך קודם היה שמן שונה. (תמר, צפורה, דבורה) **"וימותו גם שניהם מחלון וכליון"**, לרבות את מותם בגלגול קודם כער ואונן. **"ותשאר האשה משני ילדיה ומאשה"**. ולא אמר "משני בניה", אולי כיון שחלקים מנפש בניה בגלגולם הקודם היו בה באכלה מתבואות שדי מואב⁷⁴, אך מילדיה בגלגול זה נשארה בודדה. **"ותקם היא וכלותיה"**, תלה הקימה בה, כי הבינה נעמי שלה יש תקומה בחזרתה לארץ ישראל, אך לא לכלותיה. כי לא ידעה איך יחרץ דינן, אם יותר להן לבא בקהל או יאסרו כדין מואבים. ואם יהיה מי שיסכים ליבמן, או לא. **"ותשב משדי מואב"**, תלה השיבה בה, והדגיש מהיכן שבה, לומר ששבה מתוקנת יותר מאשר בעת בואה שם, כי גם הנשמות שהיו בשדי מואב ונתקנו באכילתה שבו עמה לשרשם. **"כי שמעה בשדה מואב"** מקום מגוריה, **"כי פקד ה' את עמו לתת להם לחם"** עוד טרם לכן, ורק הצטרכותה **לשדי מואב** עכבוה עם בניה עד הלום. **"ותצא מן המקום אשר היתה שמה"**, שבו הושלמה הווייתה בתבואת שדי מואב, **"ושתי כלותיה עמה"**. שכן גם הן העלו את הנשמות שנפלו **בשדי מואב**, ועתה היו עמה בקרבת משפחה, שכן **כלותיה** הן גם מגלגולן הראשון, וגם עתה ע"י הגרות והקדושין. **"ותלכנה בדרך לשוב אל ארץ יהודה"**. כולן **"שבו"**, לארץ יהודה, בו גרו הן בגלגולן הקודם בהיותן בתמר כלת יהודה עצמו, בעדולם שבארץ יהודה⁷⁵.

73. ספר הלקוטים פרשת וישב. 74. נראה שנעמי גלגול של בת שוע. 75. בראשית ל"ח, א.

ומפחדה שמא נפשות בניה ישתקעו בגופן של כלותיה ולא יבואו על תקונם, רצתה נעמי לעשות דבר חכמה כדי להשיב מנוחה לאותו חלק מנפשם הנמצא בגוף כלותיה עקב הקדושין, והוא ע"י ביטול הגיור וממילא יבוטלו הקדושין למפרע, ואז תוכל ע"י נשיקה לשאוב מהן את נפש בניה. "ותאמר נעמי לשתי כלותיה", דווקא כיון שהן כלותיה אמרה זאת. "לכנה שוכנה אשה לבית אמה". וממילא אל עמה ואל אלהיה והגיור יתבטל ועמו הקדושין, ובוזה תעשו חסד עם המתים שנפשם תצא מכן ותנוח. ועמי, כי צר לי על בני. והתפללה על נפשות בניה, ואמרה על נפשם, "יעש ה' עמכם (לשון זכר) חסד" ויציל נפשכם מלהיות כלואה וסובלת בגוף הנשים, או אפילו אחר יציאתכם מתוכן, ותתקונו מהר בגלגול נוסף, "כאשר עשיתם" אתם בני, חסד "עם המתים" שהם ער ואונן בכך שתקנתם אותם בשדי מואב, ועמדי. "יתן ה' לכם" בני את ההזדמנות להתקן. ואתן כלותי, "ומצאנה" אתן רות וערפה "מנוחה אשה בית אישה", בנשואיכם השניים, כי בדרך כלל אלמנה בטרם נתייבמה או חלצה, רוח המת שלא יצא ממנה כיון שלא היו לה בנים או בנות, מזיק ומפריע לשלום ולמנוחה שבין אשה זו לבעלה השני, כי כל פעם שנבעלת היא לבעלה השני סובלת נפש הראשון השוכנת בגופה, ויכולה היא שתגרום לבעיות ביניהם. ולכן אסרה תורה לאשה כזו להנשא ללא חליצה או יבום כשיש אחים לבעל, וכאן ע"י הסכמתכן לבטל הגיור והקדושין, יצאו נפשות בני מתוככן ותמצאו אתן מנוחה אשה בבית אישה, דהיינו בעלה השני.

ואמרה זאת כדי לשכנען להסכים לבטל הגיור לטובת נשואיהן השניים. "ותשק להן" כדי להוציא את נפש בניה מתוכן. והן שלא הסכימו לבטל הגיור והנשואין ולהפרד מנפשות בעליהן, "ותשאנה קולן" בתפילה, "ותבכנה" בבקשת רחמים מאלהי ישראל שימצא להן פתרון אחר ע"י יבום בתוך עם ישראל ולא ע"י ביטול הגירות והקדושין. ובכו בקול רם ככתוב "כי שמע ה' קול בכייה"⁷⁷, כי הבכיה בקול רם עושה רושם רב בשמים ומסוגלת יותר שהבקשה תיענה. "ותאמרנה לה כי אתך נשוב לעמך". איננו מוכנות לבטל הגיור כיון שגם בגלגולינו הקודם היינו בנות ישראל וצריכות אנו אתך לשוב שנית לעמך. אך נעמי שלא האמינה שיש דרך אחרת לחלץ את נפש בניה מתוכן, נסתה לשכנען שוב "ותאמר נעמי שוכנה בנותי", שוב לא קראתן כלותי אלא בנותי, באמרה להן כל זמן שחלק מבני בתוככן אתן בנותי, ודבר זה יקשה

77. תהילים ר', ט. ויהושע ט"ו, לה. וגם פתח העינים בתמנה הוא בארץ יהודה, כמבואר ביהושע. (ט"ו. י.).

עליכן את החיים בתוך עם ישראל כי אנשים לא ירצו לישא אלמנות שלא חלצו או נתייבמו מפחד מנפש המת שלא תזיק להם. ואעפ"י שהדבר מותר לפי הדין כיון שאין אחים לייבם⁷⁸, ולי אין עוד בנים שייבמו אתכן או יחלצו לכן, "וגם אם הייתי הלילה לאיש וגם ילדתי בנים, הלהן תשכרנה עד אשר יגדלו, הלהן תעגנה", הרי זה לא יתכן, ואעפ"י שלפי ההלכה הדבר ניתן שכן לא יושלם גיורכן עד שתקבלו עול מצוות בפני בית דין, ולכן אם אלד יהיו הבנים מותרים לכן⁷⁹, ויהיה תיקון לנפש בני הנמצא בכך. אך הדבר לא יתכן הן מצד זקנותי, והן מצד שהדבר יקח שנים רבות בהן תהיו עגונות ואח"כ תנשאו לצעירים ממכן בהרבה שנים, ולכן הפתרון הוא לבטל הגיור שטרם הושלם, כי מר לי מאוד **מכם לא מכן כלותי**, אלא **מכם בני הנמצאים בתוכן**. "כי יצאה בי יד ה'" וסבלי גדול ביודעי צער נפשות בני אם לא יבואו על תקונם. "ותשנה קולן ותבכנה עוד", הפעם בכייתן לא היתה בגדר תפלה אלא מידיעת מצבן הקשה, ואמר ותשנה ללא אות א', לרמז שלא מתוך נשיאת תפלה נשאו את קולן, אלא מתוך תשות כחן בידיעתן את מצבן הקשה ומצב נפש בעליהן. וערפה שלא באה אף פעם בגלגול של בת ישראל מושלמת, והיתה גלגול חלק מנפש תמר מהחלק שיצא כשנתחממה בביאת אונן, ולא נקשר זרעה בזרעו, ואדרבה היתה מקליפתה של תמר, יכלה לוותר על יהדותה. "ותשק ערפה לחמותה", וויתרה על הגירות ועל נפש כליון והשיבתו **לחמותה** בהתנשקה עמה. אך רות שהיתה גלגול צפורה אשת משה, ודבורה הנביאה, ועיקר נפשה הטהורה של תמר הצדקת, לא נסוגה אחור ולא נשקה לנעמי, להשיב נפש מחלון ע"י ביטול הגיור והנשוק.

"ותאמר, הנה שבה יבימתך אל עמה ואל אלהיה". כשראתה נעמי שגלגוליה הקודמים כבת ישראל מונעים את רות מלחזור לגיותה, גלתה לה סוד נוסף מסתרי הנפש ואמרה לה, כי כל נפש בכואה לעולם הזה מתלבשת בתוך לבוש רוחני הניתן מצד האם⁸⁰, ואפילו נפש יהודיה כשרה בכואה לעולם בכטן גויה מתלבשת היא בלבוש גוי, ואסורה להנשא ליהודי עד שתתגייר מחדש כדין וכדת, כי לבוש הנפש קובע את טיב פעולותיו בעולם הזה. והנה יבימתך אעפ"י שבאה מנפש קודש מטיפות תמר, עקב הלבוש הגויי שנתן לה מצד

78. זוהר שמות דף ק"ב עמוד א'. 79. ואין בזה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו. 80. ענין זה קצהו תראה בעץ חיים שער קליפת נוגה פרקים ג-ה, ובנהר שלום הקדמת ברכת "מלביש ערומים". ומכח לבוש זה אם נשמת ישראל באה בגלגול כהן או לוי נוהגים בה דיני כהונה ולויה. וכן להיפך אם נשמת כהן או לוי באה בגלגול ישראל דינה כישאל בלבד.

אמה, שבה היא לגויותה, להדבק בלבוש נפשה. וגם את "שוכי אחרי יבימתך" להדבק בלבוש נפשך, כי אמנם שקבלתן עול תורת ישראל ומצוותיה, לא נסתלק לבוש נפשיכן הגויי לגמרי כיון שלא קבלתן עול מצוות בטבילה לשם גירות בפני ב"ד, והרי הוא עוד שוכן מעל ראשיכן, שוכי כיבימתך והדבקי בלבוש הגויי של נפשך והחזירי אותו לתוך גופך בביטול הגיור. "ותאמר רות אל תפגעי בי לעזבך לשוב מאחרייך". היות ונשמתי היא נשמת יהודיה כשרה, אל תפגעי בי בנשמתי, לעזבך לשוב מאחרייך אל לבוש הנפש שטרם נסתלק ממני לגמרי, לא אפגע בנשמתי, ואדרבה אקבל גירות מושלמת לסלק את הלבוש הגויי מעלי. "עמך עמי ואלהייך אלהי". וקבלה עליה שנית עול מצוות בפני נעמי להראותה שמוכנה ומזומנת היא מיד בבואה לבית לחם לקבלם אף בפני בית דין.

"ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה", כי השטן בכח הלבוש הגויי שחפף על ראשה, ניסה להניאה מלחזור לצור מחצבתה חלק אלוה ממעל, ונאבקה היא קשות בהרהורי לבה עם השטן עד כי יכלה לו, ונתאמצה מאוד במלחמתה עמו, "ותחדל לדבר אליה". "ותלכנה שתיהם עד בואנה בית לחם, ויהי כבואנה בית לחם ותהום כל העיר עליהן", על רות ונעמי כי הבינו נשות העיר בחכמתן כל אשר קרה עם נפשות מחלון וכליון, ועל מאמץ רות לגרש את לבוש הנפש הגויי שבקרבה ולהדבק בעם ישראל, ולתקן את מחלון. ובחכמתן ראו את נעמי שגדלה ברוחניותה מאוד מאשר היה בה בטרם עזבה את בית לחם⁸², "ותאמרנה הזאת נעמי". כי לא הבינו את אשר קרה עמה, ומדוע הפסידה את נכסיה אם גדלה ברוחניותה עד למאוד. "ותאמר אליהן אל תקראנה לי נעמי, קראנה לי מרא", שפירושו בארמית גבירה, ובעברית מרירה. כי שתיהן יש בי, "כי המר שדי לי מאוד". והסבירה עצמה ואמרה להן, בהליכתי ובאכילתי משדי מואב גדלה נשמתי והתעצמה ברוחניותה ונהייתי מרא, אך "שדי" שהוא אחד משמותיו של הקב"ה המר לי מאוד. והסיבה היא שככל שאדם עולה בדרגה נדון הוא מחדש ונפרע על דברים יותר קטנים במעשיו, ואפילו על מעשי בניו⁸³. ואמרה "אני מלאה הלכתי". בהליכתי מכאן הייתי מושלמת בדרגת השכינה התחתונה סוד ה' אחרונה שבשם, הנקראת בשם אני⁸⁴. ולכן

82. כי בשבת ישראל על אדמתו לימדו את הבנים והבנות מקטנות את המצוות עם סודם בנפש, וחכמות היו אחרת לא היה מתייחס הכתוב לדבריהן וכ"כ הציוני כ"ג, ב. וזהו לשונו: גם נעמי והשכנות נביאות היו וחכמות. 83. וכעין מה שקרא ליהושע כהן גדול שלמרות שהיה צדיק גמור, נענש ונשרפו בגדיו בגלל חטאת בניו כמבואר במס' סנהדרין דף צ"ב.

הייתי עשירה ומלאה בכל טוב גשמי, אך היות ובאכילתי משדי מואב עקב התדבקות אותם נשמות גדולות שהיו מגולגלות בהם, גדלתי עד עולם הבינה סוד ה' ראשונה שבשם, ואז נדונתי על חטא בני גם כן. **"וריקם השיבני ה'".** **"למה תקראנה לי נעמי וה' ענה בי"** וגדלני ורוממני לדרגת רוחניות גדולה מאוד, אבל **"ושדי הרע לי".** שם שדי שהוא סוד ספירת היסוד סוד אות ברית קודש⁸⁵ והוא סוד "חרב נוקמת נקם ברית מצד הקדושה הנוקמת מהפוגם בכרית קודש ומוציא זרעו לבטלה, הרע לי בגלל חטא בני, ולכן ריקם השיבני ה'". **"ותשב נעמי ורות המואביה כלתה עמה"** אך טרם שבה רות לקבל עול מצוות בפני ב"ד. ולכן לא אמר הכתוב **וישובו נעמי ורות**, אלא שבה נעמי ורות עמה. **"והמה באו בית לחם בתחילת קציר שעורים"**. בזמן קצירת העומר שאולי ניתן לישראל לתקן על ידו את חטאי זרע לבטלה שפגמו בהיותם בגלגול דור המבול, ועתה שבו נעמי ורות לתקן את מחלון מחטאו זה בהיותו בגלגול ער, בזמן הראוי ביותר לתיקון חטא זה, ונעשה התיקון ע"י פגישת רות ובוועז. ובעת שאמר לה **בוועז לדבוק** בנערותיו, קבלה עליה עול מצוות בפני בית דין, ולכן ברכה ואמר לה **"שלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלימה מעם ה' אלהי ישראל אשר באת לחסות תחת כנפיו"**.

"ויקח בוועז את רות ותהי לו לאשה". והוסיף **"ותהי לו"**. כי היתה ראויה ומזומנת לו מגלגולם הקודם. **ויבא אליה ויתן ה' לה הריון"**. כדי לתקן את חלק הנפש של מחלון שהיה בה. **"ותלד בן"**, גלגול מחלון. ובוועז שהיה בן ארבע מאות שנה, נפטר למחרת היום כי חייו נתארכו לגיל זה רק כדי שיתקן את נפש מחלון כי הוא גלגול יהודה, ומחלון גלגול בנו ער, ומשראו הנשים כן, הבינו את סוד העניין, **"ותאמרנה הנשים אל נעמי, ברוך ה' אשר לא השבית לך גואל היום"**, והאריך את חיי בוועז עד שהשיב את נפש בן מחלון, **"ויקרא שמו בישראל"**. ולא תנוע נפשו בעולם התוהו בסבל נורא. **"והיה לך למשיב נפש ולכלכל את שיבתך כי כלתך אשר אהבתך ילדתו אשר היא טובה לך משבעה בנים"** והם ער, אונן שלה, פרץ וזרח (שהם גלגול ער ואונן) מחלון וכליון⁸⁷, כי דרך בן זה יתוקנו כולם. **"ותקראנה לו השכנות שם לאמר יולד בן לנעמי"**. כי מחלון בן נעמי הוא שנתגלגל ונולד על ידי רות. **"ותקראנה שמו עובד, הוא אבי ישי אבי דוד"**.

84. עץ חיים שער דרושי אבי"ע פרק א'. 85. עץ חיים שער כללות אבי"ע פרק ב', ושער רוח הקודש יחוד י"ח.

שיר השירים

"שיר" ש' רבתי מאותיות ה"בינה" מקום התשובה המגיעה עד "כסא הכבוד". והתשובה מועילה רק לעם ישראל, כי הם אותיות "שיר-אל" והוא חסד שעשה הבורא עמהם לקבלם בתשובה ולמחול עוונותיהם בבחי' "חסד אל כל היום". ואמר "שיר השירים" התשובה המאירה לשבים באה מהבינה הנקראת "שיר". "אשר לשלמה" הוא מלך שהשלום שלו ה' אלקי ישראל שפתח להם פתח התשובה וקראם בנים כמ"ש "בנים אתם לה' אלהיכם". ובקשם "שובו בנים שובבים ארפא משובתיכם". "ישקני מנשיקות פיהו". כי ע"י התשובה עולה דרגת האדם. וכמ"ש "שפתים ישק משיב דברים נכוחים". ופירושו, שהדברים הנכוחים שהם נצוצות הקדושה שבחטאו הפילם בכורות נשברים, על ידי התשובה, משיב אותם דברים נכוחים אל שרשם בקודש. וזוכה להתדבק בשכינה העליונה בחי' הבינה בסוד "נשיקין". וכששאלו מלאכי השרת את הקב"ה מדוע נושא הוא פנים לישראל, השיבם איך לא אשא להם פנים כשהם מוסיפים גדרות וסייגים וחומרות על המצוות שציויתם, אני אמרתי ואכלת ושבעת וברכת. והם מברכים ברכת המזון על כזית פת. וכן הבעל תשובה אעפ"י שעיקר התשובה היא עזיבת החטא וחרטה, עיקר עלייתו היא על ידי הסייגים שמוסיף הוא לעצמו כדי שלא יכשל שנית ועושה אזניים לתורה להעמידה על תילה. ובזה תנשא תשובתו ותגיע עד ה"בינה" שהיא סוד החירות והיובל שנאמר בו "ושבתם איש אל אחוזתו ואיש אל משפחתו תשובו". ואחוזתו הוא שרשו בקודש, ומשפחתו הם נפשו רוחו ונשמתו שנכתרו ממנו בחטאתיו, ושבים לשכון עליו ע"י תשובתו.

ועיקר התורה נקרא יין וכמ"ש "לכו לחמו בלחמי ושתו ביין מסכתי". ואמרו חז"ל שזו יינה של תורה. ותוספת חז"ל על עיקר התורה נקראת דודים. ואמר מדוע אזכה ע"י התשובה ל"נשיקין", "כי טובים דודין מייין". היות והוספתי עלי את מצוות ותקנות חכמים שהם דודין טובים הם ונאים לפני המקום, יותר מיינה של תורה. וטעם התשובה בסוד "נשיקין" כי מגיעה היא עד "כסא הכבוד" סוד הנשמה. והנשיקות הם קשר עם ה"נשמה", והחבוק הוא קשר עם ה"רוח", והזווג הוא קשר עם ה"נפש".

"שחורה אני" בעוונותי, "ונאוה" בתשובתי. "בנות ירושלים". כשעושה אני תקונים על עוונותי תחליף לקרבנות המקדש שהיה בירושלים. וגרמו שאעפ"י ש"כאהלי קידר" הייתי בפשעי, "כיריעות שלמה" שבנה המקדש, אני בתקוני. "אל תראוני שאני שחרחורת". מרוב עוונותי, "ששזפתי השמש" כי אין

שחרות זו מעת לידתי ככושי הנולד בשחרותו, שאין לו תקנה, אלא כאדם לבן שעמד מול השמש והשתזף והוכהו פניו. והסיבה שנפלתי בחטאתי והושחרתי בעוונותי. "בני אמי" שהם הערב רב שנלוו אלי בצאתי ממצרים נחרו בי שחטו נשמתו בסכין פגומה הנקרא "נחירה" ולא שחיטה כשרה. ואני כפתיה נמשכתי אחריהם וכבר בעת מתן תורה כשמשמים "שמוני נוטרה את הכרמים" לחנך ולהיות אור לגויים, "כרמי שלי לא נטרתי". כי נמשכתי אחר הערב רב שעשו את העגל, ומאז בכל דור נשמותיהם מעורבים בין נשמות בני עמי להכשילני. "הגידה לי שאהבה נפשי איכה תרעה", כיצד למצא אותך ולחדש ימינו כקדם. וכיצד לעמוד נגד בני אמי הערב רב המסיתים אותי נגדך. וכמ"ש "כי יסיתך אחיך בן אמך". "איכה תרביץ בצהריים". היכן תשפיע כל השפע כשאתה בשיא הארתך כדוגמת השמש בצהריים אם אינך נותנה בשכינה. "שלמה" ומדוע "אהיה כעוטיה על עדרי חבריך". ללקט פירורי שפע כשיכולה אני לקבל ממך האור בכבודו ובעצמו.

ומשיב הקב"ה "אם לא תדעי לך היפה בנשים", כיצד לעמוד נגד המסית וכיצד לשוב אלי, "צאי לך בעקבי הצאן". הם גדולי ישראל שלא חסרו בכל דור ודור והדריכו אותך בדרכי תורה ומוסר. "ורעי את גדיותיך", הם בנייך ובנותיך מקטנותם. "על משכנות הרועים". בחנוך תורני, כי עיקר התשובה הוא חנוך הבנים מקטנותם בדרך התורה והמצוות כי אם אין גדיים אין תיישים. ולאלה שגדלו ללא התורה עשי הכל להשיבם אל מקור מים חיים ה'. וכבר בצאתך ממצרים גדלתיך ונפלת ע"י הערב רב וחטאת בעגל ובכל זאת כאשר שבת הוריתי לך סדר התקון מדה כנגד מדה, וכנגד זהב ששמת בעגל נתת תמורתו במשכן. "לסוסתי ברכבי פרעה" בעמדך על הים ופרעה ברכבו חילו ופרשיו עמדו כנגדך. "דימיתך" שתתעלי ותהיי "רעייתי". "נאוו לחיך בתורים". כשהאמנת לדברי ויצאת אחרי לארץ לא זרועה. "צווארך בחרוזים". כשהסכמת לאחר שהגעת למדבר איתם לשוב למצרים ולחנות במקום מסוכן בין מגדול ובין הים והאמנת בי ועשית דברי. ולכן הוספתי לך ואמרתי "תורי זהב נעשה לך" את ביזת הים. "עם" ובתוספת אל "נקודות הכסף" של ביזת מצרים שקבלת על אמונתך לצאת למדבר. אמנם כסף וזהב הרביתי לך ומהזהב נתת לעגל. "עד שהמלך במסיבו" במעמד הר סיני. "נרדי נתן ריחו" וחטאת בו במקום בעגל. והוצרכת להוריד עדייך מעלייך. וכששבת בתשובה נתתי לך כפרה ותקון את בניית המשכן. "צרור המור" היא הבינה, כי המור הוא סוד החכמה, והלבוש הצורר לשמרו היא הבינה. "דודי לי". נתן הקב"ה לי והשכין שכינתו העליונה בחי' ה"בינה" עמי. "בין שדי ילין" הם בדי הארון שבלטו מן

הפרוכת כשתי דדים, ועל בדי הארון נחה השכינה העליונה בקדש הקדשים. ותמורת זה שנתתם לעגל תקנתם בנתינתכם תרומה למשכן והיה זה כופר נפשיכם. זכרי זאת אל לבך ושובי כבתחילה.

ומשיבה כנסת ישראל ואומרת אמת "אשכול הכופר". שנתתי לתרומת המשכן בשפע כאשכול המלא בענביו, היה כופר נפשי וגרם ששנית "דודי לי" חזר אלי הקב"ה עקב תשובתי. ואפילו את אור החכמה האיר בי, ודוגמתו בעוה"ז הצמיח לי את ה"אפרסמון" שהוא שמן ערב בחי' החכמה. "בכרמי עין גדי". שרק שם המקום היחידי בעולם שצמח האפרסמון, ואין זולתו. ואת אור החכמה הרוחני גנזו הקב"ה בתורה. "ובין שדי" הם הת"ח "ילין". והשרה שכינתו עליהם להורותני הדרך. וכ"כ גדלה מעלת התשובה עד שהחזירני כרעייתו ואמר לי "הנך יפה רעייתי, הנך יפה עיניך יונים". כי כלה שעיניה יפות אין כל גופה צריך בדיקה" ותשובתך מעולה והפכת יפת עיניים. ואף אני הודתי לו על אשר השיב לנו לוחות שניות ואמרתי לו "הנך יפה דודי אף נעים". כי השרית עלינו את אור החסדים והגבורות הממותקות הנקראים "הון יקר ונעים". "ואף ערשנו" היא המשכן סוד השכינה היתה "רעננה". כי קבלה אור מש"ע נהורין שעם ד' אותיות אל"ף למ"ד, אל"ף למ"ד עולים (עם הכולל) כמנין רעננה. "קורות בתינו ארזים, רהיטנו ברותים". כי בנינו בהם את המשכן בכל לבנו ומאודנו כתשובת המשקל לחטא העגל.

ב.

אני חבצלת השרון הייתי, לבנה וסגולה זורחת ופורחת ומלווה בעטרת¹ בהיותי יושבת על אדמתי בארץ ישראל. שושנת העמקים, אדומה ובראש כפוף אני עתה בגלות, ולמרות קיום המצוות בגלות הארוכה טרם נגאלתי. ומשיבה הקב"ה כשושנה בין החוחים הקוצים הסובבים את השושנה התחתונה, כן רעייתי זו השכינה שהשריתי ביניכם, בין הבנות. הם הקליפות² והחצונים המקיפים אותה בגלל עוונותיך, ולכן הנך בעמק. כשושנה בין החוחים, כן רעייתי את עם ישראל בין הבנות מעורבת עם נשמות הערב רב,³ ויושבת בגלות בין אומות

1. חבצלת השרון היא דוגמת השכינה בשלוותה. צבעיה לבן או סגול. הלבן מסמל את החסד, והסגול את הרוחניות. היא בעלת בצל, המראה על שרשיה הקבועים באדמה, מלווה בעטרת בסוד כתר מלכות, וששה אבקנים לה נגד ששת ספירות הקודש המשפיעים בה. 2. קליפות וחצונים הם כנוי לכוחות הטומאה הנמצאים במלחמה מתמדת עם כחות האור והזן המכונים שכינה, קדושה, וכדו' דבר שהתחיל עם אכילת "עץ הדעת" ע"י אדם הראשון נושא דבר שאין כאן מקומו, ויסתיים עם הגאולה בקרוב בימינו. 3. במהות ערב רב ראה לעיל פ' שלח לך.

העולם, כדי לברר מתוכם את נצוצות הקודש שהפלת ביניהם בעוונותייך, כי למרות קיום המצוות בגלות טרם העלית את כולם אל הקודש. וזה החלק העיקרי של הגלות ושל התשובה להשיב את הנצוצות אל שרשם. כי אמנם שמרת וקיימת המצוות בגלות ולכן קורא אני לך "רעייתי", אבל היות והרבה מהעם קיימו זאת מתוך הרגל בלבד כמצות אנשים מלומדה ובלי כוונת הלב, לא עלו כל נצוצות הקודש לשרשם ותקונם, ולכן עדיין הנך בין הבנות. ואומרת השכינה לעם ישראל דעו כי כבדה חטאתכם וגרמתם לי גלות וסבל בין הקליפות והרחקתם אותי מה' שיאיר בי שפעו והארתו באופן קבוע ומתמיד. אבל בכל זאת כשאתם עושים רצונו, מידי פעם מאיר הקב"ה את הארתו אלי, ואז אני נהנית מהארתו. כתפוח בעצי היער שיקר הוא שבעתים מאשר בעיר, כן דודי הוא הקב"ה כשמאיר את הארתו אלי בעודי בגלות, בין הבנים. כאשר אתם מתנהגים כבנים ומקיימים רצונו. וכל געגועי הם על הזמן אשר בצלו חמדתי וישבתי ופריו מתוק לחכי. בעת מתן תורה כשקבלתם עול מצוותיו ברצון. ואעפ"י שחטאתם בעגל, כששבתם בכל לבבכם הביאני אל בית היין, זה המשכן במדבר. ודגלו עלי אהבה, כשחניתם למסעותיכם עפ"י ה' בסדר הדגלים לשבטיכם, כשמחנה ישראל דמה למחנה השכינה שלי למעלה והארתו אלי היתה באהבה נפלאה, ולכן שובו גם עתה כבתחילה. סמכוני באשיות זו יינה של תורה, רפדוני בתפוחים הם מעשי המצוות, שתעשום לשם שמים בכוונה להקימני מעפר. כי חולת אהבה אני. בזכרי את העבר היפה בו הייתי כששבתם באמת ובתמים. ומתגעגעת אני לשוב אליו ולהשפיע בכם כאם אוהבת את הטוב שאקבל ממנו, כשאני אקבל ברוחניות, ולכם אתננו גם ברוחניות וגם בגשמיות. שמאלו תחת לראשי ע"י מעשה מצוותיכם, וימינו תחבקני ע"י תפלתכם ולמוד תורתכם. וכך ע"י התורה והמצוות אתעלה ואוכל להגאל ולגאול אתכם עמי, ולשוב לארץ הקודש ולשכון בתוכה בנחת ובשלווה. השבעתי אתכם בנות ירושלים עם ישראל, בצבאות אומות העולם שיכחידו אתכם במיתות משונות או באיילות השדה שדוגמתם תהיו מאכל ומרמס כשיבשלו את בשרכם כבשל את בשר האיילות. אם תעירו ואם תעוררו את האהבה להקים לעצמכם גאולה בכח ובזרוע על אדמת ארץ ישראל, עד שתחפץ רצון שמים לזאת ע"י תורתכם ומצוותיכם. כי אם תקומו בכח ובזרוע למרוד במלכות שמים ולהעיר את האהבה של הגאולה בכח ובזרוע ולא ע"י קיום תורה ומצוות, כי אז בשרכם ינתן למרמס כבשר איילות השדה. כי משביעה אני אתכם שאת הגאולה תקבלו רק בקצב שהקב"ה שהוא דודי רוצה בו ע"י תורתכם ומצוותיכם. ואל תחשבו שהוא מצד עצמו מתעכב ומתמהמה. כי קול דודי הנה זה בא בכח תורתכם ומצוותיכם.

מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות לזרוז גאולתכם. אבל כל עוד לא תטהרו לגמרי, מתעכב הוא בגללכם. דומה דודי לצבי, או לעופר האיילים שאעפ"י שמתקדם הוא בדרכו, מביט הוא לאחוריו לראות היכן מקומכם ומעמדכם המתאים לגאולה. וכ"כ קרוב הוא אליכם כעומד אחר הכותל וממתין לכם. הנה זה עומד אחר כתלנו, משגיח הוא עליכם כדי שלאורך הגלות תשרדו ותגיעו לגאולה. אמנם השגחתו היא מן החלונות, מציץ מן החרכים. בהסתרת פנים. כי מעשיכם עדיין אינם מתוקנים לגאולה אליה רוצה הוא להביאכם.

ענה דודי הוא הקב"ה ואמר לי, את עמי ישראל. קומי לך ושובי בתשובה ולכי לך לארץ הקודש. כי כבר הגיע זמן הגאולה. ואינה תלויה שוב בזמן מוגדר, אלא במעשיכם הטובים בלבד. כי הנה הסתיו של ימי הביניים בו סבלתם מרורות לכפר על חטאתיכם עבר, הגשם הם ימי השפע הגשמי שקבלתם בזמן שלאחר מכן חלף הלך לו, והכל נבזז מכם כשנתתי את בשרכם כאיילות השדה, ועתה הנצנים של הגאולה נראו בארץ, עת הזמיר להכרית את החצונים הסובבים את השושנה העליונה הגיע, וקול התור של בני התורה הלומדים במסירות נפש, ושל תנוקות של בית רבן הנמשלים לתורים ובני יונה, נשמע בארצנו. כי החלו לשוב אליה ללמוד בה ולקיים מצוות. והראיה שזמן הגאולה הגיע, כי התאנה חנטה פגיה, והגפנים סמדר נתנו ריח. ואין לך קץ מגולה מזה שהארץ אשר אני השימותי אותה כל עוד אויבכם ישבו עליה, וכמ"ש "והשימותי אני את הארץ, ושממו עליה אויבכם היושבים בה". ועתה הפרחתי אותה בשובכם אליה. ולכן קומי לך רעייתי יפתי אתם בני התורה ושומרי המצוות שבחו"ל, ולכי לך לא"י לקיים התורה והמצוות בארץ ולהוסיף כח לשכינה עד לגאולתה השלמה. יונתי את עם ישראל, הנמצאת בחגוי הסלע של הגלות בחו"ל, עלי לארץ. ואתם עם ישראל היושבים בסתר המדרגה של הגלות בארץ הקודש כאשר יש איזה תלמידי חכמים הנמצאים במדרגה גדולה עקב למוד התורה, אבל מכולבליים בין אמת ושקר, ואני השוכן בציון מסתיר את עצמי מהם עקב התחברותם עם הערב רב שונאי תורתי. ועבור כסף או סתם שאננות אינם מקנאים את קנאתי כאשר הערב רב מחנכים את ילדי ישראל לכפירה ומינות. הראיני את מראייך בהיותך מוסרת עצמך על קדושת שמי תורתי ומצוותי, ע"י שתלכי מבית לבית לעורר את ההורים התמימים למסור ילדיהם לחנוך של תורה ומצוות, ותקדשי בזה את שמי ברכים כשידעו שמכתת את את רגלייך למען חנוך ילדי ישראל שלא ע"מ לקבל פרס, וכשתלכי אל התנוקות שנשבו וגדלו ללא ידע ביהדות ותעוררי אותם לשוב לצור מחצבתם מבלי לחוש ללעג השאננים. השמיעיני את קולך בתפילה. ובלמוד תורה הנקיה מזוהמת הכסף הניתן ע"י השלטון והמפלגות למיניהם.

עמדי בנסיון ואל תקחי כסף טמא זה הנותן להם כח ויניקה מתורתי חלילה. כי קולך ערב לפני כשהוא בא מתורה שכולה שלי ולשמי, ואין לזרים חלק ונחלה בה. ומראך נאוה. ע"י המצוות הגורמים ליחוד המעורר את הרחמים. והטעם שמעכב אני את הגאולה למרות היותכם על אדמת הקודש, ומבקש ממכם כל זאת, הוא בגלל הערב רב שהם השועלים המחבלים בכרם ה' צבאות עם ישראל. אחזו לנו שועלים הם הערב רב שמכשילים אתכם בחינוך מוטעה. שועלים קטנים מכדי להביא גאולה אמיתית לעם ישראל וכל יכלתם יהיה רק לעשות רצוני להעלות אתכם לארץ הקודש. ולא יותר מזה כלום, ואדרבה ברצונם להביא גאולה הם יכשלו ומאומה לא ישאר מהשגיהם בארץ פרט למה שברצוני שהוא שיבתכם לארץ ונתינת הארץ פריה. וכמו שכבר הודעת לדניאל איש חמודות, "ובני פריצי עמך ינשאו להעמיד חזון ונכשלו" (דניאל י"א, יד) וסיבת כשלונם כי הם "פריצים" מחבלים כרמים ומדרדרים אתכם מדרך התורה והמצוות ומכל מה ששמרתם בגלות. ולכן וכרמנו סמדר, ועוד לא בשל לגאולה. וגם כשעם ישראל יתעוררו לעשות תשובה, ברגעי התגלות כשאסב פני אליהם כצבי וכעופר בעת צרה וצוקה ואושיעם למען שמי והשגחתי. אחזו לנו שועלים הם הערב רב הלועגים לכם ולתשובתכם. שועלים קטנים שדעתם לא מיושבת עליהם, והם ככסיל ובער אשר לא יבינו בפרוח רשעים כעשב השדה שכשם שמהר מאוד גודל ופורח, כן מהר מאוד מתייבש ואובד. (תהילים פרק צ"ב) ואומרים לכם מה הועילה תשובתכם ואתם עדיין מסורים בידנו לעשות בכס כרצוננו. וכרמינו סמדר ותשובתינו עדיין אינה מושלמת. ולמרות זאת מחזיקה אני בתשובתי ואומרת דודי לי ואני לו למרות היותי עדיין בגלות של הערב רב, וטרם חזרתי להיות "כחבצלת השרון", ועדיין הבורא יתברך רועה אותי כאשר הרועה בשושנים. המלאים קוצים. כי זה חלק מתהליך הגאולה. עד שיפוח היום שניתן לערב רב לשלוט עלי בעוונותי. ונסו הצללים שלהם המפריעים לי לשוב בשלמות לאבי שבשמים. ובנתיים מבקשת אני ממך אלקי, סוב דמה לך לצבי או לעופר האיילים. שלמרות שמתרחק הוא ממקום משכנו, תמיד מסובב פניו לאחוריו ופוקח עין על המקום שעזב. כן למרות הסתרת פניך ממני באופן זמני עד שיפוח היום, האר פניך והראנו השגחתך הגלויה מידי פעם בפעם על הרי בתר. למרות שהרים מבותרים של מחלוקת ופירוד עוד קיימים בינינו וגורמים להסתרתך. כי בכל זאת רוצה אני בכך באמת ובתמים. והערב רב הם הגורמים לי לפירוד ופלוג בין עמך ונחלתך, ודיננו הוא כשוגגים ואנוסים. "עד שיפוח היום ונסו הצללים" של הערב רב, ואז נוכל לחיות בשלום. ולכן מבקשים אנו ממך. "השיבנו ה' אליך, ונשובה, חדש ימינו כקדם".

*

"שיר השירים". אמר ר' עקיבה, **"כל הכתובים קודש, ושיר השירים קדש קדשים"**¹. רבי עקיבא נותן לכתובים את המימד של בית המקדש, ואת שיר השירים מדמה לקדש הקדשים שרק הכהן גדול נכנס אליו ביום הכפורים בלבד באימה ויראה. דוקא שיר זה שנראה כאהבה בין זוג, הוא קדש קדשים שסודותיו מקיפים עד רום המעלות. ויש בו סודות עמוקים בשרש האצילות הנקרא קדש קדשים, וכל סודות המרכבה העליונה בכל התקופות ובכל המצבים מראשית הבריאה ועד סופה. הפסוק **"שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני"**, מופיע פעמיים. פעם אחת אחרי הפסוק **"סמכוני באשישות רפדוני בתפוחים כי חולת אהבה אני"**. ופעם שנית אחרי **"אשקך מיין הרקח מעסיס רימוני, שמאלו תחת ראשי וימינו תחבקני"**. כשהפעם כתוב **"ראשי" ולא "לראשי"**. בשתי הפעמים לאחר פסוק זה מופיעה השבעה, כשאחר פסוק ראשון כתוב **"השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה, אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ"**. ובשני **"השבעתי אתכם בנות ירושלים אם תמצאו את דודי מה תגידו לו שחולת אהבה אני"**. ברור שלא בכדי באה שבועה לאחר פסוק זה ולא בכדי השינוי בין הפסוקים והשבועות.

"סמכוני באשישות", זה חבית של יין שנקב קטן פוגע בו. **"רפדוני בתפוחים"**, זה ארגז פירות שאפי' מלא נקבים הפירות מוחזקים בתוכו². ות"ח נמשלו לאשישות כי עוסקים בלמוד תורה והלכה, ועמי הארץ לארגז של תפוחים כי עוסקים בלימוד מדרש הדומה לתפוחים, שאפי' הם יכולים לקלטם. והשכינה מבקשת **"סמכוני באשישות"** לסמוך את סוכת דוד הנופלת ע"י האשישות. **"רפדוני בתפוחים, כי חולת אהבה אני"**. לקבל שפע מה' וע"י לימודכם, התפוחים מביאים השכינה למצב של **"שמאלו תחת לראשי"**, והאשישות מביאים אותה למצב של **"וימינו תחבקני"**. וכשיש חבור של שמאל וראש, וימין וחבוק, מתגדל הרצון לגאולה, ובאה השבועה לא לדחוק את הקץ. **"שמאלו תחת ראשי"**. בלי ל', ושני פסוקים אלו הם בבחינת שני מצבי הגאולות. **"זכו, אחישנה לא זכו, בעתה"**. וכשזכו יבא על ענני שמיא דהיינו בדרך ניסים, וכשלא זכו **"עני" מניסים "ורוכב על חמור"**, בצורה גשמית וטבעית. והגאולה בבחינת **"בעתה"**, תהיה בשני מצבים. תחילה בבחינת **"שמאלו תחת לראשי"**, שבו הגאולה תתחיל בבחי' דין והם **"חבלי משיח"**, ואח"כ יאיר **"אור המקיף"** בבחינת **"וימינו תחבקני"**. ויגרום להתעוררות תשובה ומשיכת אורו של משיח

1. מס' ידים, ה. 2. מדרש רבה שיר השירים.

עלינו, ובסופם תבוא התגלות המשיח בצורה גשמית. ועל זמן זה של "חבלי משיח" או התגלות אורו של משיח, הושבענו שלא לקרב הגאולה ע"י דחיקת הקץ. ועל שבועה זו נאמר "בצבאות או באיילות השדה".

וסדר הגאולה כאשר היא בבחינת בעתה הוא כך, בתחילה "סמכוני באשיות רפדוני בתפוחים". לעזור לשכינה לקום מהגלות, "כי חולת אהבה אני". ורוצה לשוב אל דודה כקדם. ואז מתרבה תורה בישראל ומתפשט הזוהר והקבלה כשתורת האלהות שבקבלה הוא ה"אשיות" ותורת הנפש שבקבלה הוא ה"תפוחים"³. ואז מתחילה תקופת "שמאלו תחת לראשי". כשישראל בחוץ לארץ בגלות והבינה מתגלית בבחינת הדין הנמצא בה גנוז כיין טוב השוקט על שמריו, כשמצד אחד מסתיימים בהדרגה ימי הביניים האפורים והגלות הגשמי מוקל במדת מה. ואז מתגבר הנסיון הרוחני ביתר שאת, ולאט לאט מגיעים למצב של "וימינו תחבקני". כשארץ ישראל מתחילה לתת פירותיה ולהבנות על ידי בניה, ומתקבצים אליה יהודים מכנפות תבל ותורה מתרבה בה והתעוררות תשובה מתגברת, ובמצב זה יש סכנה של דחיקת הקץ. ובאה השבועה שלא לדחוק הקץ, אלא לתת לענינים להגיע לאיטם. כמו שאמרו חז"ל⁴ שקודם יתנו הרי ישראל פירות לעם ישראל. ואח"כ יתקבצו גלויות⁵, ואז ייעשה דין ברשעים ובזדים, ותתרומם קרן צדיקים בירושלים, ויבנו המקדש ויקריבו קרבנות חובה בטומאה, ואח"כ יבא משיח.

"קול דודי הנה זה בא". ואעפ"י שדודי טרם הגיע, "קולו" בא. "מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות". דימה התורה והקבלה להרים, ומעשה המצוות לגבעות, שבכחם "קול ה'" יבא ויפריח את הארץ ויעלה רבים מישראל מארצות נדחיהם. ואח"כ יהיה לישראל הכותל המערבי כמקום תפילה. ואח"כ תקום ה"שכינה" ותעשה דין ברשעים ותבנה ירושלים. ואמר, "דומה דודי לצבי או לעופר האילים", שהם חיות שאינם עומדים רגע במנוחה ותמיד מדלגים בתאוצה וככה תהיה היציאה מהגלות בתאוצה, אבל בהסתרת פנים וגלויים בעת ובעונה אחת. כצבי ועופר האילים שבורחים ופניהם לאחור למקום שממנו יצאו, ועוצמים עין אחת ופוקחים השנייה⁶, ואז יקויים "הנה זה עומד אחר כתלנו". שדרשוהו חז"ל על הכותל המערבי שמעולם לא זזה שכינה מתוכו⁶, ותהיה ההשגחה נסתרת וגלויה בבחינת "משגיח מן החלונות". השגחה גדולה מצד המשגיח, ובלתי

3. וזה החל משנת של"ה, וכמ"ש החיד"א בשם האריז"ל. 4. במגילה י"ז: וראה סנהדרין צ"ח, 5. ויתהפך המלכות למינות ראה סנהדרין צ"ז. 6. זוהר שמות ד'.

מורגשת מצד המושגת. כאדם העומד מעבר לחלון ורואה הכל והוא בלתי נראה. ובכחינת "מציץ מן החרכים". כי הרואה מבעד לחלון רואה הכל בכללות. והמציץ, מאמץ עינו לבחינה מדוקדקת לפרט מסויים. וכך תהיה ההשגחה כללית ופרטית לעם ישראל, ואז "ענה דודי ואמר לי קומי לך". וכמ"ש, "התנערי מעפר קומי שבי ירושלים".⁷ "רעיתי יפתי ולכי לך". לארץ ישראל. "כי הנה הסתו עבר". ימי הסבל והרדיפות, עברו ואפשר לכם לבא לארץ ישראל. "הגשם חלף הלך לו". ימי הרדיפה אחר הגשמיות מול הרוחניות חלפו, ואז "הנצנים נראו בארץ". זה דור של בעלי תשובה "עת הזמיר הגיע". בו ה' יזמור ויכרות את הרשעים והזדים. "וקול התור נשמע בארצנו". הוא קול התורה, וקראו תור בלשון זכר לומר שהוא קול דודי סוד התפארת בחי' הזכר מתרומם ומתחזק ע"י התורה. וע"י "הראיני את מראיך" במצוות, "השמיעיני את קולך" בתורה, יוכחדו "השועלים הקטנים מחבלי הכרמים", אלה הם שבשם התורה צברו כח פוליטי וחבלו בכרם ה' צבאות בית ישראל.⁸ ואז תבא הגאולה בסוד "דודי לי ואני לו". וקבלה בידינו מהאריז"ל שמשנת תשל"ו לאלף הששי החל זמן קץ הימין של מעלה⁹ ובעשרות בודדות של שנים תראה קץ זו גם בגשמיות.

שיר השירים

"ישקני מנשיקות פיהו". כי יחוד הפה הוא בסוד "קול ודבור", תפארת ומלכות. ולמוד תורה שבכתב ת"ת, ותושבע"פ מלכות, וצריך להוציא הלימוד בפיו ולכן הוא בסוד "נשיקין", "נשיקות פיהו". וזה נעשה ע"י מ"ן של מלכות בחינת תורה שבע"פ הנקראת "דודים" אל הת"ת סוד תורה שבכתב הנקרא יינה של תורה. וכמו שאמרו חז"ל, "כי טובים דודיך". שהם דברי חכמים, "מיין" שהוא "יינה של תורה".¹ כי המ"ן גורם לזווג ולמ"ד. ואמר "מנשיקות" ולא כל נשיקות כי יש כמה בחינות נשיקות,² וכאן אפשר שהכוונה לנשיקות פיו לפיה. א"נ מבקשת היא בענווה רק מעט "מנשיקות". אבל הוא נותן הרבה. "משכני אחריך נרוצה". ר"ת אמן, יחוד הוי"ה אדנות העולה בגי' "אמן". ויש לרוץ לענות אמן של קדישים הגורם ליחוד גדול זה³. ולכן מעלת הקדיש גדולה ובפרט אמן יהא שמיה רבא, כמבואר בגמ'⁴. "שחורה אני" בגלות, כי רחק ממני מנחם משיב נפשי, "ונאוה בנות ירושלים". ובכל זאת יש יחוד ונוי⁵. בעת התפילה בבתי

7. ישעיהו נ"ב. ב. 8. ראה דניאל י"א, י"ד. והבן. 9. "ליקוטי תורה" פ' מקץ. 1. ע"ז ל"ה. 2. עץ חיים שער הל"ט דרוש ד'. 3. כנו' בזהר שמות קס"ה: לגבי בריה דרב ספרא. 4. ברכות ג'.

כנסיות שהם בחינת "בנות ירושלים". מקום הקרבנות המעלות ריח נחוח, ועתה התפילה תמורתם. ואעפ"י שהבתי כנסיות הם כאהלי קידר בחוץ לארץ. הארתם הוא "כיריעות שלמה" של ביהמ"ק בירושלים, וכמ"ש "ואהי להם למקדש מעט". ולכן עתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבחו"ל שיקבעו בא"י⁶. "אל תראוני שאני שחרחורת". ויושבת בגלות כדבר קבוע ח"ו. "שזפתני השמש". כי גם זה מרוב טובה שעשה לי הקב"ה ובמקום שהעוונות יגרמו לחרבן העם, חסד עשה הקב"ה שהגלה את ישראל וגרם לחרבן הארץ במקום לחרבן העם, והוא כמו השמש שאורו טוב ומביא חיים לעולם, אמנם כשמתרבה אור השמש יותר מיכולת הגוף לקבלו משחיר העור⁷. וג"כ כאן הרבה הקב"ה חסדו יותר מיכולת ישראל לקבל. כדי להציל העם על חשבון הארץ. וכמו ששזוף השמש במשך הזמן הולך ופוחת וחוזר העור לצבעו, כן אני עתידה לשוב למקומי ותסתלק ממני השחרות. "ואם תאמרו" מי גרם לי הגלות. "בני אמי" הם הערב רב, "נחרו בי". והוא מלשון נוחר את הבהמה בגרונה שלא כדין, ובעת שהשחיטה ממתקת הדם והגבורות, הנחירה מרבה הדינים (נחר גי' גרון, וג"פ אלקים). וקלקלו את ישראל והרבו הדינים. "שמוני נוטרה את הכרמים". כי בכל מקום שישראל נמצאים שם, השפע בא בעקבותיהם ולוקחים אותו בעלי המקום. ח"ו. "כרמי שלי" היא א"י "לא נטרתי". ואין בה השפע כי מקבלת היא בגלות מתמצית חו"ל, משא"כ קודם שהייתי בא"י ובה היה השפע והיתה חו"ל מקבלת מתמצית א"י. "הגידה לי" תמשיך לי השפע מחדש ע"י שתאמר. "שאהבה נפשי איכה תרעה". כי השכינה היא בחי' נפש והקב"ה בחי' רוח. וקרא לי בסוד האהבה שהם החסדים ותאמר "שאהבה נפשי" שהיא השכינה, "איכה תרעה" בגלות שהיא בבחי' "איכה" ישבה בדד, "איכה תרכיץ בצהרים". בעת השמש הקודרת בצהריים סובלת היא בבחינת "איכה" והופכת יותר לשזופת שמש. ואז כשיתעוררו רחמיך עלי תעורר היחוד מחדש בינינו ותהיה שוב שלמה, שלם ה', ע"י שתמשיך אור הגאולה הבאה משם אהיה. ויתייחדו או"א "כעוטיה" כעוטי-י"ה המלובשים יחד חו"ב. "צל עדרי חבריך". הם הרו"ק שימשכו השפע להגידו ולהביאו אלי לגאלני מגלותי.

"אם לא תדעי לך". ומשיב הקב"ה ואומר, אעפ"י שאין לך יחוד הנקרא "דעת" (וכמ"ש "והאדם ידע") באופן קבוע אלא לפרקים, אעפ"כ "היפה בנשים" גם כשאת שחרחורת יפה את מכל הנשים שהם אומות העולם, כי השחרות שלהם

5. נאווה עם הכולל גי' ס"ג. 6. מגילה כ"ט. 7. ואולי הוא בחי' ג"פ חסד גי' גבורה.

הוא כשל כושי שלא ניתן לשנותו וטומאתם חקוקה על עצמותם, משא"כ את ששחרותך הוא כשזופת שמש ויכולה את להטהר ולהתנקות ממנו. "צאי לך" מהגלות "בעקבי הצאן" כשעם ישראל ילכו בעקבות הדורות הראשונים שקבלו תורה ושמרוה והיו "צאני צאן מרעיתי אדם אתם" "ורעי את גדיותיך". הם תינוקות של בית רבן שהבל פיהם אין בו חטא. "על משכנות הרועים". בבתי כנסיות ובתי מדרשות שילמדו בהם תורה. וכשקול תורתם והבל פיהם יעלה לפני, תתנקי ותאירי, וכימי צאתך מארץ מצרים אראך נפלאות. "לסוסתי ברכבי פרעה". כשרדפו אחרייך בים שנאמר "ויצעקו בני ישראל אל ה'", "דימיתך רעייתי". וא"כ תצעקי גם עתה בתפילה כאז. "נאו לחייך בתורים". כששרת לפני שירת הים בעת ביזת הים שהוא בחי' "תורי זהב". "צווארך בחרוזים". כשאמרת הלל בליל פסח במצרים בעת שהורקת את מצרים מרכושם שהם בחי' "נקודות הכסף", וגם עכשיו כשתאמרי הלל ושירה לפני ותתקני בזה את קולך ופיך ותטהרי לפני, אגאלך שנית ושוב כל נצוצות הקודש ישובו אליך. וכשם שבמצרים כששבו הנצוצות לקדושה, נתגשם כדוגמתו הדבר ע"י ביזת מצרים והים, כמו כן "תורי זהב נעשה לך". בגאולה העתידה, אני ואמא עילאה. "עם נקודות הכסף". וכמ"ש "תחת הנחושת אביא זהב וכו'". ויעלו כל הנצוצות לתקונם השלם. אמנם עתה בנוסף לתקון הפה צריכה את גם לתקון העיניים בגלל חטא העגל וחרבן המקדש⁸. כי "עד שהמלך במסיבו". במתן תורה, "נרדי נתן ריחו". בחטא העגל⁹. "צרור המור" הוא ביהמ"ק הנמצא בהר המור. (מוריה) "דודי לי בין שדי ילין". ושכן הקב"ה בין בדי הארון בקה"ק. שבלטו מהפרוכת כשדיים¹⁰. ועתה שחרב עלייך לתקנם. ואז כשיתקנו, "דודי לי". והקב"ה שהוא דודי משפיע לי. "בכרמי עין גדי". ונתקנים עשר הוויות שבשתי העינים העולים ר"ס כמנין כרם, בבחי' "כרמי עין גדי". מקום האפרסמון הטוב והמיוחד. כי חצצון תמר, היא עין גדי¹¹. וי' פעמים "דין" עולים כמנין תמר, ועל ידי שמירת העינים נמתקים כל י' בחי' הדין ונעשים "עין גדי". ומשנעשה תיקון העינים בתשובה, ובקבלה על שמירתם. "הנך יפה רעייתי". ע"י תקון הפה ושמירתו. ולמוד התורה דרכו. "הנך יפה עיניך יונים". ע"י תקון העינים. ותקון העינים גורם שעיני ה"תפארת" נראות אל רחמי ה"כתר", רואות ונראות¹². וכשם שבא לראות כך בא ליראות¹³. ויהיו עיניו רוחצות בחלב ואז גם הוא הארתו בחינת רחמי הכתר. ומה שהיה בחי' "אף" מלא רוגז, הופך ל"אף נעים" כבחי'

8. כי החטא היה בתמוז בחי' עין ימין דשכינה, והחרבן באב בחי' עין שמאל דשכינה. 9. ב"מ ל"ה: 10. מנחות צ"א. 11. דברי הימים-ב, כ', ב. 12. זוהר פ' נשא רפ"ט. 13. חגיגה ב'.

ה"כתר" שכולו רחמים. ועיני השכינה "יונים" כעיניו של ה"תפארת" "שעיניו כיונים על אפיקי מים, רוחצות בחלב" של רחמי הכתר כשנראות בו. ואז נאמר בו "הנך יפה דודי". כי כולך רחמים. "אף נעים" מצד רחמי הכתר. "אשר עין בעין נראה אתה ה'". "אף ערשנו רעננה". רעננה בגי' שע"ה נהוריך הבאים מהכתר אל התפארת והמלכות. ואז "קורות בתינו" נשות ישראל. "ארזים", ממותקות ע"י החסדים ושלום הבית במיטבו. "רהיטנו". הבנים והבנות הממלאים את הבית. "ברותים". בריאים ברוחם וגופם כעצי הברוש הגדלים זקופים. ואמרו חז"ל¹⁴, אל תקרי ברותים אלא ברית ים. כי יהיו שלמים ומתקנים בשמירת הברית שלהם ומקושרים את הים העליון היא השכינה.

אני השכינה כשמקבלת השפע דומה אני אל חבצלת השרון. מה "חבצלת השרון" יש בה שני צבעים לבן וסגול. אף אני יש בי שתי בחינות, חסדים בחי' לבן, ואור מקיף בחי' סגול. ומה "חבצלת השרון" יש לה ששה אבקנים. כך אני מקבלת כל השפע דרך כל הו"ק של התפארת, ומה "חבצלת השרון" יש לה עטרת, כך אני מקבלת מהתפארת את עטרת היסוד. "שושנת העמקים" אני, כשצריכה לרדת לעמק להעלות הנצוצות. ואז אני בחי' שושנה העולה בגי' אסתר¹⁵. כשושנה שיש בה שלש עשרה עלים, כן יש בי י"ג מידות של רחמים¹⁶. וכשושנה שצבעה אדום ולבן מעורבים כן הדינים האדומים שבי, ממותקים בלבן. ומה שושנה יש לה חמש עלים ירוקים בבסיסה, כן יש בי חמש גבורות מנצפ"ך להושיעני מהקלי¹⁷ בהיותי "בין החוחים", ללקט את נצוצות הקודש שנפלו בהם. ואומר ה', "כן רעייתי". כזו הנך, כי ע"י הנצוצות שמעלה ומביאה את לי אותם בסוד מ"ן, מתחבר אני עמך בבחינת רעיה. העולה כמנין פר ה'. להמתיק כל דיניך בחסדים ממותקים שאני נותנם לך. "בין הבנות". ואז ח"י אותיות המוחין של ו' צרופי יה"ו ניתנים למוחין שבך שהם ג"פ יו"ד ה"ה ו"ו. העולים קכ"ו. ומתקשרים עם קמ"ג דלבוש דתבונה העולה בגי' ע"ה כמנין קדם. (הבנות אותיות תבונה, ואולי הבנות הן מלכויות של הו"ק). כחוט השני שפתותיך נקיות מהבלים ורעות רוח דסט"א. ומדברך נאווה ע"י ההבלים דקדושה המקיפים אותך. זה דודי מצד החסדים, וזה רעי מצד הגבורות. ורעי בגי' פ"ר כשמיתק כל פ"ר גבורות של ה"ג מנצפ"ך "מיתוק" מושלם וקבוע בחי' "רעי"*.
 * * * * *

14. יומא ל"ח. 15. שער הכוונות עניין פורים. 16. זוהר בראשית בתחילתו. 17. שם. * ויהי רצון שיהיה נח"ר לשכינת עוזנו ולכל ספירות עולמות ופרצופי הקודש מד"ת אלו. ואם ח"ו טעיתי באיזה ענין בכולו או מקצתו. יתבטלו דברי הטעות ביטול גמור ושלם כחרס הנשבר וכדבר שאין בו ממש. ולא יעשו שום רושם כלל ועיקר.

מגילת איכה

"איכה ישבה בדד העיר". ר"ת איכה, כי בגלל שנאת חנם חרבה ירושלים.

"איכה ישבה בדד". ירמיהו הנביא החל לקונן בתיבה "איכה" שהוא גי' ל"ו כמנין אלה, כי הוא מפתח הבריאה ואפשר שאות א' מראה על השורש המשפיע, ואות **"אלה"** הם אותיות הבריאה ואפשר שאות א' מראה על השורש המשפיע, ואות ה' על מלכותו יתברך בעולם המקבלת השפע, ואות ל' מראה על הנר"ן שכלולים כל אחת מעשר ובהתחברם נעשית ל'. וכשישראל חוטאים, שוברים את אות ל' והופכים אותה ל י' – כ' ונעשית איכה, כי מפרידים הם בין הנפש לרוח ולנשמה, והל' נפרד י' של הנפש לבד, וכ' של הרוח ונשמה לבד. ואמר **"איכה"**, דהיינו אות ל' נפרד ונעשה להם "איכה", כי **ישבה בדד**, הנפש נפרדה מהרוח והנשמה וישבה לה בדד. כי אמר הכתוב "ונכרתה הנפש ההיא מעמיה", ולא אמר "מעמה", כי לנפש יש שתי עמים שהם הרוח והנשמה, ועונש הכרת הוא בהכרתה מהן. ולכן אמרו חז"ל שלא גלו ישראל, עד שעברו על ל"ו **כריתות** שבתורה כמנין איכה. כי בהכרת הנפש הפכה **"אלה"**, ונעשית **"איכה"**. והנה הכרת מתבטאת מלבד העונש החמור בעולם הבא גם בכל מיני צורות בעולם הזה, אם באבוד ממונו, או בניו, או בריבו עם אשתו, או במחלות בגופו וכדו', כל אלה הם ספיחי הכרת, כי כאשר הנפש לא קשורה בעמיה שהם הרוח והנשמה המשפיעים בה שפע קודש, נזקי העוה"ז נדבקים בה. ה' יצילנו. ושלשה הם שנבאו בלשון איכה, משה, ישעיה וירמיהו, ואפשר ששלשה סוגי כרת הן. א. כאשר הנפש והרוח נכרתות מהנשמה, ואז הן מקבלות השפע מצדיק הדור שהוא בדרגת נשמה להם, וכל עוד הוא קיים מגן הוא עליהם, ובמצב זה היו ישראל לאחר חטאם בשיטים, ואמר להם משה "איכה אשא לבדי טרחכם ומשאכם וריבכם". בסוד הצדיק המשפיע. "הבו לכם אנשים חכמים", מצד החכמה, "ונבונים", מצד הבינה, "וידועים לשבטיכם", מצד הדעת, "ואשימם בראשכם". כדי שישפיעו עליכם, חיים מצד החכמה, ובנים מצד הבינה, ומזונות מצד הדעת. ב. כאשר הנפש נכרתת מהרוח והנשמה ואז השפע במקום שיגיע אליה נופל בידי הקליפות שיונקים השפע ומשאירים תמצית מהשפע לנפש ג"כ, ומקבלת היא השפע דרכם, ונהיית כזונה שבמקום לקבל השפע מבעלה, מקבלת מאיש זר. וכך היו ישראל בזמן ישעיהו הנביא, ולכן ניבא, **"איכה** היתה לזונה קריה נאמנה". ובמצב זה נמצאים כל אותם שעברו כריתות, ורואים שלוה בחייהם. ג. כאשר הנפש נכרתת מהרוח והנשמה ונשארת בדד, ללא שפע כלל ועיקר, ואז גם הגוף מתייסר וגולה וניזוק. וכך היה

בזמן ירמיהו הנביא, ולכן יצאו בגלות, ולכן ניבא ואמר "איכה ישבה בדר".
ואולי אמר "רבתי עם, רבתי בגויים, שרתי במדינות", בתוספת האות י' לכל
אחד מהם, אולי הם ג' יודין של גפש רוח ונשמה שהיו לפני הכרת.

"העיר רבתי עם". ולכאורה היל"ל "רבתי אדם", כי כולם היו רק עם אחד.
אמנם, עם ישראל מחולקים לי"ב שבטים שהם י"ב עמים, והקפידה תורה שא"י
תחלק לשבטים ולא תסוב נחלה משבט לשבט, כי כל שבט הוא בסוד ספירה
ואור אחר בקדושה. אמנם ירושלים שלא נתחלקה לשבטים¹ היא "רבתי עם",
כי כל האורות מאירים בה וכמש"ה "עמים הר יקראו, שם יזבחו זבחי צדק כי
שפע ימים ינקו"². ואולי כיון שכל האורות האירו בה בסוד "רבתי עם", היה
השפע מגיע מב' ימים, הים העליון סוד הבינה, והים התחתון סוד המלכות.
ועתה "היתה כאלמנה", וביאור אלמנה אמרו חז"ל שהוא מורכב מאותיות אל-
מנה, וביאורו לפי הפשט, שאין כתובתה אלא מנה, ולא מאתיים וזו כבתולה.
ואם זה עיקר הביאור ראוייה היתה גם הגרושה להקרא אלמנה שכן גם היא
כתובתה רק מנה, אמנם ביאורו הוא כי הגרושה בהכרת נפש בעלה ממנה ע"י
הגט שהוא ספר כריתות, יכולה היא להתקשר לבעלה השני בקשר מושלם,
אמנם האלמנה כיון שלא היה גט כריתות שיכרתנה מבעלה, נפשו עדיין שורה
עליה ואין דבקוה עם בעלה השני בשלמות, ואפשר שאינה יכולה להעלות
מ"ן כדבעי, ואולי אלמנה הוא נוטריקון, אל-מ"ן-ה', דהיינו מ"ן שבא מצד
שהיא כנגד אות ה' דהוי"ה הראוי להעלות מ"ן, אינו מעלה בשלמות. ועתה
בגלות אינה יכולה להעלות מ"ן בשלמות כי חסרו עבודות המקדש.

ואפשר שנבא ירמיהו על ישראל שכשישובו לאחר ע' שנה מגלות בבל, ותשוב
השכינה לקב"ה ויבנה ביהמ"ק, ולכאורה כל הגלות הוא עראי מאד, עדיין
תיחשב במדת מה כאלמנה שהוא נוטריקון, אלמן-ה', (וכמו שדרשו חז"ל כאלמנה,
ולא אלמנה ממש) כי כששבו לאחר ע' שנה חסרו ה' דברים וביניהם ארון הקודש
והשכינה³, וזה נזק גדול מאוד שאין להתנחם בו שיתוקן אפי' בעוד ע' שנים.
ואולי הטעם שחסרו ה' דברים בבית שני, כיון שי' השבטים לא שבו, ולא נהג
דין שמיטה ויובל מן התורה⁴. מה שאין כן בבית ראשון, שירמיהו החזירם
והחלו למנות יובל. וכיון שחטאו בל"ו כריתות כמנין איכה לא החזיקו מעמד
יותר מל"ו שנים, ואז גלו בשנית לבלי שוב בבית שני⁵.

1. ב"ק פ"ב. ואפילו למ"ד נתחלקה, מכ"מ יש לכולם חלק בהר הבית, כיון שכולם שלמו
עבור גורן ארוונה. כמבואר במס' זבחים (קט"ז). 2. דברים לג, י"ט. וראה ברש"י שם. 3.
יומא. כ"א. 4. גיטין ל"ו. וברש"י ותוס' שם. 5. ערכין ל"ג. וראה תוס' שם ד"ה אלא.

"איכה ישבה בדד העיר רבתי עם". לדבר הקורה בפתע פתאום וללא התרעה מוקדמת יש מקום לשאול איכה קרה הדבר. אבל לחרבן ירושלים שקדמו לו שנים של נבואות ואזהרות שאם לא ישובו יחרב, ושכדרך טבע קדם לו מצור של שלש שנים, לכאורה אין מקום לשאול איכה נעשה הדבר. ואמרו חז"ל כי חסד עשה הקב"ה שהקדים הגלות ב' שנים, כי רחום הוא, ואם היה ממתין עוד ב' שנים כמנין ונושנתם לא היה נשאר מישראל שריד ופליט¹. ועוד אמרו כי חרבן המקדש היה לטובת ישראל ששפך חמתו על עצים ואבנים ולא על עמו². ולכאורה הדבר דומה לאדם שהיה בסכנה ולקח חפץ יקר וסוכך בזה על גופו, החפץ נשבר והוא נצל, כלום עצב הוא על החפץ, ולכאורה לא היה לנו להצטער על החרבן, ובבית שני יש לנו עדות ברורה שהמקדש נשרף ונותץ וירושלים נשארה עוד שלמה בכנינה וחרבה לאט לאט, ועיקר חרבנה נעשה לאחר כחודש, בח' באלול³, ולכאורה אם שפך חמתו על העצים והאבנים למה גלו ישראל ונמכרו לשבי ולחרב.

ואפשר שהענין הוא, כי כשגברה מדת הדין שפך הקב"ה חמתו על עצי ואבני המקדש, כדי לתת לישראל זמן נוסף לשוב בתשובה והאריך להם עוד כחודש ימים, אולי חרבן המקדש יעוררם לתשובה, ומשלא שבו, שפך חמתו גם עליהם, ומה שלא נכחד עם ישראל הוא בגלל שהקדים ב' שנים לוושנתם, ולא בגלל ששפך חמתו על העצים. ודומה הדבר לאדם שמכר דירתו כדי להציל את בנו החולה, והרפואות לא הצילוהו ונפטר בנו, שבוכה הוא גם על בנו וגם על דירתו. והצער על החרבן כפול הוא, כי מטרת חורבנו לא נתקיימה והעם גלו, והמקדש שהיה צריך להשאר שלם חרב גם הוא. וזה פלא, שהאוייב לא כבש את ירושלים משאר רוחותיה שהיתה בהם רק חומה אחת, והלך למקום קשה בן שלש חומות, וקרוב למקום שבו נמצא המקדש שחרפו ישראל נפשם להגן עליו ביותר, וחשב שמשם יקל לו לכבוש, וזה היה מכוון משמים כדי שיחרב המקדש ותשפך חמתו על עצים ואבנים בעוד ירושלים שלמה, אולי ישובו. (ונראה שגם בבית ראשון היה כן) ובכיתו היא כפליים, א. על שריפת המקדש. ב. על שלחנם נשרף ולא עזרה שרפתו להציל ישראל.

1. ראה רש"י דברים, ד', כ"ה. 2. איכה רבה פרשה ד' 3. כמבואר ב"תולדות מלחמת היהודים עם הרומאים" ליוסיפון ספר ו' פרק ח', ומתענים אנו ב"ז בתמוז על שהובקעה חומת אנטוניה שהיתה מחוברת למקדש, ודרכו חדר האוייב למקדש, ולא לירושלים. וחרובה חרבנה עלינו כיון שבפגימת חומת ירושלים התחתונה, נפגמה גם חומת ירושלים העליונה שהוא סוד ג' מילויי אה"ה בסוד החותם, כמבואר בשער הכוונות דרוש הושענא רבא.

"איכה ישבה בדד". ולכאורה הדבר תמוה, כי אין ירמיהו מתחיל קינתו על ישראל ושבויהם והרוגיהם ולא על המקדש וחרבנו, ואף לא על חרבן ירושלים, אלא על שממונה ובדידותה מבניה, ועל שנתנה למס. וכי כך היא המדה. ומה גם שבחרבנה כבר לא נתנה למס כי יצאו בניה מתוכה לגלות, ובירושלים וביהודה מאז החרבן במשך נ"ב שנים לא עבר בה איש, ומאדם ועד בהמה נדדו הלכו⁵. ואדרבה, לפני החרבן היתה למס לנבוכדנצר ולרומיים. וביאר רש"י "איכה ישבה בדד", גלמודה מיושביה, אמנם על הכתוב "ה' בדד ינחנו"⁶, פירש לשבח, שישראל עם בודד ויושב בטח.

וכדי להבין קינתו של ירמיהו הנביא, נקדים לבאר פסוק "ה' בדד ינחנו". ודד הוא שד, ובדד הוא שדיים, דהיינו ב'-דד. ואולי כוונת הכתוב כי ה' הנחה והוביל את ישראל בבחינת הדדים. והנה ב' הדדים הם סוד שם אלקים שהוא גבורה ודין בחינת דם, שנמתק ע"י הדדים והופך לרחמים בחינת החלב שהוא לבן. וכמ"ש חז"ל, דם נעקר ונעשה חלב⁷. ובדד ימין יש אותיות אל-דאלקים ונעשה "אל-דד", ובשמאל יש אותיות מי דאלקים ונעשה "מי-דד", וכיניהם אות ה' הממתקת אותם והופכתם מדם לחלב סוד הרחמים. והוא סוד הכתוב "אלדד ומידד מתנבאים במחנה". ופירוש "במחנה" הוא במרכז הדדים שהוא בחינת אות ה'. ושפע זה מושפע לישראל ע"י שם קדוש אותיות "סנסיניו" היוצא מכ"ז אותיות התורה, גי' אוחזה. וזה סוד הכתוב "אוחזה בסנסיניו, ויהיו נא שדייך"⁸. וכשישראל אוחזים בדרך התורה, ע"י הדדים מתהפך להם הדין לרחמים, ואין מזל לישראל. ואמר שאין שפע זה אלא כאשר "אין עמו אל נכר" אלא בתורת ה' חפצם. והיה צריך בזמן הגלות ששפע זה יסתם ולא ינתן כלל, אמנם שפע זה נמשך והחצונים יונקים ממנו בחצות לילה בסוד דדי בהמה, והוא גלות השכינה. ואז אומרים אנו תקון חצות כדי לעצור השפע מלרדת אליהם ולמנעם מלעלות לקדושה⁹, ואפשר שע"ז קונן ירמיהו ואמר "איכה ישבה בדד", ולכאורה היל"ל "איכה הפכה בדד", כי ישבה הוא מלשון ישוב,

5. וגם בבית שני גורשו ישראל מירושלים שהפכה לעיי חרבות, וכשנבנתה מחדש נאסרה הכניסה להם כל השנה פרט לתשעה באב. 6. דברים כ"ב, יב. 7. בכורות ו': 8. שער רוח הקודש יחוד י"א. ולגבי מצורע נאמר "בדד ישב", דהיינו יונק הוא מצד הדדים. והוסיף "מחוץ למחנה מושבו" דהיינו שאות ה' שהיא במחנה, וממתקת הדם והופכתו לחלב, לא נעשה בו ולכן טמא הוא. כי מחוץ למחנה שבו מתנבאים אלדד ומידד הוא נמצא. 9. ראה הקדמת הרש"ש לתקון חצות נדפס בס' בניהו בן יהודע תקונים, ובשער הכוונות דרוש ד' מדרושי הלילה.

אלא בכה ירמיה, כיצד נשארה השכינה הנקראת ירושלים **בישובה**, ובחינת השפע הבא מן הדדים בסוד "בדד" ממשיך לרדת. אמנם מה שקודם ינקו ישראל שפע זה והיו **עיר רבתי עם, רבתי בגויים, שרתי במדינות, עכשיו "היתה למס"**, כי יונקים שפע זה החצונים ולוקחים זה למס להם.

וזה עיקר קושי הגלות, ולכן התחיל קינתו בענין זה. ואמר, **"היתה כאלמנה"**. ודרשו חז"ל¹⁰ כאלמנה, ולא אלמנה ממש אלא כאשה שהלך בעלה למדינת הים ועתיד לשוב. ולכאורה הוא שבח, אבל האמת שזו הסיבה לצער גלות השכינה. כי אמרו חז"ל¹¹ שכשהאשה לא מצפה שישוב בעלה מצטמקת רחמה ונעקרת, וכשהיא עקרה אין לה חלב בשדיה. אמנם אשה שמצפה לשוב בעלה, ממשיכה היא לפרוח כרגיל ואינה נעקרת. ולכן השכינה היות ומצפה היא לבעלה הוא הקב"ה שישוב לכן לא נעקרה, ושפע החלב המשיך להשפיע, ונפל ח"ו בידי החצונים. ולכן כיון שהיתה כאלמנה, יש לקונן.

"בכה תבכה בלילה, ודמעתי על לחיה". ופירש הנביא שמצב זה של הדדים שיונקים מהם הקליפות נעשה בלילה, וכפל לומר **"בכה, תבכה"**. כיון שמצב זה שהקלי' יונקים נעשה כיון שהשכינה הנקראת רחל מופשטת מבגדיה שלוקחת אותם לאה להגדלת בחינותיה, ונשארת רחל בסוד נקודה קטנה⁹, ובוכה על ב' עניינים, א. על שהופשטה מבגדיה ונשארה בסוד נקודה וירדה מחוץ לעולם האצילות. ב. על החצונים שרוצים לינוק השפע מדדיה. ולכן כפל **"בכה תבכה"**. ואמר שנעשה זה בלילה. **"ודמעתי על לחיה"**. ואפשר שהענין הוא, כי האדם הוא בחינת עולם קטן, וכשם שהבדיל הקב"ה בין המים העליונים לתחתונים¹², כן הבדיל בין הדמעה שהיא סוד מים העליונים, לבין רוקו של אדם שהוא בבחינת מים התחתונים. ולכן הדמעה אינה מאוסה כרוק, ואינה מטמאה כטומאת רוק¹³. ומקור הדמעה הוא מהמח, ויורדת על הלחי גי' מח. כי הוא המח בהתפשטותו, ועצבי המח דבוקים בלחי. וכשאדם מוחו נזוק, מיד מתעוות הלחי, ואפשר שהדמעות הם סוד מ"ד, ואמרו חז"ל¹⁴ כי "שערי דמעה לא ננעלו", כי כשיורד מ"ד צריך שייענה. אמנם בשעה שיורדת בלילה השכינה מן האצילות לבריאה, ובוכה, דמעתי נשארת על לחיה, ואינה עולה להתחבר עמו, וזו גלות קשה מאד. ואמר הסיבה לכל זה, כי **"כל רעיה" שהיא לאה, "בגדו בה"**, לקחה בגדה ממנה לעלות ולהודות לבורא, ולכן **"היו לה"**, נשאר לה לחלקה, **"לאוייבים"**. ליפול בין הקלי' שהם האוייבים הקשים.

10 תענית כ'. 11 יבמות ל"ד: 12. בראשית א'. ז. 13. ואינה אלא כוולד הטומאה, כמבואר ברמב"ם הלכות מטמאי משכב ומושב פ"א, ה"ט"ז.

"גלתה יהודה מעוני, ומרוב עבודה". ולכאורה אין הבנה לפסוק זה, כי הרי לא מחמת עוני נוצחה ירושלים במלחמה, אלא מחמת עוונותיה. וכיצד רוב עבודה גרם לגלות. ואמרו חז"ל, כי גלתה יהודה **מעוני**, ביאורו על שאכלו חמץ במקום מצה הנקראת לחם עוני¹⁵. ויש להבין מה מיוחד במצוה זו, שביטולה הכריע את הכף לחרבן.

ונראה שהענין הוא, כי מצות אכילת מצה בליל פסח, אינה רק בגלל שטרם הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ כשיצאו ממצרים, כי גם בליל פסח במצרים **כשטרם יצאו עם בצקם**, נצטוו לאכול מצה. וגם בקרבנות במקדש יש דין מצה כל השנה. ופירוש מצה בלשון הקודש, הוא מריבה. וכמ"ש "הן לריב ומצה תצומו"¹⁶. ואומר "אוהב פשע, אוהב מצה"¹⁷. כי מצה הוא מריבה עם הסט"א להצילנו מקטרוגה. וכשישראל בטלו מצות מצה בליל פסח ואכלו חמץ תמורתה, גברה בקטרוגה, ויצאו לגלות.

ואין עבודה אלא קרבנות¹⁸, ואין קרבנות באים אלא על השוגג. וכאשר אדם מקריב קרבן על חטאו צריך לערוך חשבון נפש לעצמו מדוע נכשל בחטא זה, וצריך לראות את הנעשה בקרבן כאילו נעשה בו ולהיטיב מעשיו. ואם לא עשה כן שוב יפול בחטא, בשוגג קרוב למזיד, ואפילו כמה פעמים. וקונן הנביא על שלא הטיבו ישראל מעשיהם בהקריבם קרבנותיהם, וגרמו בזה להקריב הרבה קרבנות. כי חטא בשוגג, גרר חטא בשוגג, וקרבן גרר קרבן, והגיעו לרוב עבודה כי מוסר לא לקחו, ואז גברה מדת הדין, וגלו.

וכשהקריבו ישראל קרבנותיהם ללא פנימיות הלב, אולי ושמא גרמו שרוב עבודת קרבנות החטאת, גרם שאותם חלקים מהקרבן המתחלקים לסט"א¹⁹, לא הוציאו את הנצוצות מהקלי' ולא מצאו הנצוצות מנוח לשוב לשרשם, ואולי נהפוך הוא כי נתחזקה הקלי' על ידם והגבירה למדת הדין, וחרב הבית. ולכן אמר **"היא יושבה בגויים"** דהיינו הנצוצות שהיו צריכים לעלות על ידי הקרבנות. **"לא מצאה מנוח"**. ולא חזרו הנצוצות לשרשם למצא להם מנוח.

14. ברכות ל"ב: 15. באיכ"ר פרשה א', כ"ט. **"מעוני**, על שאכלו חמץ בפסח, ופשוט שעל אכילת חמץ אין לומר **מעוני**, אלא על ביטול המצה הנקראת **עוני**. וכוונת המדרש לומר שבטלו אכילת מצה כיון שאכלו חמץ. **ועל הביטול גלו**, ולא על איסור "כרת" של אכילת חמץ, כי המדרש עצמו כתב בפירוש (פרשה א', א.) כי כפרו בכל ל"ו כריתות כמנין "איכה". והבן. 16 ישעיהו נ"ח, ד'. 17 משלי י"ז, ט. 18. ראה משניות אבות פ"א משנה ג' ובמפרשים שם. 19. ראה זוהר פנחס רכ"ד:

"כל רודפיה השיגוה בין המצרים". ואמר כי הסיבה שנצוצות אלו לא שבו, כי ישראל ישבו **"בין המצרים"**, ולכן יכלו אויביה להשיגה. וביאור **"בין המצרים"** הוא כי המיצר הוא התוחם התחום עד היכן שייך לכל צד, ויש גבול וגדר לקדושה, וכמו כן לטומאה. והנה ישראל מעשיהם היו בין שני המיצרים, דהיינו, מנעו מהקדושה ומהסט"א כאחד, וישבו בגבול התוחם ביניהם. וכמ"ש חז"ל לא הרבה ירושלים אלא על שהעמידו דבריהם על דין תורה. ונתנו חז"ל דוגמא לכך מענין המעשר שהיו מכניסים תבואתם לבית דרך גגות וארובות ולא דרך הפתח כדי לפוטרם מן המעשר. וזה עצמו הוא מעשה בין המצרים. דהיינו, מעשר לצד הקדושה לא נתנו, אבל אכלוהו ללא איסור טבל, שהוא בצד הסט"א. וכן היה בקרבנותיהם שבאו מרוב עבודה כאמור, שהם הקריבו למעשה לקב"ה במקדש, וקיימו פשט הכתוב המחייבם בקרבן על השוגג, אבל לא הקריבו עם הקרבן את לבם, כי לא היה להם רגש לתורה ולמצוות, ועשוהו כמצות אנשים מלומדה, והם המיצרים שבין הקדושה לסט"א. ולכן נצוצות שאמורים היו לעלות על ידי הקרבן לא מצאו מנוח, וגברה מדת הדין וגלו מן הארץ.

"נביאיך חזו לך שוא ותפל, ולא גלו על עוונך להשיב שבותך ויחזו לך משאות שוא ומדוחים". ירמיהו הנביא מקונן על נביאי השקר, שחזו **"שוא ותפל"**. שוא הוא שקר, ותפל הוא אמת שחסר בו העיקר הנותן טעמו, כמ"ש **"היאכל תפל מבלי מלח"**. **"ולא גלו על עוונך"**. דהיינו לא נתנו מוסר לעם ישראל על עוונותיהם שיתקנום כדי **"להשיב שבותך"** ע"י התשובה. **"ויחזו לך משאות שוא ומדוחים"**. והדיחו את עם ישראל ממוסר ה'.

ונביאי השקר נבאו בשם ה' ככתוב, **"כה אמר ה' צבאות אלהי ישראל אל אחאב בן קוליה וצדקיהו בן מעשיה הנבאים לכם בשמי לשקר"**. ואין ספק שנביא המתנבא בשם ה' לא מתנהג כהדיוט מהשוק, הוא נראה כנביא אמת. מניח שני זוגות תפילין, מחבר ספרי קודש ומתהדר באצטלה של תלמיד חכם. כי ברגע שילך בלבוש שאינו צנוע ויאמר **"כה אמר ה' יצחקו עליו ויבזוהו"**. הרי העם יודע מה הקב"ה רוצה, ואף אם העם לא מקיים, מחכה הוא לפחות שנביאיו יקיימו. ואם ירמיהו הנביא מקיים תרי"ג מצוות על פרטיהם ודקדוקיהם בהתלהבות גדולה, ונביא השקר לא יעשה כמותו העם לא יאמין לו. אם הוא ינבא בשם הבעל או האשרה הוא יכול ללכת בשוק כמו פריץ, זה מתאים. עבור ע"ז אין צורך בלבוש צנוע. אבל כשנביא השקר מתנבא בשם ה', חייב הוא להתחזות לנביא אמת בכל התנהגותו, והוא הלך באותו לבוש כמו ירמיהו

הנביא וחקקה אותו בכל מעשיו בתפילה ובקיום המצוות. הוא החזיק ישיבה, ונתן שעורים. אלא שהוא נביא שקר שה' לא ניבא אותו. נביא השקר גם אומר דברי אמת מה שעתידי להיות כפי שהשיג בחכמתו ובידיעתו בחכמות הטבע ובחכמת הנפש, וא"כ איך העם ידע להבחין בין נביא אמת לנביא שקר כאשר שניהם דומים בלבושם ובמעשיהם. בא ירמיהו הנביא ומחלק ביניהם. "ולא גילו על עוונך להשיב שבותך". ובו בזמן שנביא אמת היה מטיף מוסר וצועק על עוונות הדור ומעיר אותם לתשובה ומעשים טובים, נביא השקר היה אומר תורות ופולפולים להראות חכמתו וגדלותו בתורה, אבל לא מטיף מוסר ולא נלחם בפועלי האוון. ובו בזמן שירמיהו רב עם המלך והשרים על מעשיהם, נביא השקר היה מחניף להם ומשתף פעולה אתם ומכסה על עוונותיהם. היה מטהר השרץ, ומגייר גרים שלא כהלכה, ועל דעת שלא יקיימו תורה ומצוות. ובעוד שירמיהו הנביא היה קושר שק על מתניו על חטוט בקברי ישראל וצועק חמס על מליון ילדי ישראל שלומדים בחינוך חילוני כפירה, ודואג להקים תלמודי תורה, היה נביא השקר שותק ולא מעיר על כך ונותן בשתיקתו הכשר על מעשי הנבזות של השלטון. ובימי חג של שקר שהמציא השלטון, בו הזנות והטומאה חוגגים, כשנביא האמת בוכה ומתענה, היה יושב נביא השקר עם המלך והשרים ואוכל סעודת חג, ומצוה על העם ללכת לבית הכנסת ולומר הלל.

הפסוק אומר שנביאי השקר צדקיהו ואחאב נשרפו באש ע"י נבוכדנצר "יען עשו נבלה וינאפו את נשי רעיהם"²⁰. דהיינו נביאים אלה שהלכו בלבוש רבנים, עשו מעשה נבלה. ומבארת הגמרא²¹, שהלכו לבתו של נבוכדנצר, אחאב אמר לה תחיי חיי אישות עם צדקיה שכן אמר ה', וצדקיהו אמר לה בשם ה' נאפי עם אחאב. הלכה ואמרה לאביה, אמר לה נבוכדנצר, יודע אני באלקי ישראל ששונא זימה הוא תשלחי אותם אלי. וכשחזרו אליה שלחה אותם לאביה. אמר להם מי אמר לכם לעשות כן, אמרו לו הקב"ה, אמר להם הרי חנניה מישאל ועזריה שאלתים ואמרו אסור. אמרו לו הם נביאים וגם אנו נביאים כמותם, פוסקי הדור, להם לא אמר, לנו אמר. אמר להם כשם שבחנתי את חנניה מישאל ועזריה בכבשן האש כן אבחן אתכם, והכניסם לכבשן וקלה אותם כשם שקולים קליות. ויש להבין איך אפשר להנבא בשם ה' לבעול אשת איש או גויה. ושני תרוצים יש לומר א. שהיו אומרים שכן נצטוו בהוראת שעה. ב. שהיו מצווים אותה להתגייר על דעת שלא תקיים תורה ומצוות, ותשב בקבוץ חילוני עם

20 ירמיהו כ"ח, כב. 21. סנהדרין צ"ג.

תעודת גיור חתומה כדתם וכדינם, ואז היא פנויה ישראלית צדקת הראויה לזכות לביאתם "ביאה ריקנית". וכן היו נואפים את נשי רעיהם, או שהיו אומרים לבעל האשה הנחשקת, ה' צוה שתגרש אשתך. ואם לא רצה כפוהו בדינם עד שנתן גט מעושה, ועם תעודת גירושין גדולה כגודל הגלות עשו זימתם, או שהיו מבטלים הקדושין בטענה שהם חכמי ישראל הראויים להפקיע הקדושין שכן "כל המקדש על דעתם מקדש". הם היו בקיאים בהלכה והשתמשו בהלכה כדי להכניס גויים בעם ישראל והורו פנים בתורה שלא כהלכה, מתוך אינטרס אישי. ושוב יש מקום לחקור מנין לנו שאינם נביאי אמת שקבלו "הוראת שעה". משיב הכתוב "ולא גילו על עוונך להשיב שבותך". ובעת שאליהו הנביא צעק "קנא קנאתי לה' צבאות", ויצא כנגד אחאב מלך ישראל, נביאי השקר הקימו ישיבות "כדי לעשות להם שם, כאנשי השם של דור המבול". ולא אמרו בלבם אנו הרבנים, נקום ונצעק חמס על הקורה בארץ בטרם תבא הרעה בעוונות הדור ומפני חטאינו נגלה מארצנו, ונשיב לב אבות על בנים ולב בנים אל אביהם שבשמים. נחגור שק ונצא מעיר לעיר ומשכונה לשכונה ונסביר לעם התמים את חומר האסור של שליחת הילדים לבתי ספר חילוניים וחצי חילוניים, ונציל כמה שיותר מילדי ישראל מלימוד כפירה. ובשעה שחטטו קברי ישראל ובאו העם הפשוט תלמידי נביא ה' ומחו בהם, ושלה השלטון את קלגסיו להכות בהם ולהכניסם לכלא לחרב ולרעב לשבי ולביזה, ישנו נביאי השקר על מזרון מרופד בכסף שקבלו מהשלטון, וסרחו על מטותיהם ושכבו לבטח. לנביא השקר לא כאב ולא הקהיל קהילות על חורבן היהדות בארץ ישראל, אבל כשרצה להראות שיש לו כח לנבוח, הקהיל קהילות וערך הפגנה גדולה כדי להשמיע קולו בענין החזרת שטחים של ארץ ישראל. ואת כל פשעיהם לכל חטאתם עשו נביאי השקר בשם "דעת תורה" ופסק הלכה, בכה אמר ה'. באומרם, לנביאים חנניה מישאל ועזריה שיצאו נגד השלטון לא צוה, ולנו צוה, אנחנו התורה ודעתה.

בירמיהו הנביא מסופר על חנניה בן עזור הנביא אשר מגבעון, שנבא בשקר בבית ה' לעיני הכהנים וכל העם. והנה בעומדו בבית ה' ודאי שהיה טהור מכל הטומאות ואחרי טבילה במקוה. ואמרו חז"ל²² שחנניה היה נביא אמת שהחמיץ והפך לנביא שקר, וירמיהו נבא עליו שימות באותה שנה, דהיינו עד סוף אלול שהוא החדש הששי, והכתוב אומר וימת חנניה בשנה ההיא בחודש השביעי. ושאלו חז"ל, אם הוא מת בחודש השביעי זה לא בשנה ההיא, כי בתשרי

22. ירושלמי סנהדרין פ"א ה"ה.

מתחילה שנה חדשה, והשיבו שחנניה אמר לבני ביתו שאם ירמיהו הנביא נבא שהוא ימות, אז בוודאי ימות, אבל כדי להכחיש את נבואת ירמיהו, שיכסו על מותו ולא יגלו לעם עד החודש השביעי. והוא מת בשנה ההיא בחודש אלול, ובני ביתו החביאו את גופתו ולא גלו על מותו עד אחרי ראש השנה כצוואתו. ויש להבין, נביא אמת שזכה להנבא בשם ה' ודאי שהיה בעל דרגת תורה וקדושה גדולה ונפלאה, וש אחד כזה ירשיע וירד עד דרגה קיצונית בטומאה להיות נביא שקר, וכשמודיעים לו על מותו לא רק שלא יעשה תשובה אלא יעשה חטא חמור יותר והוא להכחיש נבואת נביא האמת במחיר הלנת קבורתו. הייתכן? והנה הקב"ה לא משרה נבואה אלא על גבוה ויפה וחכם ועשיר, וא"כ בוודאי שלא העוני העביר אותו על דעתו, ומוכרחים לומר שתאוות הכסף או הכבוד הם שגרמו לו ליפול מאגרא רמה לבירא עמיקתא תחתית שאול.

ומצינו מעין זה גם בגמ'²³, על מנחם שהיה ראש הסנהדרין וחברו של הלל הזקן ופרש ונכנס תחתיו שמאי. ושואלת הגמרא להיכן יצא מנחם, אביי אמר לתרבות רעה, ורבא אמר לעבודת המלך, ויצאו עמו שמונים זוגות תלמידים לבושים בגדי רבנות. וידוע שאלו ואלו דברי אלקים חיים, ולא נחלקו אביי ורבא במציאות, ורבא בא להוסיף על דברי אביי ולהסביר איך יצא מנחם לתרבות רעה והוא על ידי עבודת המלך שנתן יד להורדוס האדומי ופתה בשביל כבוד עוד שמונים זוגות רבנים שיצאו עמו לתרבות רעה והקימו בית דין שהכשיר את כל נבלותו ומעשיו המכוערים של הורדוס האדומי. וזה היה אדם גדול שהיה אב בית דין בסנהדרין וחברו של הלל הזקן. **מוסר השכל שבעד כבוד מסריח אפשר לחצות את הקווים ישר לתוך עומק הסטרא אחרא**, ולהפך מאדם, המקפיד על קלה כחמורה, ועד לנבזות של הכשר מעשיו של הורדוס האדומי, וקיום רצונו לגייר כל הגויים שבאו כביכול להתגייר כשלא היה בדעתם לקיים אפילו מצוה אחת, ומטרתם היתה לישא בנות ישראל או ישיבה בארץ הקודש. ולנביאי אמת אלו שיצאו לתרבות רעה ופרשו לעבודת המלך, הצטרפו נביאי שקר שהיו נוכלים, ועשו שמות בעם ישראל בהנבאם "כה אמר ה'", ובאומרם שדעתם דעת תורה.

ובא נביא האמת ומדגיש, אמנם תורה היא דבר גדול השקול כנגד כל המצוות, אבל לא בפתיחת ישיבות, ולא בלבישת שני זוגות תפילין, ולא בחבור ספרים, הופך האדם לנביא אמת, אלא בנותנו מוסר לעם ובסובכו מעיר לעיר ועושה באמת כל אשר בידו "לגלות על עוונך ולהשיב שבותך".

אותי נהג ויולך חושך ולא אור. ולכאורה הדבר פשוט שאם הוא חשך אינו אור, ודברי נבואה אינם מליצות. ומה גם שהחשך אינו מנהיג, אלא האור. והענין הוא, כי כשיצאו ישראל ממצרים ליום עמוד האש שהיה גם עמוד אור, ועמוד הענן שהיה גם עמוד חשך. וביום נהגם עמוד הענן שהוא חושך כי הכל שטוף באור ורק עמוד ענן כהה יכל לנתב דרכם. אמנם בלילה כשהחשך כסה ארץ עמוד האש האיר דרכם ונתיבם. ועמוד הענן שרשו היה אור מאורות השכינה והיה כהה רק כדי לכוון הדרך ביום. ולא החשיך אלא למצרים במלחמתם עם ישראל. ואמר הנביא, "אותי נהג ויולך חשך", אך אינו כעמוד הענן שהיה בצאת ישראל ממצרים, אלא "ולא אור".

"אך בי ישוב יהפוך ידו כל היום". אך בי ישוב. ר"ת אבי. שהוא החכמה בחי' אות יו"ד שבשם שממנה נמשך הרפואה. וכשישראל בגלות הופך לאותיות דוי וצריכים רפואה ע"י הפיכת דו"י ליו"ד, וכמ"ש "ה' יסעדנו על ערש דוי, כל משכבו" שנובע מסוד דוי, "הפכת בחליו" לאותיות יוד ונרפא. ואמר שכאשר אות יו"ד שבשם ישוב ויאיר בי, יהפוך דוי, ויהיה ידו סוד הרפואה הבא מאות יו"ד, נמשך דרך היסוד הנקרא כל ויאיר בבחינת היום".

ואמר כיצד ישוב להאיר אות יו"ד שבשם. "בילה בשרי ועורי שבר עצמותי. כי ה' עולמות הם הנרמזים בגוף בסוד עור - עשיה נפש, בשר - יצירה רוח, גידים - בריאה נשמה, עצמות - אצילות חיה, מוחין א"ק יחידה. ואמר שסוד הנפש והרוח שהם בחינת עור ובשר נתבלו ואינם, אבל בחינת הנשמה שהיא העצמות רק שיבר אבל לא כילה. ושבר אל שבר יחדיו ידובקו וישובו להתאחות כבתחילה, ואז יתחדשו עליהם בשר ועור ויושלמו הנר"ן.

"בנה עלי ויקף ראש ותלאה". הקל"י שהשתלטו בזמן החרבן היו מבחינת ראש, כי כל המיצר לישראל נעשה ראש. והוא לטובתם של ישראל, כי כשאדם פשוט מכה לא עושה חשבון למעשיו בעת חמתו, אבל הראש חייב להתחשב בתנאים שמסביב. ומה גם כי כאשר הוא ראש נאמר בו "לב מלכים ביד ה'" משא"כ בקום עלינו אדם, ומכה בהתחשבות. וכשהמכות באות משאר קל"י, הם בגדר נשיכת חמור שמשברת העצם ללא תקנה, אבל כשבאות מקל"י נוגה שהיא ראש לקליפות, בעת זכות נעתקים הנצוצות ממנה וחוזרים לקדושה, ויש תרופה למכתם. ואמר, בנה עלי ויקף ראש שהוא קל"י נוגה. ולכן השבר הוא רק תלאה שהוא עייפות וסבל, אבל לא הכחדה ושבר נצחי.

והתקון נעשה ע"י כי "במחשכים הושיבני כמתי עולם". ואמרו חז"ל כי זה תלמוד בבלי, כי לבבל נעזרו כל מתי מבול, ורוחם שוכנת שם, כי רוח המת

שוכנת על עצמותיו לנצח, בסוד הבלא דגרמי. ולכן תלמוד גי' לילית שכל כחה בדמיונות שוא וברקיעי שוא, וכמ"ש "הוי מושכי העוון בחבלי השוא". ולעקור אותה נתחבר תלמוד בבלי שמבטל אותה בקושיות ובעיות שיש בו שיש ללומדם בהתאמצות ובתלאה, ובזה יתוקן ענין קינה זו שהיא מצד הראש.

"אותי נהג ויולך חושך ולא אור". יש לילות שאעפ"י שחושך יכסה ארץ יש קצת אור מהלבנה והכוכבים. אך יש לילות שהחושך הוא ללא אור כי העננים מכסים שמים. והגלות נמשלה ללילות מעוננים ללא אור. ולפני עלות השחר החושך מתגבר לזמן קט כדי שאח"כ יתחיל להאיר היום. ואמר הנביא שכשיתגברו על ישראל הצרות כמו החושך המתגבר בטרם יאיר היום ויחשבו ישראל שאלה חבלי משיח ותיכף יגאלו, אבל זה חושך ללא אור הבא בעקבותיו. וישראל שחשבו שיבא האור נפתו אחרי משיחי שקר שהתעוּם וגרמו להכפיל החושך. ואחד ממשיחי השקר הקשים שקמו לישראל והפכו זמן המיתוק לדין קשה, הם הערב רב וגרוריהם ורבניהם שהקימו מדינה כופרת על אדמת הקודש בשנת "כי שחת עמך", וגרמו לחושך כפול ומכופל ולגלות גשמית ורוחנית קשה ביותר. והשמידו רבבות רבות של נשמות עם ישראל התמימים והכשרים בחנוך כפירה בבתי ספריהם, והקימו דור אשר לא ידע את ה'. והם ורבניהם חוגגים את יום השתלטותם על הארץ ועל עם ה', בחינגות ורננות והלל ותיפלות שתקנו רבניהם. וראוי היה לגזור בו יום תענית ואבל בחמישה ענויים כיום חורבן בית אלקינו. וכל זה נעשה בשבט עברתו של הקב"ה. ולכן כאשר ארץ ישראל נותנת פריה ובניה מתקבצים לתוכה שאלו סימני גאולה ברורים²⁴, החושך מכסה ארץ. ועליהם נאמר "ובני פריצי עמך ינשאו להעמיד חזון ונכשלו"²⁵. והגלות והגאולה משמשים בערבוביא, ועם ישראל מתקבץ לארצו ונכנס תחת גלות קשה של ערב רב. ואמרו חז"ל²⁴ שלאחר שיתקבצו גלויות יעשה דין ברשעים וישברו הזדים מהארץ, בב"א.

והשמירה מערב רב היא ע"י זהירות בהדלקת נרות שבת. וכמו שפרשו חז"ל²⁶ את הכתוב "ותזנח משלום נפשי נשיתי טובה", על נר שבת, שהוא גורם ליחוד עליון העולה בגי' נ"ר. ולכן אמרו חז"ל "אם שמרתם נרות של שבת, אני מראה לכם נר של ציון"²⁷. וכך אמר הקב"ה לישראל הואיל ואורי הוא אורכם, ואורכם הוא אורי, אני ואתם נלך ונאיר לציון שנאמר "קומי אורי כי בא אורך"²⁸.

24. מגילה י"ז. 25. דניאל י"א. י"ד. 26. שבת כ"ה : 27. ילקוט שמעוני בהעלותך. 28. ילקוט שמעוני ישעיה תצ"ט.

נביאים

יהושע

(ב') "וישלח יהושע בן נון מן השיטים, שנים אנשים מרגלים". יש להבין למה הוצרך למרגלים כאשר "ארון ברית ה'" הלך עמם. ולמה לא פחד להסתכן בשליחת מרגלים לאחר שנכשלו פעם ע"י המרגלים ונתעכבו במדבר, ואעפ"י שכלב היה אחד מהם, אין שום הבטחה שאם היה נאמן בפעם קודמת שלא יכשל עתה, ואל תאמין בעצמך עד יום מותך. ולמה הזכיר מניין שלחם והלא ידענו שחנו בערבות מואב על ירדן ירחו מבית הישימות עד אבל השיטים¹. ולמה ציין "מן השיטים" ולא אמר "מירדן ירחו".

ואפשר שהענין הוא, כי בשיטים חטאו ישראל עם בנות מואב והפסידו את זכותם להכנס לארץ, כי הארץ היא בחינת השכינה הנקבה העליונה, והיות וחטא בת אל נכר גורם לפירוד מהשכינה ונפילה בפלונית הארורה שהיא בחינת חוץ לארץ, לא יכלו להכנס לארץ. וכדי לתקן זאת הוצרכו לשלוח שני מרגלים שיעמדו בנסיון אצל גויה זונה וכתשובת המשקל של עם ישראל לא יחטאו עמה ויתקנו הפגם של ענין בנות מואב, ואז יוכלו ישראל להכנס לארץ. ולכן אמר "מן השיטים".

"חרש לאמר". אמרו חז"ל אל תקרי חרש אלא חרס, שלקחו עמם כדי חרס ונראו כקדרים. ועשו כן כדי להזכיר לעצמם כי הגוף הוא כחרס הנשבר ושלא להתפתות אחר היצר. ולכן הלכו ישר לבית רחב הזונה שהיתה יפה ביותר וכמ"ש חז"ל² "כל המכיר את רחב ומזכיר את שמה מיד נכשל בקרי". "והיא העלתם הגגה ותטמנם בפשתי העץ הערוכות לה על הגג". כדי לנאוף בהם עם השרים והסגנים, ועמדו כנגד יצרם ותקנו ענין השיטים כ"כ טוב עד שגרמו שכל הנצוצות שנפלו בקליפה ע"י הנאוף חזרו לשרשם, ונתגיירה רחב ויצאו ממנה מלכים ונביאים. והוצרך יהושע בן נון לשלוח שני אנשים מרגלים לשבור כח ב' מרגלים שיש בקלי³ שכנגדם יש ב' נשים זונות שקליפתם עד זמן שלמה היו קשות, וכמ"ש "אז תבאנה שתיים נשים זונות". וכתב בספרא דצניעותא⁴, אז ולא לפני כן, אבל הזכרים שלח לשבור את כחם כדי שיכנסו ישראל לארץ. ואמר הכתוב "וישלח יהושע בן נון מן השיטים שנים אנשים מרגלים". לומר שהסיבה שהוצרך לשלוח מרגלים הוא מן השיטים שחטאו שם ישראל בכנות

1. במדבר ל"ג, מ"ט, ול"ו, יג. 2. תענית ה': 3. עץ חיים שער מ"ה 4. זוהר פ' תרומה קע"ח:

מואב ופגמו בשכינה שהיא בחי' א"י, ואת יריחו א"א היה לכבשה בדרך הטבע כי חומתה היתה בנויה בכשוף, ולכן כתב ויריחו סוגרת ומסוגרת מפני בני ישראל, כי משני צדדי החומה היה הכשוף סוגרת מצד אחד, ומסוגרת מצד שני, מפני בני ישראל שלא יוכלו לכבשה, והוצרכו לכבשה ע"י נס, ונס זה לא יכל להעשות עד שישברו את קלי' המרגלים דסט"א שנמצאו בה. ונשלחו ב' המרגלים כלב ופנחס להכניעם, כי פנחס הרג את בלעם ראש המכשפים, וכלב כבר יצא בשלום כשנשלח לרגל ע"י משה. וכשהפעם באו כמרגלים הוצרכו לעמוד בנסיון בבית רחב הזונה לתקן מה שפגמו ישראל עם בנות מואב, וכשעמדו בנסיון שברו את קלי' ב' המרגלים דקלי', והם עמדו בביתה ושמרו על קדושתם, ונכנסו ישראל לארץ. וכשרצה שלמה לבנות את המקדש שהיא בחי' השכינה סוד בית. הוצרך לשבור בחי' שתי נשים זונות, ו"אז תבאנה שתי נשים זונות". ובמשפטו נשברו קלי' אלו ויכל לבנות המקדש ושרתה שכינה בבית עולמים. ובזמן שלמה, שלם – ה' דור הט"ו סוד מילוי הלבנה, יכל להכניע קלי' הזונות. וכשנתחזקו ב' זונות ע"י חטאות ישראל נאמר "נשים בציון ענו", שאלו ב' נשים זונות שענו את ישראל. וזה סוד תקון חצות, לבטלם ולהאיר לקודש. (ועיין בהקדמת הרש"ש לתיקון חצות)

שמואל

(ב-יא) "ויאמר דוד לאוריה רד לביתך ורחץ רגליך". אפשר ששלח דוד את אוריה לביתו, למרות שידע שבת שבע בת זוגו מאז אדה"ר, כי חשב שכשם שהנחש פגע בחוה לפני אדה"ר כן אוריה צריך להיות עם בת שבע לפני שישאנה דוד, כי אוריה לא נגע בה לפני כן⁵, ורצה לזרז הענין.

מ ל כ י ם

(א-ב) "ויקבר בביתו במדבר". אולי קברו את יואב במדבר שהוא בדרגה נמוכה שבמלכות מתחת לבית ושדה, אולי בגלל שמרד במלכות בית דוד בענין אדוניהו, ורצה למרוד גם בזמן אבשלום.

(א-יא) "והימים אשר מלך שלמה בירושלים על כל ישראל ארבעים שנה". אפשר ששלמה המלך נפטר בגיל נ"ב שנים בגלל ששלט על עליונים ותחתונים והשלטון לפי גדלותו כך מקצר משנות האדם.

(א-יח) "אם ה' הוא האלהים לכו אחריו ואם הבעל לכו אחריו". ולכאורה תימה איך הוסיף ואם הבעל וכו', והיה לו לשכנעם שה' הוא האלהים ע"י המופת, מבלי לשלחם אחרי הבעל. אלא אליהו הוציא את הספק מתוכם באמרו, אתם פוסחים על שתי הסעיפים, תחליטו לא משנה לאן, העיקר לא להיות בספק, ובטוחני כי ברגע שיסתלק הספק ודאי שתגיעו להכרת ה' באמת כי מסך הספק לא יפריע, וכך היה וענו כולם "ה' הוא האלהים".

ישעיהו

(מא) "הן אתם מאין ופעלכם מאפע". אלו מאה פעיות של אם סיסרא, אולי אם היה נופל סיסרא בקרב, דמעותיה של אמו לא היו מזיקים כלל, אבל היות ונהרג בידי יעל במרמה ע"י שהשקתה אותו כביכול לטובתו לכן דמעותיה עשו רושם. ולכן תוקעים אנו בראש השנה מאה ואחד קולות כמנין "מאין" לבטל קטרוג פעיותיה ולזכות לישועה ורחמים.

(מט) "ותאמר ציון" ולא ותאמר ירושלים. והכוונה לציונות שאמרה עזבני ה' לפני אלפי שנים. וה' הוא ובי"ד, שכחני בגלות ועלינו לקחת הגאולה בידיים. "מהרו בניך". להביא הגאולה. ונשתתפו עם הציונים גם יראי שמים ורבנים שטעו אחריהם. אמנם כוונת הציונות היתה להרוס הדת, "מהרסייך ומחריבייך ממך יצאו". והביאו גלויות לארץ ישראל לעקור מהם התורה המצוות והיראת שמים. ואומר הקב"ה לשכינה "שאי סביב עינייך וראי כולם נקבצו באו לך". ע"י הציונים ואת רואה אותם ומצטערת איך בנייך מחללי שכתות ובוועלי נדות בתור תנוקות שנשכו. אבל אל תצטערי "כי כולם כעדי תלכשי, ותקשרים ככלה". כי נשמתם טהורה וכולם ישובו בתשובה. ואמר, "חרבותייך", ו"שוממותייך", ו"ארץ הריסותך", הם הערים העתיקות שגרו בהם יהודים כל השנים כירושלים, חיפה, צפת וטבריה. ושוממותייך, אלה מושבים שנבנו ע"י יהודים יראי שמים כפתח תקוה וכדו', והחריבום הציונים מתורה ושוממום משומרי התורה. "וארץ הריסותך". אלו עיירות שנבנו מלכתחילה ע"י הציונים לשם הרס הדת ללא בתי כנסת וללא מקוואות, אבל גדושים במתנס"ים ובתי קולנוע ומגרשי כדורגל. "כי עתה תצרי מושב, ורחקו מבלעיך". אלה הערב רב שבלעו אותך שסופם שיתרחקו מהארץ ויפקירו אותה בידי הגויים. "עוד יאמרו באזנייך בני שכולייך". אלה הבנים שהוריהם שיכלו את נשמתם כי גדלו אותם בחינוך הממלכתי, וממלכתי דתי. ועתידים הם לשוב בתשובה. "צר לי המקום". בבית המדרש מחוסר הבנה בלימוד. "גשה לי" ללמדני. "ואשבה" ללמוד. ואמרת בלבבך מי ילד לי את אלה". "מי" שזו ספירת ה"בינה", ילד לי

את אלה שעוררה אותם לתשובה. "ואני שכולה וגלמודה גולה וסורה" הייתי מהם. "ואלה מי גידל". ועל שומרי תורה ומצוות ועוסקים בתורה וביראת שמים, בדוחק ובצער למרות רדיפת הערב רב והם בחי' "ואלה", "מי" גידל ועזר להם. ועל בעלי התשובה שהם בקטנות המוחין בחי' "אלה" אמר מי ילד. ועל שומרי התורה כהלכתה שהם בגדלות בחי' "ואלה" אמר מי גידל, למרות רדיפת הציונים. "הן אני נשארתי לבדי". כי יש יהודים בחוץ לארץ שלא רוצים לעלות מפחד שלא יתקלקלו בחינוך הערב רב, וחלק בגלל תאוות הממון ותענוגי העוה"ז. ועדיין יש מליוני תנוקות שנשבו בחינוך חילוני חולני, וגם יש "דתיים" מבטן ומלידה שמבחינת התנהגותם שטופים הם בתאוות העולם הזה ורצים אחרי החומר ותאוות הכבוד והממון ולבושי פריצות בפאות נכריות המכשילות את הרבים. אלה איפה הם". אי-פה הם, אינם בקדושה כי מערבים הם טוב ורע. "כה אמר אדני אלהים". התקשרות השכינה עם הבינה. "הנה אשא אל גויים ידי". וילחמו אלו באלו וכולם ביושבי הארץ, ומפחד המלחמה אלה שנשאר לבד מהם, יעשו תשובה ולא ינזקו במלחמה. ומבלעייך שהם הערב רב יתרחקו ממך, כי ראשיהם יברחו מהארץ והשאר ימותו מנשק האוייב. ואל עמים ארים ניסי". כי יראו כולם הניסים שאעשה לישראל. והביאו בניך בחצן, ובנותייך על כתף תנשאנה. ויעלו לציון ברינה. והיו מלכים אומנייך ושרותיהם מניקותייך". בב"א.

(נא) "חשף ה' את זרוע קדשו לעיני כל הגוים, וראו כל אפסי ארץ את ישועת אלהינו". כתוב זה נאמר על זמן המשיח וכמ"ש בפסוקים שלפניו "מה נאוו על ההרים רגלי מבשר וכו'. ונראה שביאור הפסוק הוא ע"פ דברי האריז"ל⁶ כי תרין נוקבין יש בחוטמא דעתיקא, ומנקב ימני נפיק תדיר רוחא דחיי אל ז"א, אבל מנקב שמאלי משם מתפשט רוחא דחיי שבו, דרך זרוע ז"א. ויען כי הזרוע סגור וחתום ואין לו פתח פתוח בסופו להוציא אורו משם אל המלכות לכן אין רוחא דחיי דנקב שמאלי דחוטם דאריך יוצא אל המלכות רק בסיתום גמור ואינו נגלה, אבל לעתיד לבא יתבסמו דיני הזרועות ואז יוכל לצאת רוחא דחיי דרך הזרועות אל המלכות בגילוי גמור עכ"ל. ועוד כתב⁷ שרישא תליתאה שהוא מוחא סתימאה דאריך נקרא קדושה, והבל היוצא מחוטם דעתיקא נמשך ממוחא סתימאה עכ"ד.

ואפשר שכוונת הכתוב ללמדנו שבזמן הגאולה יחשוף ה' הוא בחי' התפארת את זרועו להאיר דרכו את אור נוקבא דחיי להמתקת דיני המלכות סוד מלך

6. שער מאמרי רשב"י בפ"י אד"ר. 7. מבוא שערים שער ג' ח"ב פרק ה'.

המשיח והיות ואור זה מקורו ממוחא סתימאה דא"א הנקרא קדושה, אמר זרוע קדשו, ואז תגלה ותראה מלכות המשיח לעיני כל הגוים.

(נו) "כי כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו שבתותי". והם דניאל חנניה מישאל ועזריה שסרסם נבוכדנצר. ויש להבין למה בזם הכתוב לקראם סריסים, ומה מבטיח הנביא בשכר שישמרו שבת, ונתתי להם בביתי ובחומותי יד ושם, טוב מבנים ומבנות. שם עולם אתן לו אשר לא יכרת". ולמה לא הבטיחם "נחלה בלי מצרים". כמו שהבטיח לכל שומרי השבת.

ונראה שהענין הוא, כי הם כסריסים לא יכלו לעשות הזווג העליון שנעשה מליל שבת לליל שבת שהיא עונת ת"ח. וחשבו שחסור יחוד זה על ידיהם פגם הוא להם בחבור השכינה נקראת "שם" עם היסוד הנקרא "טוב", והבטיחם הנביא שבשמירת שבת ולימודם וכוונותיהם, יחוד זה נעשה על ידם וזכו אליו כשם שעשאוהו בפועל, ולכן אמר "את שבתותי" שהם ליל שבת ויזכו⁸ שהם יחוד קובה"ו. ואמר ונתתי להם "שם-טוב" שהוא יחוד קובה"ו הנעשה בליל שבת, "מבנים ומבנות". כשם שנעשה ע"י אחרים בזווגם להביא בנים ובנות.

עמוס

"כי לא יעשה ה' אלהים דבר, כי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים". את העבר הווה ועתיד ידעו גם נביאי השקר, כי היו בעלי כחות נפש גדולים, אבל את השינוי שרוצה הקב"ה לשנות במה שכבר קבע בעתיד מאז הבריאה, גילה רק לנביאי האמת. וכשראו נביאי השקר שלא יהיה חרבן ואדרבה כלי הכסף ישובו מבבל וכדו', ראו את העתיד באמת כפי מה שנגזר מזמן הבריאה. וכשירמיהו ניבא על החרבן הוא מה שגילה לו הקב"ה שעומד לשנות בטבע העתיד ולעשות כן על אף שבמציאות העתיד נגזר אחרת. ועל זה נאמר "ונפלינו אני ועמך". כי ידיעת העתיד בלבד נחלת כל הגויים היא עפ"י כחות הנפש המתרוממת מעל לגבולות הגוף, אך סוד שנוי העתיד נגלה רק לנביאי ישראל. כי התמונה של כל ששת אלפי השנה קיימת כבר במציאות העתידה, והשנוי ממנה הוא תוצאה מהבחירה, ונגלית רק לעם ישראל.

תהלים

(ל"א) "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך". ואם תאמר לכל היראים אותו חלק יש, הוסיף לומר "פעלת לחוסים בך נגד בני אדם". דהיינו לאותם יראים

שפעלו נגד בני אדם לכבוד שמים וקנאו את כב' יתברך ולא העלימו עין ממעשה אוון ורשע.

(ל"ז) "מה' מצעדי גבר כוננו, ודרכו יחפץ". פי' כי הצעדים כבר נגזרו מלמעלה לאן ילך אדם, אבל הסיבה להליכתו תלויה בבחירתו. ואם נגזר על אדם לילך לבית ע"ז, הוא ודאי ילך לשם, כי זה כבר נגזר. ואפשר שיגיע בתור עובד ע"ז רח"ל, או בתור פועל שבא לעשות איזו מלאכה, או בתור איש קדוש שבא להציל נפש מישראל הנמצאת שמה, וזה תלוי בבחירת האדם, "ודרכו יחפץ".

(פ"א) "כי חק לישראל הוא, משפט לאלהי יעקב". פירושו, כי בתורה יש הרבה דינים שהם בגדר משפט שהשכל מביין טעמם, ויש שהם בגדר חק ללא טעם וסברא. וכמ"ש על פרה אדומה "חוקה חקתי גזרה גזרתי ואין לך רשות להרהר אחריה". אבל הקב"ה שצונו על כך, יש לו טעמים וסיבות לחוקיו, אלא ששכל אדם לא יכול להבינם. ולנו הם בגדר חק. וזמ"ש דוד "כי חק לישראל הוא, אבל משפט לאלקי יעקב". ויש טעם וסיבה לכל חוקותיו אשר יעשה אותם האדם וחי בהם.

(פ"ח) "למנצח על מחלת לענות". נראה לי פירושו עפ"י החיד"א זיע"א שכתב בשם המקובלים שאת קליפת "לילית" המייללת צריך להכניע ע"י שמחה של מצוה. ואת קליפת "מחלת" הגורמת למחולות של טומאה, יש להכניע ע"י תענית. עכ"ל. ונרמז זה בכתוב. "למנצח על מחלת", דהיינו לנצח את קלי' מחלת, "לענות", אפשר ע"י תענית.

(ק"ז) "שופך בוז על נדיבים ויתעם בתוהו לא דרך". ולכאורה קשה למה ילעג ה' לנדיבים ויתעם מדרך הישר וכי זה השכר לנדיבותם. והלא במקום אחר אמר "מושיבי עם נדיבים, עם נדיבי עמו".

והענין הוא כי בדרך כלל הנדיבים פוטרם עצמם מללמוד תורה בטענה שתרמו לישיבות וחושבים הם שיששכר וזבולון בשותפותם, זבולון הפך לבור ועם הארץ שלא פותח ספר. וזה אינו, כי זבולון למד כמה שעות בכל יום, ועל צערו שאינו יכול ללמוד כל היום עשה שותפות עם יששכר. וטפשים אלו לא עוסקים בתורה, ומקילים בחלק מהמצוות המעשיות בחשבם כי צדקתם עומדת לעד ושכר צדקתם תעמוד להם בעת הדין של מעלה לאחר מותם, ויתחשב בהם הקב"ה בגלל צדקתם. והקב"ה שנאמר בו "אשר לא יקח שוחד", ופירשו חז"ל ששוחד מצוות לא יקח לכבות עבירה, שופך בוז לעג וקלון על נדיבים אלו שחושבים שקנו אותו בכסף, ומשאירם לתעות בדרך התוהו שלהם ואפילו לא מורה להם דרך הישר והאמת להנחותם הדרך בגלל צדקתם, עקב מחשבתם

שפתי נביאים שני עה

המשובשת. ויש נדיבים שלא חושבים כן ואעפ"כ ה' שופך בוז עליהם ועל צדקתם משתי סיבות, או בגלל שכספם לא ביושר הגיע אליהם, אלא ע"י שקרים במסחרם השיגוהו, או שכספם שהשיגו ביושר נדבוהו בפני רבים כדי שיכבדום על תרומתם, ואז מעוררים הם קטרוג בצדקתם ומסלקים מהם דרך האמת, ונופלים בעולם התוהו, וחושבים שעולם הבא שלהם מובטח. ואפשר שלא רק הם נופלים בתוהו אלא גם אותם שלוקחים מהם צדקה אם אינם מעירים להם איזו דרך ישכון אור ושאין צדקתם פוטרם מקיום מצוות בשלמות כולל למוד תורה, נופלים עמהם. כי גרמו להם להכשילם שיטעו כי טובים מעשיהם, וה' יצילנו.

"כהניך ילבשו צדק, וחסידיך ירננו". אולי אפשר פירושו על פי מה שכתב רבינו האריז"ל כי לעתיד לבא משה יהיה כהן ואהרן לוי. (וסימנך מלא"ך מיכא"ל ר"ת משה לוי אהרן כהן. משה יהיה כהן אהרן לוי) ואעפ"י שלעת"ל לא תשתנה התורה והכהנים ימשיכו לכהן והלויים לנגן, דרגת החסד שבכהנים תעבור ללויים, ודרגת הגבורה שבלויים תעבור לכהנים. ועל לעת"ל אמר, **כהניך ילבשו צדק** שזו מדת הדין בבחינת גבורה. **וחסידיך**, שבמדת החסד ירננו הלויים.

(קכ"ו) "אז ימלא שחוק פינו". שחוק בגי' ב"פ אור, ולעתיד לבא גם הצרות שבכינו עליהם וראינום כחושך יראו ב"אור" ונשחק בהם.

משלי

(ט"ז) "ברצות ה' דרכי איש, גם אויביו ישלים עמו". ולכאורה היל"ל "דרך איש" כי לכאורה דרך האמת אחת היא. אמנם אמרו בזוהר⁹, ששם השטן המקטרג הוא "גם", וברצות ה' דרכי איש, "גם" זה שהוא אויב האדם משלים עמו ולא מקטרג עליו. ולזה צריך שירצה ה' "דרכי איש", האחד הוא "סר מרע", והשני "ועשה טוב". ופשוט שכשאדם עושה טוב ואינו סר מרע שישלם כדי רשעתו, אבל אפי' כאשר "סר מרע" ורק אינו עושה טוב, אעפ"י שהקב"ה חפץ ביקרו, השטן אינו משלים עמו ומקטרג עד שמגיעים עליו דינים קשים. וכמו שאירע לאיוב שהיה "תם וישר ירא אלהים וסר מרע". וכיון שלא עשה טוב אכל לקה ושילם.

"גמלתהו טוב ולא רע כל ימי חייה". וידועה השאלה למה כפל באמרו טוב, ולא רע. וכי יש טוב שהוא רע, ויבואר עפ"י האריז"ל שכתב שהיסוד נקרא

טוב, והמוציא ז"ל נקרא **רע** וכמ"ש "ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה'". ויש הרבה זמנים לאשה שקשה עליה התשמיש כמו בשלשת חדשי עבודה. ופעמים עסוקה היא בדברים אחרים או עייפה, והבעל מבקשה לשמש כדי שלא יצא זרעו לבטלה ע"י הרהור וכדו'. והיא תמיד הסכימה לרצונו לגרום ליסוד שלו שיהיה **"טוב"** בסוד הזוג. **"ולא רע"**. בסוד זרע לבטלה רח"ל. ואמר **"כל ימי חייה"**. אפי' בעת שקשה לה.

רות

"אם יגאלך טוב יגאל". אם תבא הגאולה מבחי' היסוד הנקרא **"טוב"**, יגאל ה' בחי' תפארת, ותהיה הגאולה בבחי' וארו עם ענני שמיא. **"ואם לא, אגאלך אנכי"**. היא בחי' מלכות הנקראת **"אנכי"**, ואז הגאולה תהיה בסוד **"עני ורוכב על חמור"**.

ספר איוב

אמרו חז"ל¹ שמשנה רבינו כתב ספר איוב, וברור שמשנה לא כתבו לשם ההסטוריה, ולא כסיפור בעלמא, אלא כל חכמתו וכל סודות הקבלה גנו בתוכו, ובו מפורשים ל"ב נתיבות חכמה וחמישים שערי בינה² שהם שרשי תורת האלקות. והרבה סודות נפלאים בקבלה שרשם בפסוקים שבספר זה. וכל הרשות הנתונה לנו להתעסק בהקבלה שבין צורת המרכבה העליונה לגוף האדם, מבוססת על הפסוק **"ואחר עורי נקפו זאת ומבשרי אחזה אלוה"**³. ואמרו חז"ל **"איוב לא היה ולא נברא אלא משל היה"**⁴. ולכאורה דבריהם סותר לכתוב מפורש המונה את איוב בין צדיקים אהובים כדניאל ונח, וכמ"ש **"והיו שלשת האנשים האלה בתוכה, נח, דניאל, ואיוב, המה בצדקתם יצילו נפשם נאום אדני אלהים"**⁵. ופירש הגר"א, שכוונתם לומר שאיוב היתה נשמתו מעולם העשיה סוד המשל, ולא מעולמות מעלה סוד הנמשל. ואמרו, איוב לא היה ביצירה, **ולא נברא** בכריאה, **אלא משל** בחי' עולם העשיה היה. ואפשר שלא התייחסו כלל לאצילות כיון שהיה גוי.

"איש היה בארץ עוץ". ויש להבין למה הזכיר שם ארצו של איוב, והלא ספורו הוא אישי ולא קשור לארצו. **"איוב שמו"**. ולמה לא כתב **"ושמו איוב"** וכמ"ש ברוב הפעמים בתנ"ך **"ושמו לבן"**, **"ושמו חירה"**, **"ושמו שוע"**, **"ושמו מנוח"**,

1. בבא בתרא י"ד: 2. פרקים ל"ח-מ. ראה בהקדמת הראב"ד לספר יצירה. 3. איוב י"ט, כו.

ועץ חיים שער החשמל פרק א'. 4. בבא בתרא ט"ו. 5. יחזקאל י"ד, יד.

וכדור, ורק במקרים בודדים הקדים הכתוב השם לתואר וכמ"ש "גלית שמו", "נבל שמו", "יאשיה שמו", "צמח שמו", ובוודאי שיש טעם לדבר. ומדוע הזכיר כמה בנים ומקנה היה לו, ואין ספק שלא לחנם נכתב זה. וכיצד בדיוק היו לו שבעת אלפי צאן ושלושת אלפים גמלים ולא אחד פחות או יותר. ומסתבר שגם מספרים אלו טומנים בחובם סודות עמוקים. ולמה היו לו בדיוק שבעה בנים ושלוש בנות, ואולי יש הקשר בין מספר השלש והשבע כאן למספרים דומים בספירות. ואולי יש מקום לדמיון להשוותם לספירות כתר חכמה חסד גבורה תפארת נצח יסוד שבעה הספירות הזכרים, ואלו בינה הוד ומלכות הן שלש ספירות נקבות. ואולי שבעת אלפי צאן כנגד הספירות חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד ומלכות, ושלושת אלפי גמלים כנגד שלשת הספירות הראשונות של הקליפה. ועל כל פנים מספרי השלש והשבע נכפלים בו ודאי שלא באקראי. וחמש הכפולות של חמש מאות צמדי בקר וחמש מאות אתונות הם מספרים המרמזים לדברים רוחניים בעלי משמעות, ואינם ענין לסתם רישום כרונולוגי של אדם ובהמה. ואם עיקר התוכן הוא שיחת איוב ורעיו היה לו לדלג על כל הקדמה זו ולתמצת כל הענין בפסוק או שנים, כגון "איש היה ושמו איוב ויהיו לו בנים ובנות צאן ובקר וגמלים ואתונות ויקטרג עליו השטן ויכהו ה' בבניו וברכושו, ויבואו חבריו לנחמו וכו'" ישר ולענין. והדגיש הכתוב "איוב שמו". לומר ששמו איוב שייך לענין ואינו במקרה. וספר זה לא מתחיל בלשון "ויהי" כמו בהרבה ספרים דומים בתנ"ך אלא בלשון "איש היה", ואמרו חז"ל ש"ויהי" לשון צער הוא⁶, וא"כ באיוב שהוא סמל לצרות היה לו להתחיל ב"ויהי". ולמה נכתב עליו לשון "איש". ודרשו חז"ל "היה" שהיה כבר⁷ ואולי גם כאן ניתן לפרש שהכתוב בא לומר שאיוב סבל בגלל גלגול שהיה כבר בעולם קודם לכן וכל מעשהו סבלו ותקומתו קשורים לגלגולו הקודם בלבד.

ונחלקו חז"ל מתי היה איוב⁸ אם בזמן יעקב או משה או בימי בית ראשון או תחילת בית שני, ואלו ואלו דברי אלהים חיים⁹. כי בכולם נתגלגל איוב או נתחלקו נצוצותיו. ועל הכתוב "סר צלם מעליהם" דרשו חז"ל שמת איוב בארץ ישראל שהיה מגן על יושבי כנען¹⁰ בהיות ישראל במדבר שנתיים לאחר יציאת מצרים. ומהכתוב משמע שאיוב מת בן מאתיים ועשר שנים וא"כ זה מתאים

6. מגילה י'. 7. מועד קטן כ"ה. גם במרדכי שנאמר "איש יהודי היה". אולי כוונת הכתוב שהיה "איש" עוד בארץ ישראל בהיותו יושב בסנהדרין. 8. בבא בתרא ט"ו: 9. ערובין י"ג: 10. ראה במדבר י"ד, ט וברש"י שם.

לזמן יעקב ובניו, ולדברי חז"ל שאמרו שאיוב נשא את דינה¹¹ לאחר מות שמעון אחיה שנשאה בהוציאו אותה מבית שכם¹². ומתאים גם לדבריהם שאיוב היה בין יועצי פרעה בתחילת שעבוד מצרים. אמנם לפי הזוהר¹³ מעשה איוב היה בעת יציאת מצרים, ולכאורה זה סותר לדברי חז"ל על הכתוב "סר צילם מעליהם" הנ"ל. וכאן לא יתכן לפתור הענין בגלגול, אלא או בעיבור, או בנצוצות הנמצאים בעת ובעונה אחת אצל שני בני אדם חיים.

וגילה האריז"ל שאיוב הוא גלגול תרח אבי אברהם שבא על אמתלאי אם אברהם בהיותה נדה¹⁴. ודינה גלגול אמתלאי, ונאנסה ע"י שכם לתקן הנאתה מחטא זה, ולכן חזר איוב ונשאה. ואפשר שבשמים לא מענישים אדם על גלגולו הקודם עד שיעמידוהו בנסיון ולא יעמוד בו ואז יגלגלו עליו יסורים של גלגולים קודמים. ואיוב שלא עמד בנסיון ושתק בהיותו מיועצי פרעה כשגזרו על שעבוד ישראל ולא עמד בפרץ כדי למנוע הגזרה. ואעפ"י שלא היה מצליח כי הגזרה כבר נחתמה בברית בין הבתרים, הוא מצידו חייב היה לנסות למנוע זאת¹⁵ ולכן גלגלו עליו את עוון הנדה מגלגולו הקודם ודנוהו ביסורים.

ספר איוב מבטא את כל הפילוסופיה של הקבלה בענין הבחירה ושכר ועונש, וההשגחה ודרכיה בעולם הזה, צדיק ורע לו, רשע וטוב לו, כשבמרכז הענינים גלגוליו הקודמים של האדם. וכמו שכתב הרמב"ן בפירושו לספר זה, שזו תשובת ה' מן הסערה לאיוב ודברי אליהו בן ברכאל הבוזי.

והנה כל חברי איוב היו כמותו ממשפחת נחור אחי אברהם. ואיוב מזרע עוץ בכור נחור בן תרח¹⁶, ואפשר שלכן נתגלגל בו תרח כי ברוב הפעמים האדם בא בגלגול בזרעו בסוד הכתוב "או דודו או בן דודו יגאלנו". ומבזו אחיו של עוץ יצא ברכאל הבוזי, ואלפיז התימני הוא מזרע אליפז בן עשו¹⁷. ובלדד השוחי הוא מזרע שוח בן קטורה שילדה לאברהם אבינו.

את ארץ עוץ מוצאים אנו במגילת איכה, ובתרגום שם כתב שהיא קוסטאנטינא רבתא, היא איסטנבול של ימינו¹⁸.

11. בבא בתרא ט"ו: וירושלמי סוטה פרק ה'. 12. ראה רש"י בראשית מ"ו י. 13. זוהר שמות ל"ד. 14. ואולי לפני מתן תורה טומאת הנדה פגעה באלה שלבסוף נבררו ובאו אל הקודש. 15. לפי הגמ' בסנהדרין ק"ו. איוב שתק. ולפי הזוהר שמות ל"ג. איוב לא שתק אלא יעץ לשעבד את ישראל. ולכאורה זה סותר לדבריהם שאיוב סבל בזמן יציאת מצרים כי יצאו לאחר רד"ו שנים וא"כ היה איוב לפחות בן ר"ל שנים. ומפשט הכתובים משמע שהיה איוב בן ע' כשסבל, כי הכל הוכפל לו וחי אח"כ ק"מ שנים (ראה רש"י ב"ב ט"ו: ד"ה אימא) ויש ליישב ע"י גלגול. 16. ליקוטי תורה איוב פרק א'. 17. רמב"ן איוב פרק א'. 18. איכה ד' כ"א.

ודע שכל סבלו של איוב בגופו, ובאבוד בניו וממונו, נכלל בגדר "כרת" שאמרה תורה, וקיבל עונש זה על חטא הנדה שחטא בגלגול קודם. כי "כרת" אין ענינו בדווקא בעולם הבא לאחר המוות, אלא ג"כ בעולם הזה בעודנו בגופו. ואנשים חוטאים כי חושבים ש"כרת" הוא רק לעוה"ב. ואם האדם היה יודע ש"כרת" פירושו שבחטאו עלול הוא לאבד את בניו או את בריאותו או את רכושו ואת המפעל שבנה בעשר אצבעותיו ואפילו את כולם ביחד, היה קופץ עד לשמים ולא חוטא בשום אופן. ובגלל שאינו יודע זאת חוטא הוא כשוטה גמור. אבל כן הוא האמת, ואנשים זועקים התפללנו טוב, נתנו צדקות, שמרנו מצוות, ומדוע אנו סובלים, ולא מבינים שכל סבלם הוא חלק קטן מעונש של כרת אחד שעברו, וזה אחד הדברים שבא משה רבינו להסביר כאן.

"איש היה". שגם בגלגולו הקודם היה "איש", ובגלל מעשהו כאיש באשתו, חזר עתה. "בארץ עוץ". וחזר האיש הוא תרח בגלגול, בזרע בנו נחור בבני בנו בכורו "עוץ". "איוב שמו" עתה, ובגלגולו הקודם תרח. והיות שאברהם יצחק ויעקב בניו (ר"ת איוב) הם אבות האומה הישראלית זיכו אותו לבא ולהתקן ולזכות לעוה"ב. "והיה האיש ההוא". ולכאורה תיבות אלו מיותרות. אמנם כוונתו שכשהיה גם גלגול תרח והוא האיש ההוא שהיה, המסתתר מתחת לגוף איוב, "תם וישר וירא אלהים וסר מרע". ולכאורה תם וישר הוא אחד כי פירוש תם הוא מי שלבו ופיו שווים¹⁹. וברור שירא אלהים יהיה תם וישר כי אחרת אינו ירא אלהים, וא"כ מספיק שיאמר "ירא אלהים". והענין הוא כי תרח סר מרוע מעשיו הקודמים כי "ירא אלהים" היה בראותו את כחו להציל את אברהם מהכבשן. אבל לא מתוך הכרה של למוד הגיע לכך, אלא עקב הנס. ואעפ"י שבנו הרן נשרף אעפ"י שנפל על קדוש ה', התנהג בתמימות עם הבורא ולא שאל שאלות והבין שאם אברהם ניצל יש כח בידי הבורא, ושהוא אל אמת. ואם בכל זאת הרן לא ניצל אין זה גורע מכח הבורא, אלא מוכיח שהרן לא היה שלם באמונתו. וישר היה בשכלו, ולכן התגייר. אך כיון שעיקר גירותו היה בגלל הרגש שנפעל ע"י יציאת אברהם מהכבשן, "סר מרע" אבל לא טרח לעשות טוב. ועתה בשובו בגלגול כאיוב, אותם תכונות שסיגל לו בגלגולו הקודם, שבו והיו בו אך לא יותר מזה. ולכן איוב היה תם באמונתו בה', וישר בהתנהגותו עם בני אדם. ירא אלהים רק בדרגת "סר מרע". ואולי תפס ד' לשונות כנגד ד' יסודות שבגוף וסודם העליון, ו"תם" כנגד יסוד האש שטבעו

19. רש"י בראשית כ"ה, כ"ז.

לחטט ולחקור בעניני אמונה וכאן תקן והפך לתם. ו"ישר" כנגד יסוד הרוח המושך לתאוות הדיבור והנצוח וכאן היה ישר והודה על האמת. "ירא אלהים" כנגד יסוד המים שמושך לתאוות הגוף, וכאן נשמר מלחטא בהם. "וסר מרע" כנגד יסוד העפר המושך לתאוות רכוש וקנאה, וכאן היה וותרן, ולא פעל אוון.

"ויולדו לו". ולא אמר "ויהיו לו", לרמז כי לידתם היתה בשבילו ולצורך תקונו, ולכן נפטרו כשהוצרך להתקן ע"י יסורים. "שבעה בנים". אולי כנגד שבע ספי המנהיגות העוה"ז חג"ת נהי"מ. ושלוש בנות כנגד ספי נה"י של "מלכות". ואולי שבעת הבנים הם שבע ספירות הזכרים ושלש הבנות הן ספירות בינה הוד ומלכות שהן נקבות וביחד הם י' ספירות. עכ"פ מספר זה לא באקראי בא, אלא לספר על בחי' נשמתו. וכיון שנולדו לו ולצרכו, באו במספר זה.

"ויהי מקנהו". עתה התחיל להשתמש בתיבת "ויהי" במקום "והיה", כי רק עתה היו לו מקנה וכו' במספרים מדוייקים בהשגחה משמים לצורך הענין, מה שאין כן בגלגול קודם שלא היה כן. "שבעת אלפי צאן". אפשר שהם כנגד שבעת ספירות הקודש דעשיה ולכן היו צאן כשר. "ושלשת אלפים גמלים". אפשר שהם כנגד שלשת ספירות ראשונות של קליפת נוגה, כי משם מקום הגמל ולכן הוא "מעלה גרה ומפריס פרסה", אבל לא "שוסע שסע". ולכן הוא טמא למרות שנראה כטהור. וזו בחינת קליפת נוגה המראה עצמה קדושה וטהורה ובאמת היא קדשה וחללה ומטונפת. והיות ולא היה איוב בבחינת "עושה טוב" אלא "סר מרע" בלבד, היה מקום לקליפה זו להתערב בו ולהשפיע עליו גם משפע שלה. ולכן הוצרך לסבול ולהתנקות. כל זה בגדר אפשר. ועכ"פ ודאי שמספרים מדוייקים אלה של שבע ושלש באלפים, אומר דרשני. "וחמש מאות צמד בקר". אולי ושמא הם כנגד חמש כפולות של חמישה חסדים וחמש גבורות ולכן הם חמש מאות צמד-בקר, שהוא טהור. "וחמש מאות אתונות". שהם הקליפות הקשות²⁰ ואפשר שנכנעו תחתיו ועבדוהו. ויותר נראה שכיון שלא עשה טוב נדבקו בו ולא עבדוהו אלא הוא גדלם. וכמ"ש "הבקר היו חורשות", ואלו "האתונות היו רועות על ידיהם". דהיינו לא עובדות אותו אלא רועות עצמן על יד הבקר העובדות. "ועבודה רבה מאוד". ולא פרט ענינה כי אינה מסמלת דבר הצריך לעניינינו. "ויהי האיש ההוא". ושוב חזר לומר "האיש ההוא" אבל לא אמר "והיה" כמו שאמר קודם, אלא "ויהי". כי האיש ההוא הוא תרח נהיה עתה "גדול מכל בני קדם". כי כל

20. ספר הלקוטים שמואל א', פרק ט'.

בני קדם הם בניו, הן מבני נחור והן מבני הפלגשים של אברהם ששלחם ארצה בני קדם. ואמר זה כדי לרמוז שהוא תרח סבא וגדול של כל בני קדם.

"והלכו בניו ועשו משתה". ויש להבין לאן הלכו ומנין הלכו, ולכאורה היה לו לומר "ויעשו בניו משתה". כל לשון זה אומר דרשני. למה קראם "איש". ומהו "בית איש ולשתות עמהם". כל לשון זה אומר דרשני. למה קראם "איש". ומהו "בית איש יומו". והיל"ל "בבית איש", ולמה חזר להזכיר מספר אחיותיהם שהם שלש והלא כבר אמר זאת. ואולי בגלל מספרם שהן שלש קראום, ולמה הוצרכו לקראם בכל יום מחדש והלא יכלו לבא מאליהן לאחר שזה היה מנהגם הקבוע. ומובן מהכתוב שבני איוב שמרו על מצוות בני נח, כאיסור זרע לבטלה ואבר מן החי וכדו'. ולמה חשש לחטא "ברכת השם", ומה הסיבה שבגללה היה צריך לחשוש לזה.

ואפשר שהענין הוא כי בניו שראו את עושר אביהם וחכמתו וצדקותו ומה גם שנולדו לו, ומסתבר שהיו כמותו, הבינו שמספרם אינו מקרי ורצו לקשר כל השבע ספירות יחד להחזיק השפע שישאר אצל אביהם. והעושה זה, קלי' נוגה מנסה להכשיל אותו בברכת ה' או בברכה לבטלה, כדי לגנוב מן הקודש. **"והלכו בניו"**. בדעה אחת להתקשר עם ספירות חכמה ובינה של עולם העשיה ששם סוד אכילה ושתיה. **ועשו** בסוד עולם העשיה **משתה** הכלול מאכילה ושתיה סוד לחם ויין. והיות והם שבעה כנגד ז' ספירות שכל ספירה נקראת "יום", בסוד "כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ", וידעו כל אחד מהם לאיזו ספירה הוא שייך, "ועשו בית איש". ותקנו בעולם העשיה שהיא בחינת "בית-איש". **יומו**, את ספירתו. וכדי להשפיע השפע לנקבות הוצרכו לקראם בכל יום מחדש שלא תבאנה מאליהן אלא ע"י קריאתם, ובזה תהיינה מושפעות גם הספירות שכנגדן. ולכן **"ושלחו וקראו לשלושת אחיותיהם לאכול ולשתות עמהם"**

"ויהי כי הקיפו ימי המשתה". ואמר הקיפו כי היו שבעה כנגד הקפת שבעת הכוכבים בשבעת ימי השבוע. וזה היה חשבון משתיהם ולא הוללות וסכלות ועצלות. **"וישלח איוב ויקדשם"**. פירוש, שזמנם לקרבנותיו ביום השמיני כדי להקריבם בבחינת המספר השמיני שהוא המקדש ומטהר את האדם מכל חטאתיו²¹, כי היא בחי' ספירת הבינה הטהורה הדבוקה בחכמה הקדושה. ומשם משך לקדשם, ולכן הסכים למעשיהם ולא מיחה בהם על בזבז זמנם

21. ומשם באה הארת "יום הכפורים".

במשתאות, כי הבין כוונתם. "והעלה עולות מספר כולם". כולל בנותיו, כי גם עליהן חשש שמא חטאו בברכת ה'. והקריבם כדי להעלות השפע לכל עשר הספירות הנקראות "ימים". ושבעת הספירות התחתונים נקראים "ימי עולם", ושלשת העליונות "ימי קדם"²². "כי אמר איוב אולי חטאו בני, וברכו אלהים בלבבם". כי במעשה זה קליפת נוגה, רוצה להכשיל בחטא זה. או בהזכרת שם-שמים לבטלה. "ככה יעשה איוב כל הימים". אולי כוונתו כנגד כל בחינות הימים שיש בעשר הספירות. ואמר ככה יעשה לשון הווה, לומר שכבר בתחילת המשתה היה בדעתו לעשות כן, ולא רק לאחר שהקיפו הימים חשש למעשיהם ובא להקריב. והכל היה מתוכנן מראש, שיעשו המשתה לתקן, ויבא הוא להעלות עולות להשלים התקון שלא יצא לחצונים כלום משפע מעשיהם. ולכן העלה עולות שאין בהם כלום לאדם, ולא שלמים שיש בהם חלק לאדם ודרכו לתחתונים. וזה כוונת הזוהר²³ שאמר שאיוב נענש בגלל שהקריב עולות ולא שלמים וגירה את השטן בו כיון שלא נתן לו כלום לחלקו. ואם היה איוב בגדר "עושה טוב" לא היה יכול השטן להתגרות בו, אך כיון שנשמר רק מעשות רע, לא היו מעשיו מושלמים וכשהעלה רק עולות שתקונם מושלם, נזוק, כי היה זה למעלה מכחו. ומסתבר שביום השמיני מיד לאחר שהעלה עולות חזרו בניו למשתייהם אצל הבכור להתחיל הקפת השבעה מחדש.

"ויהי היום". אמרו בזוהר²⁴ שכל מקום שכתוב "ויהי היום" זה ראש השנה. "ויבואו בני האלהים להתייצב על ה'". ולכאורה היה לו לומר "אל ה'". "ויבא גם השטן בתוכם". ולכאורה תיבת "גם" מיותרת. ואמר בזוהר²⁵ ששם השטן הוא "גם" כי הוא מגמגם, ואותו "גם" השטן בא בתוכם. "ויאמר ה' אל השטן מאין תבא". וכי הקב"ה לא יודע מנין הוא בא, ואין לומר שאמר כן כדי לפתוח עמו בשיחה, כי אינו בן אדם שצריך לפתוח עמו בשיחה כדי שלא יבהל. אמנם, ספירת הכתר נקראת בשם "אין", והוא מקור הרחמים, ואפשר שכוונתו לומר שבקש הקב"ה מהשטן שלא יקטר בתקיפות ויתנהג ברחמים בשעת קטרוגו.

22. זוהר פרשת נשא קל"ד. 23. פ' בא ל"ד. ואל יפתוך חטאים, רשעים ומושחתים ללמוד מכאן לתת לשטן חלק במאכל וכדו'. וכאותם שנותנים חתיכה מפרוסת המוציא לקליפה, כי אלה עובדי עבודה זרה גמורים והעושה כן אין לו חלק באלהי ישראל כי עבד אל נכר. כי כוונת הזוהר שבקרבן שלמים יש חלק לאדם האוכל ואח"כ מבלי שיתכוון האדם חס וחלילה, בהפרשת הצואה מקרבו נדבק השטן בצואה כחלקו כמבואר בשער הכוונות ענין "יפנה ויטול ידיו". וראה שער המצוות פ' עקב ענין "מים אחרונים", והבין: 24. פ' בא, דף ל"ב: 25. פ' פקודי רס"ג.

"ויען השטן את ה' ויאמר, משוט בארץ ומהתהלך בה". ולשוט עניינו מבלי לגוע בה אלא באוירה, ולהתהלך הוא להתנהג במדתה כאדם המהלך על הקרקע. ולכאורה תיבת "ויאמר" מיותרת כי כבר אמר "ויען", ואפשר שרצונו לומר שענה השטן את ה', שאי אפשר להתנהג עם בני אדם במדת הרחמים כי אם יוותרו לרשעים יחריבו את העולם. ואם "משוט בארץ" אפשר להקל מעט בקטרוג. אבל "ומהתהלך בה", צריך לילך במדתה שיעשה הדין בעולם ויעמוד העולם על מכונו. וזו אמירתו לגבוה מדוע איננו שומע בקול ה' ללכת במדת הרחמים הנקראת "אין". אמנם כשיש צדיק בארץ המגן על הדור אין כח למקטרג כי מעשיו מגינים. ולכן אמר לו הקב"ה **"מאין תבוא"**, בא והתנהג ברחמים עם בני האדם. ולדברך שאי אפשר לעולם להתקיים רק "משוט בארץ" וצריך גם "ומהתהלך בה". הנה יש צדיק בדור שיגן עליהם והוא איוב. **"ויאמר ה' אל השטן, השמת לבך על עבדי איוב כי אין כמוהו בארץ איש תם וישר וירא אלהים וסר מרע".** ואם כן זכותו תגן לבטל קטרוגך מעל דורו.

"ויען השטן את ה' ויאמר, החנם ירא איוב אלהים". איך בגלל יראת אלהים של איוב תתבטל קטרוגי, ומספיק יהיה אם יראתו תגן עליו עצמו, כי כל טוב השפעת עליו בגלל יראתו ואין מקום לזולתו להנות מיראתו. **"הלא אתה שכת בעדו".** ופירוש "שכת" הגנת²⁶. דהיינו שהרי איוב עצמו צריך היה לסכול על גלגולו הקודם ובגלל יראת אלהים שלו הגנת עליו מיסורים הראויים לבא לו, ואם היתה יראתו מושלמת היה בה כדי להגן עליו ועל דורו, אבל היות והנו "ירא אלהים" ולא "ירא ה'", מספיקה היא להגן עליו אבל לא על דורו. וכתוב **את וקורים "אתה"** אפשר שהיה מוגן ע"י השכינה שהיא בחי' נקבה שהגנה עליו מיסורים שהיו ראויים לבא עליו בגלל חטאו בהיותו תרח. **"ובעד ביתו, ובעד כל אשר לו מסביב".** ויראתו גרמה לשמירה גם על בניו ורכושו. ולא עוד אלא שהשכינה עוד השפיעה עליו מטובה. **"מעשה ידיו ברכת ומקנהו פרץ בארץ. ואולם שלח נא ידך וגע בכל אשר לו, אם לא על פניך יברכך".** ויש להבין מה רצון השטן וכיצד מדבר הוא אל ה' במילים בוטות באמרו **"על פניך יברכך"**. והנה גם השטן מכל החטאים לא חפש באיוב אלא את "ברכת השם" אותו חטא שפחד ממנו איוב שמא חטאו בו בניו. ויש להבין הענין. ואפשר שהענין הוא, כי אמר הכתוב **"וימת הרן על פני תרח אביו וכו', ויצאו ללכת ארצה כנען ויבאו עד חרן וישבו שם, וימת תרח בחרן"**²⁷. וסודם של דברים הם כי ארץ ישראל היא בחינת הדעת המתוקנת, ואלו חו"ל הוא מקום

26. ראה רש"י שמות ל"ה, יב: 27. בראשית י"א, לא-לב:

הקליפות. וביציאה מהגוף מקום הקליפות לעלות לא"י מקום הדעת, צריכים להגיע אל בחי' הגרון המחבר בין הגוף אל הדעת וכנגדו בארצות הוא "חרן", שהוא עם הכולל גי' גרון²⁸. ובמות הרן "על פני תרח אביו", גרם שתרח שיצא מאור כשדים עם אברהם בגלל הנס לבא אל הקדושה של א"י, בהגיעו לחרן שהוא המקשר בין אור כשדים לארץ, ישב שם ולא גר שם, אלא בחר במקום לישיבת קבע. ונמנע להכנס אל הקדושה של א"י בקום ועשה בחי' "ועשה טוב", אלא לצאת מהקליפות הנקראים חול אל חרן שהוא מצב ביניים בחינת "סור מרע" בלבד. ולכן גם עתה היה איוב רק בבחינת "סור מרע" ולא בבחינת "עושה טוב". וחרן שהוא בחי' הגרון יש בו בחינת ג' שמות "אלהים" העולים בגימטריה חרן, ולכן היה איוב "ירא אלהים". ועיקר תיקון זה הוא בגרון כשה"עשה טוב" הוא להודות ולהלל לה', ו"סור מרע" הוא להזהר מ"ברכת השם". ואיוב שהיה "סור מרע" נזהר ביותר מלפגום בגרון כדיבור לא הוא ולא בניו, ואולי בזה היה לשטן לנסותו בדווקא. ויש חוטא במחשבתו ויש חוטא בפיו, ואם היה חוטא איוב במחשבתו לא היה נזוק כי לא היה יהודי השייך לסוד המחשבה, כי רק עם ישראל הם בחינת החכמה הנקראת "ראשית חכמה". ולכן נקראו ישראל "ראשית", וכמ"ש "קודש ישראל לה' ראשית תבואתו"²⁹. כי הם צריכים להשמר ולתקן גם בחי' המחשבה. אמנם אומות העולם תקונם רק עד הדבור, ולכן משבע מצוות בני נח הוא להזהר "מברכת השם" שהוא הגבול. והדבור נקרא "על פני" כי הוא מפורש. ואלו המחשבה אינה על פניה כי היא חבויה ומוסתרת. ואמר השטן לקב"ה כי בטוח הוא שאיוב יכשל בנסיון ויחטא בשפתיו והוא הנקרא "על פני". (ולכן בהמשך אמר הכתוב "בכל זאת לא חטא איוב בשפתיו", ואמרו חז"ל בשפתיו לא חטא אבל בלבו חטא ואעפ"י שחטא בלבו הושב לו כל אשר לו, כי הנסיון היה בשפתיו ובזה הוא עמד וכמו שיבואר). ומתחילה לא קטרג השטן על איוב כי הסכים שיראת אלהים שלו תגן עליו ועל בני ביתו ורכושו. אבל כשרצה ה' שזכותו תגן על דורו, קיים באיוב "תפסת מרובה לא תפסת כלום". וקטרג כדי שזכותו לא תעמוד גם לעצמו³⁰.

28. שער הלקוטים פ' ויצא. 29. ירמיה ב' ג. ולכן תרומה שהיא הקודש שבראשית התבואה, מופרשת במחשבה וכמ"ש "ונחשב לכם תרומתכם". 30. יש צדיקים כר' חנינה בן דוסא שכל העולם נזון בזכותו, והוא חי בעוני, (תענית כ"ד:) כיון שבגלגולו הקודם לא התאמץ לקיים מצות פו"ר (שער מאמרי חז"ל ענין פסיעותיו של אברהם אבינו). ולכן אעפ"י שזכותו הגנה על דורו, לא הגינה עליו. ואפשר שאם היה איוב סובל יסורים היה בזכותו להגן על דורו אבל למצב שיגן עליו ועל דורו גם יחד אי אפשר היה להיות, כל עוד לא היה בבחינת

ודע כי לה' יתברך, יש כמה שמות וכנויים המסמלים את פעולותיו יתברך, ושם "ה'" הוא בחינת רחמים, ושם "אלהים" הוא בחינת דין, ולכן בתפילה אומרים אנו "ה' הוא האלהים, ה' הוא האלהים". ואת יום הכפורים הקדוש נועלים אנו באמירת פסוק "שמע ישראל, ה' אלהינו, ה' אחד". ואחריו שבע פעמים "ה' הוא האלהים, ה' הוא האלהים". כי האחדות של "שמע ישראל", לידע שה' שהוא מדת הרחמים, הוא האלהים מדת הדין. ושלא כאנשי קדם שהאמינו שמי שברא את הטוב והאור לא ברא החושך והרע, אלא אמונתנו שלמה שהאל הוא גם רחמן וגם דיין. וכמו שלילד אין שני אבות אחד שינשקו ואחד שיכהו ואותו אב מנשק ומכה בהתאם להתנהגות הבן, כן גם ה' מתנהג ברחמים ובדין בהתאם להתנהגות האדם, והוא אחד ואין זולתו. ונועלים אנו את יום הכפורים בהצהרת האמונה שכל מה שיקרה לנו אם לטוב ואם לסבל הכל מהבורא יתברך אחד יחיד ומיוחד ואין שתי רשויות חס-ושלום.

וזה ביאור "שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד". שמע והבן ישראל, כי ה' שהוא בחי' רחמים, הוא אלהינו כשהוא במדת דין. ולא אמר "ה' אלהינו, אחד", אלא "ה' אלהינו ה' אחד". לומר שגם "אלהינו", בשרשו למעשה הוא רחמים הנובעים משם ה', והכל רחמים אעפ"י שנראה כדין. כי "כאיש אשר ייסר את בנו, ה' אלהיך מייסרך"³¹ להטיבך באחריתך³² בעולם הבא, ולא מתוך נקמה.

בכל הענין כאן הוזכר שם ה', פרט ליראת איוב שנאמר בו "ירא אלהים", ולא נאמר בו "ירא ה'".³³ כי "יראת ה'" היא יראת הכבוד והרוממות ואלו "יראת אלהים" היא יראת הדין והעונש, וזו היתה יראת איוב³⁴. וכל המשפט והדין נכתב בשם ה' כי דווקא ביום הדין, מדת הרחמים מתגברת לעומתה למען האזון. וכמה שיותר מקטרגים יש על האדם, כך יותר מחפשים עליו זכות, כי הדין צריך שלא יהיה מושלם לחיוב אלא מעורב ברחמים, ובזה אם גברה מדת הדין מתחייב. אבל בדין מושלם האדם לא נענש, כי ההלכה שסנהדרין שכולם חייבו, הנדון פטור מעונש, ואינו מתחייב על פי הכל, אלא עפ"י הרוב³⁵.

ומכל מדות ושבחים שמנה ה' באיוב לא קטרג השטן אלא על "יראת אלהים" שבו, ואמר "החנם ירא איוב אלהים". כי "תם, וישר, וסר מרע". מבלי "יראת

"ועשה טוב" 31. דברים ח', ה. 32 דברים ח', טז. 33. וכמו שכתוב "ועובדיהו היה ירא את ה' מאוד", (מלכים א' י"ח, ג'). 34. ואינו ענין למ"ש אצל אברהם "עתה ידעתי כי ירא אלהים אתה", שזו יראת מדת הדין שמא תעכבו מהמצוה וכמ"ש בשפתי שני פ' וירא, ואינו ענין לנדוננו, ואין לפרש כן לגבי איוב שהיה רק סר מרע.

אלהים" לא שוה כלום. ורק כאשר יש לאדם יראת שמים, ערך מדות אלו הוא נעלה מאוד. ומדות נאות, ואפילו תורה, בלי יראת שמים הם בבחינת "נזם זהב באף חזיר" ותו לא. ולכן קטרג על העיקר.

ואמרו חז"ל³⁶ ששטן לטובה התכוון שלא יכה כח וזכות אברהם אבינו בגלל איוב, והדבר לכאורה תמוה. והנה שם השטן הוא "גם", והוא מלשון גמגום²⁵ ויש להבין מה ענין גמגום אצל מלאך. וביאורו הוא שאין מלאך זה מדבר ברור, ואומר חצאי אמת כדי לגרום לאדם להענש. ונוצר הוא ממעשים לא ברורים שעושים בני אדם, כגון מעשה טוב עם כוונה רעה וכדו', וכשאלם עובד ה' באמת נאמר עליו "ברצות ה' דרכי איש, גם אויביו ישלים עמו"³⁷. דהיינו "גם" השטן שהוא אויבו משלים עמו. והוא המלאך המות שהיה עושה רצון התנאים והשלים עמם כי רצה דרכיהם³⁸. והשטן הזה לא בא לנקום באיוב, ואם היה השטן משקר היה מושמד מפמליא של מעלה וכמ"ש "דובר שקרים לא יכון לנגד עיני"³⁹. אמנם השטן מאמין בדבריו והאמין שאיוב שומר דרך ה' מרוב טובה בלבד, ולכן אמר לו הקב"ה תנסה. עם אברהם אבינו כבר השלים שטן זה כי רצה ה' דרכי אברהם.

ואמר הכתוב "ברצות ה' דרכי איש". ולכאורה היה לו לומר דרך איש כי דרך האמת אחת היא. ואמר דרכי לשון רבים כי יש דרך של "סר מרע", ויש דרך של "עושה טוב". ואברהם הלך בדרכי ה' והיה סר מרע ועושה טוב גם יחד, ולכן השלים עמו השטן ורצה ביקרו. אמנם איוב היה רק סר מרע ולא רצה ה' דרכיו אלא דרכו, ולכן לא השלים שטן עמו וקטרג עליו לכבוד אברהם כדי להכיר ההבדל בין דרכי איש של אברהם לדרך איש של איוב.

וקרא הכתוב לאיוב "סר מרע". ואמרו חז"ל שכל מעלת איוב בעשיית טוב היתה ויתור על חצי פרוטה משלו לחנוני⁴⁰. ויש להבין איך אמרו דבר זה כאשר מפורש בכתוב על "עשיית הטוב" שעשה, וכמ"ש "כי אמלט עני משווע, ויתום ולא עוזר לו. ברכת אובד עלי תבא, ולב אלמנה ארנין. עינים הייתי לעוור, ורגלים לפסח אני, אב אנכי לאביונים, וריב לא ידעתי אחקרהו, ואשברה מלתעות עוול ומשיניו אשליך טרף"⁴¹.

וביאור הענין הוא, כי הרבה מעשים טובים עשה איוב אך עשאם מיראת העונש, כי פחד שאם לא יעשה חסדים יאבד ממונו. וכמו שכתוב "כי פחד

35. רמב"ם הלכות סנהדרין פרק ט' הלכה א'. 36. בבא בתרא ט"ז. 37. משלי ט"ז, ד'. 38. לדוגמא ראה כתובות ע"ז. 39. תהילים ק"א, ז. 40. בבא בתרא ט"ו: 41. איוב פרק כ"ט.

פחדתי ויאתיני, ואשר יגורתי יבא לי"⁴². וכשאדם עושה חסדים ומעשים טובים לא מלב חם אלא מיראת העונש אינו בגדר עושה טוב אלא בגדר "סר מרע". ולכן הרבה בעלי צדקות בימינו לא מתקיימת בהם הבטחת התורה וחז"ל לנותני צדקה, כי מעשיהם בבחינת "סר מרע" בלבד, ונתינתם מתוך פחד העונש ושאר מניעים, ולא מתוך רצון ה' באמת ואהבת הזולת גם יחד. ורק דבר אחד עשה איוב לא מתוך פחד אלא מתוך רצון והוא לוותר לאדם על חצי פרוטה ולעגלה לטובת הזולת, ולכן אעפ"י שאיוב מספר מעשיו הטובים, לא התייחסו חז"ל אלא לענין זה של ויתור על חצי הפרוטה.

ואמרו חז"ל⁴³ שפרנסתו של אדם קצובה לו מראש השנה לראש השנה. כי אעפ"י שבשעת לידתו קובעים אם יהיה עשיר או עני⁴⁴, בכל ר"ה קובעים לו כמה יקבל ממה שנקצב לו. וקביעת עשיר ועני בשעת יצירתו תלויה במעשיו בגלגולים קודמים. ואפשר שאדם בר"ה כפור וסוכות יקיים כל המצוות בלב ונפש ויקבל שנה מלאה פגעים, ושכנו שחלל המועדות ורמס כל קודש יקבל שנה טובה ומאושרת. כי הדין לא נמדד רק לפי מעשיו עתה, אלא בכל ר"ה אדם נדון על כל מעשיו מעודו פעם ראשונה בעולם, ועד לשעת הדין. ובהם אפשר שהרשע בהתחשב במעשיו בגלגולים קודמים יקבל שנה מאושרת, ואלו הצדיק ימצא אשם בגלל מעשיו הקשים בגלגולים קודמים שטרם תיקנם ויכתב לחיי סבל וייסורים. ומלכות השמים כעין מלכות הארץ⁴⁵, וגם בעוה"ז לא דנים אדם רק לפי מעשיו אלא בהתחשב בעברו, אם לטוב ואם כנגדו.

והרכוש והעושר הניתן לאדם הוא שפע הניתן לו בהתאם לטיב נפשו ותקונה, וסוג הרכוש הוא דוגמת טיב השפע הניתן מלמעלה. ויש מי שעשו בא ממלבושים או מאכלים או מתכת מסויימת או קרקעות וכדו', ואחר עשו מגיע דרך דברים וחפצים אחרים, כי בהתאם לשפע העליון כן נמשך המקור למטה לקבלת השפע. ולאחד מגיע צנור השפע דרך מכירת מלבושים, ולשני בדרך אחרת והבן. וגם הרכוש הנקנה בכספו מראה על טיב השפע והשפעתה, וכן בניו ובנותיו כמה יהיו לו ובאיזה סדר, ובריאותם ומעשיהם עד גיל עשרים תלויים בו ובמעשיו ובטיב השפע הניתן לו. ואם רכוש האדם כולל בעלי חיים טהורים וטמאים גם זה מראה על טיב השפע העליון. והחזיר והגמל למרות שנראים יותר מתורבתים ושקטים מהשור, "טמאים הם". כי נפש החי שבהם מקורו מצד הטומאה והסטרא אחרא. והשור אעפ"י שהוא משתולל ומזיק,

42. איוב ג', כ"ה. 43. ביצה ט"ז. 44. נדה ל"א. 45. ברכות נ"ח. זוהר בראשית קנ"ז.

"כשר" הוא, כי נפשו מקורה מחמשת גבורות הקודש וסטרא דקדושה, ו"לכם יהיה לאכלה". ובעלי החיים הטמאים כמעט כולם אינם מעלים גרה ומפריסים פרסה, אמנם הגמל מעלה גרה ומפריס פרסה, אבל אינו שוסע שסע, ורק חוט קטן אחד מחבר בין שתי חלקי פרסותיו, וחוט קטן זה גורם לו להיות טמא מוחלט, כי תשעים ותשע אחוז טהור פירושו מאה אחוז טמא. וטומאתו חמורה יותר, כי הקודש והחול מעורבים בו והטומאה מקבלת כח מהקודש המעורב בה ומטמאה יותר. ומקורה מקליפת נוגה הנראית כקדושה לגנוב ולרמות לב הבריות, והיא טומאה רצוצה שגרמה לחרבן ב' בתי המקדש, וכנגדה הוא הגמל, נראה כקדוש וטהור מעלה גרה ומפריס פרסה, אבל "טמא הוא" כי אינו מפריס בשלמות, ובנקודה קטנה שבה הטומאה דבוקה בו, מתחברים פרסותיו. וכנגדה טומאת ה"נדה", שכן לא מדובר באיסור "אשת איש", או "גויה", או שאר עריות. אלא באשתו וצדקת והכשרה שבא עליה ללא איסור של זרע לבטלה ח"ו, ובחופה ובקדושין, אבל ראתה מעט דם שטמא אותה, והיא תשעים ותשע אחוז קדושה וצדקת וחסידיה וטהורה, אבל אחוז אחד בלבד של טומאה דבק בה ע"י דם טמא שראתה, וכבר הבא עליה חייב "כרת" ונכרתת נפשו מהאור העליון ונופלת בעמקי הקליפות והאופל, ה' יצילנו. וכשאדם דבוק בקודש מקבל הוא שלטון גם על הטומאה ומעביד בעלי חיים טמאים לא מתוך דבקות בהם אלא מתוך שלטון המשעבד את הטומאה תחתיו. אמנם כאשר דבוק הוא בטומאה, מגדל הוא בעלי חיים טמאים מתוך קשר אליהם, והם שולטים עליו ומעבידים אותו בפרנסתם ובנקיונם וכדו'. ולפי צורת יחסו אליהם ויחסם אליו תדע טיב הקשר עמהם.

ובזה יובן מדוע שלח יוסף ליעקב "עשר אתונות נושאות בר ולחם ומזון"⁴⁶. ומדוע האריכה תורה לספר כמה בעלי חיים נתן יעקב לעשו, ומדוע אמרו חז"ל שנענש יעקב על שנתן לעשו מבהמותיו⁴⁷, כי הוציאם מתחת שלטון הקדושה והעבירם לשלטון הקליפה. ובזה יובן מדוע מצוים אנו שבהמת ישראל תשמור שבת, וכמ"ש "למען ינוח שורך וחרמורך". וסוד המעשה של אותו חסיד שמכר פרתו לגוי ולא רצתה לעבוד בשבת עד שאמר לה, כל עוד היית שייכת לי היה לך קשר עם השבת והייתי מצווה על מנוחתך ועכשיו את שייכת לגוי לבי ועבדי, והלכה ועבדה⁴⁸.

ורמז משה רבינו לנו היכן היתה קשורה נשמת תרח אבי אביהם של ישראל לפי

46. ראה בספרי "שפתי שני" פ' ויגש. 47. ראה ספר הלכות שמואל א' סי' ט. 48. מדרש עשרת הדברות ד'.

טיב איוב ובניו, צאנו ורכושו. ובו מתחילים אנו את הסדר בליל פסח באמירת "תרח אבי אברהם ואבי נחור". ומבחינת בניו כולם תקנו עצמם. נחור בא בגלגול חור, והרן באהרן⁴⁹ ואברהם קדש קדשים. ולכן זכה איוב לשלמות של שבעה בנים ושלוש בנות שהם כנגד עשר הספירות ששבעה מהם בחי' זכר, וספירות בינה הוד ומלכות בחי' נקבה. ולכן אמר "ויולדו לו". לומר כי בגלל שלמותו נולדו לו בנים ובנות אלה. ואפשר שבכתובים ענין השלמות מתגלה באות ו' במספר שלש, ונעשה שלוש. משא"כ בתורה ובנביאים בהם בדרך כלל מסתתר אות ו', לרוב עמקם וסודם. ואולי כתב שלוש בנות מלא בו' לומר שכולן היו בשלמות מעלתן. ואולי ברכושו נאמר "ויהי מקנהו שבעת אלפי צאן ושלושת אלפים גמל". כתב ושלושת בלי ו' לומר שהם חסרים ואינם משפע הקדושה שקבלם כדי להכניעם, אלא ההיפך בגלל חטאו בנדה בא בגלגול ובעונש "כרת", לכן בנוסף לשבעת אלפי צאן שכנגד שבעת הספירות דקדושה, באו גם שלשת ספירות העליונות של קליפת נוגה שהיא בבחינת "גמל" וקבל שלשת אלפי גמלים.

והעולם מונהג ע"י ה' חסדים וה' גבורות, והם סוד עשר דמים שיש באשה, ה' דמים טהורים כנגד ה' חסדים, וה' דמים שמראם טמא כנגד ה' גבורות, והרואה אותם נעשית נדה⁵⁰. ואין הכוונה שה' גבורות הם טמאים ח"ו, אלא הם טהורים וקדושים. אמנם הקלי' לא יכולים להאחז בחסדים כי הם בחי' פנים, ועל זה נאמר לא "יתיצבו הוללים לנגד עיניך"⁵¹. ובחטא האדם נאחזים הם בגבורות ליניק מהקודש ח"ו. ובחטא חוה בעץ הדעת גרמה אחיזה לכחות החצונים לינוק מה' גבורות שלה בסוד הדמים, והפכו להיות דמים טמאים. ועתה שחטא תרח באיסור "הנדה", אולי ושמא גרם שחמש הגבורות שבבחינת נפשו נדבקו בהם הקליפות, קיבל כנגדם "חמש מאות אתונות", שהם הקליפה הקשה ביותר, אמנם כנגד חמשה החסדים שנשארו בקדושה, וחמש גבורות שקדושים מצד עצמם, בשפע הבא מהם קיבל "חמש מאות צמד בקר". ושאר רכושו שהיה מכוון כנגד שאר מצוות ועברות שעשה שאינם ענין לחטא "הנדה" ותקונו במעשה זה, לא פרטו הכתוב, וכללו בלשון "ועבודה רבה מאוד".

"ויהי האיש ההוא". ולא אמר "ויהי איוב", כי תואר "האיש ההוא" מראה על אדם בעל שלמות המוחין. והיה איוב שלם במוחו ובדעתו עד שהיה "גדול מכל

49. ואפשר שזה סוד "ואהרן וחור תמכו בידיו", (שמות יז, י"ב). שני בני תרח תמכו במשה.

50. שער הכוונות דרוש א' מדרושי הפסח. 51. תהילים ה', ו.

בני קדם" בחכמה. וכמ"ש אצל שלמה "ותרב חכמת שלמה מחכמת מכל בני קדם"⁵². שחכמתם היתה בהבנת כל סודות כוחות הנפש של הבריאה כולה. וכמ"ש חז"ל⁵³ שהיו יודעים בטאייר שהוא חכמת צפופי העופות, ובחכמת הכוכבים וכף היד, וצורת הכתיבה וכו'. ולמדו כל בני קדם חכמות אלו מבני הפלגשים אשר לאברהם שלמדוהו מאברהם כששלחם מעל פניו. וכמ"ש "ולבני הפלגשים אשר לאברהם נתן אברהם מתנות, וישלחם מעל יצחק בנו בעודנו חי קדמה אל ארץ קדם"⁵⁴. ואמרו חז"ל שהמתנות היו חכמות אלו שלמדם⁵⁵. ואת תורת האלהות וכחה הניח ליצחק בלבד, והוא תורת הקבלה שבידינו עוד מאברהם ונמסרה מדור לדור, ע"י "ספר יצירה" שחבר. והיה איוב חכם ושלם בדעתו ומבין בכל חכמות בני קדם. ואמרו חז"ל⁵⁶ שהיה לאיוב ולחבריו בגינתם עץ שנטעוהו לפי הירח ועל כל עץ חקקו דמות כולם, וכשהיה אחד מהם בצער היה העץ מראה דמותו כמו שנראה במציאות באותה שעה וראוהו חבריו וידעו מצבו. ובין כל אחד מהחברים לשני היו מרחקים גדולים ובעת ובעונה אחת ראה כל אחד משלשת חבריו את דמות איוב בצרתו ובאו לנחמו וזה חלק מחכמת בני קדם.

ואמר הכתוב "ככה יעשה איוב כל הימים". ולא אמר ככה "עשה" איוב, ללמדנו שהנאנס ולא עשה מצוה שברצונו היה לעשותה, מעלה עליו הכתוב שכר כאילו עשה⁵⁷. ואפילו שנאנס איוב והפסיק להעלות עולותיו בגלל אבוד בניו, קיבל שכר כאילו המשיך לעשות כן "כל הימים". כי בדעתו היה לעשות כן כל חייו. וכשגילה דעתו שכשהיה בידו עשה, קיבל כל שבוע זכות כאילו המשיך להעלות עולותיו.

"ויהי היום". הוא ראש השנה⁵⁸ שהוא כנגד יום ו' לבריאת העולם שהחלה בכ"ה באלול, והוא יום ללא לילה, כי הבריאה החלה ביום א' בבוקר ולילה

52. מלכים א', ה', י. 53. קהלת רבה ז'. פסיקתא דרב כהנא, ל"ד. 54. והיא תורת הנפש של "ההודים" שארצם היא ארץ "קדם" שהוא "המזרח הרחוק". כי "קדם" פירושו מזרח. וכפל הכתוב ששלחם "קדמה", אל ארץ "קדם". לומר שלמזרח הרחוק שלחם. ולכן העילית של ההודים נקראים "ברהמינים" שפירושו "אברהמינים" כי מקורם מבני הפלגשים לאברהם. ובעוד שאנו בני יצחק ויעקב קבלנו החכמה העליונה שמקורה באות י' של שם ההוי"ה, ואנו יהודים, להם חסרה הנשמה וחכמתה. ויש רק תורת ה"נפש" בלבד. וחסרה להם אות י' ונקראים "הודים". 55. סנהדרין צ"א. הובא ברש"י בראשית כ"ה, ו'. ושמות טומאה שמסר להם הוא שאלת שדים על ידי כוס, (נקרא מנדאל) שנאסר רק לישראל, אבל את ידע הכשוף קבלו הם מכשדיאל המצרי. 56. ראה בבא בתרא ט"ז. 57. ברכות ו'. 58. זוהר בא, ל"ב.

היתה לאחר היום. וכמ"ש "ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד". דהיינו שלאחר יום א' הגיע ערב ולמחרת בבוקר נסתיים יום אחד. וביום ו' בבוקר נסתיים יום ה' והחל יום ו', אך בליל שבת לקח הקב"ה את הלילה מיום ו' ונתנו לשבת והקדים את הלילה ליום, ונשאר יום ו' הראשון בבריאה ללא לילה⁵⁹. ויום ו' הראשון, החלה בו השנה השניה לבריאה והפך להיות יום ר"ה יום הדין, כי יום הוא בחי' זכר ולילה בחי' נקבה. ויום ו' אינו שלם בבחינת זכר ונקבה, וכשאינן שלמות הוא בחי' דין. ובו נדונים כל בני האדם.

"ויבואו בני האלהים להתייצב על ה'". ופרש"י שהתייצבות לשון מריבה ובאו לריב עם ה'. ולכאורה היה לו לומר **לפניו**, ולא לריב **עמו**. והענין הוא, כי הקב"ה הוא רחמן ורוצה להיטיב עם כל בריותיו ולכתבם בספר חיים טובים. ובאים מלאכי הדין להשטין ולקטרג עליהם וזה נקרא לריב **עמו**, כי רצון הבורא להיטיב כבר קיים, והם באים לעצור רצונו שלא יצא לפועל. **"ויבא גם השטן בתוכם"**. ויש להבין והלא כולם היו שטנים שבאו לקטרג ולהתייצב על ה', ומיהו שטן זה ש"גם בא בתוכם", אלא בא הכתוב ללמדנו שלא שטן אחד הוא המקטרג על האדם, אלא כמה אלפי שטנים באים לקטרג על כל אחד לפי מעשיו, כי מכל עבירה נוצר מקטרג בפני עצמו⁶⁰. והשטן הנקרא **"גם"** שהוא ממונה על מדור "בור" בגהינם, בא בתוכם, כי הוא הממונה על כל המקטרגים המפתים בתחילה לאדם ואח"כ מקטרגים עליו⁶¹. והיות ולא מדובר רק בשטן אחד כללי, לכן לא מספיק שב"ד יתקעו בשופר בראש השנה עבור כלל ישראל, אלא צריך כל אחד לשמוע תקיעת שופר, כדי להכניע המקטרגים הפרטיים המשטינים עליו.

"ויאמר ה' אל השטן מאין תבא, ויען השטן את ה' ויאמר, משוט בארץ ומהתהלך בה". והנה **"גם"** השטן מקטרג על הרשעים, ומליץ טוב על הצדיקים שהשלים עמהם, וכמ"ש "ברצות ה' דרכי איש, גם אויביו ישלים עמו". ופירשו בזוהר, שהשטן הנקרא **"גם"**, משלים עמו. ואולי מהלכו להשטין נקרא בשם "לשוט בארץ", ורצונו להליץ טוב נקרא "מהתהלך בה"⁶². וכשהשטן **"גם"** בא לקטרג עומד הוא בראש כולם, אך הפעם שבא להליץ טוב, בא **בתוכם** ולא בראשם, והיות ופוחחים בזכות, נשאל הוא ראשון **"מאין תבא"**. והנה ספירת הכתר מקור השפע והרחמים נקרא **"אין"**, ושאלו על מי הנך רוצה

59. ניצוצי אורות להחיד"א על הזוהר שמות ל"ב : 60. אבות פרק ד' משנה י"ג. 61. זוהר פ' פקודי רס"ג. 62. ראה רש"י בפסוק זה והבן.

להמליץ טוב ושפע מהכתר הנקרא "אין", ולכן הנך בא "בתוכם" ולא בראשם. ואמרו חז"ל⁶³ שהשיבו השטן "שוטטתי בכל הארץ ולא מצאתי כאברהם שנאמר בו קום התהלך בארץ". ושלשם שמים נתכוון השטן "כדי שלא יהיה נשכח לפני האלהים זכות אברהם". והדבר תמוה מה פתאום עתה נזכר השטן להמליץ טוב על אברהם שכבר נפטר לעולמו, ולמה שתשתכח זכות אברהם עד שצריך השטן להזכירו. וכי ה' ישכח לאברהם מעשיו.

והענין הוא כי השטן ממליץ טוב על הצדיקים שבין כה מגיע להם שכר, כדי להראות צדקת קטרוגיו על אחרים שאינו מתוך שנאה אלא מתוך שליחות. וצריך האדם להיות מושלם בכל עשרת ספירות הקודש ולמשוך שפע מהכתר כדי להגיע למצב שגם השטן במקום לקטרגו ימליץ טובתו. וידע ה' ששייבהו על אברהם, ואז יהיה אפשרות שזכות איוב תגן על בני האדם, ומה נס שהוא גלגול אביו של אברהם. וזכותו של אברהם תגרום לאיוב שיקבל השפע ואז יצטרפו ב' כוחות שפע מהכתר באיוב, אחד מפני עצמו "כי אין כמוהו", ואחד בגלל בנו אברהם. ואמרו חז"ל "יפתח בדורו כשמואל בדורו"⁶⁴. ואעפ"י שיפתח לא הגיע לאפס קצהו של שמואל הנביא השקול כנגד משה ואהרן גם יחד, השווהו המקום. כי הגדול שבדור למרות קטנותו כלפי דור אחר, בדור זה הוא הגדול ומושך מהכתר שהוא הגדול שבספירות, ואם אברהם בדורו היה הגדול כי עשה טוב ג"כ, הנה איוב בדורו "לא היה כמוהו בכל הארץ", וצריך היה לקבל הטוב מהכתר כדי שלא יחסר כח נתינת השפע של הכתר בעולם לראש וראשון אעפ"י שרק "סר מרע". ורצה השטן שזכות אברהם תעמוד לחלק מזרעו בלבד, וזכות איוב לא תחשב כלל כי טרם נוסה בנסיון "ברכת השם" שבו יש אפשרות שעקב יסורים יכשל, כי בו ענין תיקונו משייבתו בחן סוד הגרון, וכשינוסה ויפול לא רק שלא תצטרף זכות אברהם לאיוב שהגן על אומות העולם⁶⁵ אלא שגם לעצמו לא תעמוד.

והשטן מפתה בשני אופנים. יש כאלה שכלל לא צריך לפתותם אישית אלא מספיק שהשטן ימצא באויר המקום, כדי שבני אדם יושפעו מזה ויפרקו מעליהם עול תורה ועול יראת שמים וזה סוג הנקרא "משוט בארץ", ויש סוג שצריך לבא אל האדם ולהסיתו בצורה אישית ולהכניס במחשבתו כל מיני פיתויים לנסות להכשילו, וזה נקרא "ומהתהלך בה". ואברהם עמד בעשרה נסיונות פיזיים שכללו עוני, אש וגלות. ומצינו בעקדה שבא השטן לאברהם וליצחק לדבר עמהם כזקן, ונדמה להם כהר וכנהר למנעם מהעקידה ולא

63. בבא בתרא ט"ז. 64. ראש השנה כ"ה. 65. ראה רש"י במדבר י"ד, ט.

הצליח⁶⁶. דהיינו שאברהם גם כ"שהתהלך השטן עמו בארץ" עמד בנסיון. אבל איוב עמד רק בנסיון של "משוט בארץ", ולא הושפע מהאווירת החטא שמסביבו. אבל טרם נוסה "בהתהלך בה", בפגישה אישית ונסיונות פיזיים עם השטן ורשעותו. ואולי עמידה בנסיון של "משוט בארץ" הוא בבחינת "סור מרע", ועמידה בנסיון של "מהתהלך בה", הוא בבחינת "ועשה טוב".

ואמרו בזוהר⁶⁷ שענין זה היה בשנה שבה רצה הקב"ה להוציא את ישראל ממצרים וכדי שהשטן לא יקטרג על יציאת מצרים נתן לו את איוב כפתיון שיתעסק בו. והנה השטן הוא מלאך ולא בעל חי שזורקים לו עצם ושותק, הוא יכול להתנפל על איוב ובאותה עת לקטרג על יציאת מצרים. ואולי אחד קשור בשני, והשטן המליץ טוב על אברהם כשטן שרצונו להפריע ליציאת מצרים בטענה שאם אברהם הצדיק הסכים לארבע מאות שנות עבדות למה שה' יוציאם לפני הזמן, אדרבה זכותו של אברהם שישראל ישארו ת' שנים עד שיצאו נקיים ומושלמים, ולא לפני כן בעודם מטונפים בארבעים ותשע שערי טומאה. ובא הקב"ה לעוררו על איוב כדי לומר לו שאברהם בא מתרח בחטא ולכן אעפ"י שהסכים לת' שנה לא מוכרחים לשמוע לו. וכאן כביכול נהפכו היוצרות, כשהשטן מחפש צדקת אברהם, והקב"ה מחפש פגם כל שהוא כדי לבטל הסכמת אברהם לארבע מאות שנים, ולכן זרק לו את איוב.

"ויאמר ה' אל השטן". ויש להבין למה חזר זאת, והלא באמצע דבורו של ה' עם השטן עוסקים אנו, והיה לו לומר "ויאמר ה' אליו". "השמט לבך על עבדי איוב". ולכאורה היל"ל השמט עינך, כי הוא בא משוט בארץ. ומפורש בזה שיש לשטן בחינת לב, ויש להבין ענינו. והנה אצל הגר מצאנו שכל פעם שכתוב "ויאמר לה מלאך ה'", היה זה מלאך אחר⁶⁸. ונראה שכן הדבר גם כן כל פעם שכתוב "ויאמר ה'", זו בחינת הנהגה אחרת מאת ה' שבה דיבר עם השטן. ובתחילה שאל ה' את השטן מבחינת הרחמים הגדולים "מאין תבא", שהוא בחינת ספירת הכתר ששם רחמי הרחמים, ועתה דבר עמו מבחינת ה"תפארת" שהוא בחינת הרחמים והדין גם יחד. והוא מכוון באברים כנגד הלב, ולכן אמר "השמט לבך". ורצה ה' להביא מבחינה זו הרחמים על ישראל, והדין על איוב. ושבת ה' את איוב שהוא "תם וישר וירא אלהים", ולא אמר וירא "אותי", אעפ"י שה' הוא המדבר, וה' הוא האלהים, לומר מאיזו בחינה היתה יראת איוב שלא זכה להיות "ירא ה'", אלא "ירא אלהים".

66. בראשית רבה פרשה נ"ו. 67. פ' בא. ל"ד. ונצוצי אורות שם. 68. רש"י בראשית ט"ז, ט.

"ויען השטן את ה', הלא אתה שכת בעדו". כתוב "את" וקורים "אתה", ואולי כיון שאיוב היה רק "סר מרע", ההשגחה עליו היתה מצד השכינה שהיא בחינת ספירת "מלכות", והיא הגנה עליו מיסורים ולכן כתוב את בחינת נקבה. "ואולם שלח נא ירך וגע בכל אשר לו, אם לא על פניך יברכך". ויש להבין מהו שליחות יד ה'. והיה לשטן לבקש רשות לשלוח ידו באיוב. אמנם ה' לא הסכים לשלוח את ידו, אבל הרשה לשטן לשלוח את ידו באיוב ואמר לו "הנה כל אשר לו בידך, רק אליו אל תשלח ירך". ורצה השטן שיפגע איוב מ"יד ה'" שהיא בחינת ספירת המלכות הזרוע המבצעת, בבחינת "דינא דמלכותא דינא"⁶⁹. ואז המכה היתה קשה יותר כי היה נענש גם על שלא עשה טוב, ואלו עתה שהשטן הוצרך להכותו "בידו שלו", אין לשטן כח להכות, אלא בכח שמקבל מהאדם עקב דברים רעים שעשה, ולא בגלל דברים טובים שלא עשה.

"ויאמר ה' אל השטן". חזר לומר לשון זה, כי עתה דיבר ה' עם השטן בבחינת ספירת המלכות, וכאן ירדו מבחינת "לב" לבחינת "יד" שהוא מעשה, בחינת המלכות שהיא הזרוע המבצעת את אשר נגזר בספירות שמעליה, ופה נגמר הדין על איוב. "הנה כל אשר לו בידך, רק אליו אל תשלח ירך". וניתן בידי השטן, ולא בידי ה' כפי שבקש השטן.

"ויצא השטן מעם פני ה'". ולא אמר "מאת פני ה'", וכמו שאמר להלן, כי כאן מדובר בבקשת השטן לפגוע באיוב וכזה אעפ"י שלא נתקבלה בקשתו שייענש ביד ה', הנה בקשתו להפוך את איוב ממוגן ע"י השכינה לנפגע "בכל אשר לו" דהיינו רכושו ובניו, נתקבלה במלואה. ולכן אמר "מעם פני ה'". כי בלשון הקודש יש הבדל בין שנים שהולכים יחד בהסכמה רעיונית שבזה נאמר "וילך עמו", לבין שנים שגופם הולך יחד אבל חלוקים בדעתם שבזה נאמר "וילך אתו". וכאן שהיתה הסכמה רעיונית לפגוע באיוב "ובכל אשר לו" נאמר "ויצא מעם פני ה'", אך להלן כשהשטן ביקש לפגוע בנפש איוב ובגופו. וכמ"ש "וגע אל עצמו ובשרו", ועצמו זו הנפש שהיא עצם האדם, ובשרו זה הגוף, נרתיק הנפש, ולא קיבל את הרשות לפגוע אלא בגופו. כשנאמר לו בפירוש "אך את נפשו שמור". לא יצא השטן אלא מאת פני ה', ולא מעם פני ה'. "ופני ה'" היא בחינת ספירת המלכות שבה נגמר הדין ודרכה מתגלה ה' בעולם בהארת פנים לבריות או להיפך, וכמ"ש "יאר ה' פניו אליך ויחנך". שפירושו שה' יתן לבחינת המלכות הנקראת "פנים" הארה ואור, ואז נקבל את החן והחנינה.

69. גיטין י': זוהר פנחס רכ"ז.

"ויהי היום". דהיינו בראש השנה שלאחר שנה מאז שנמסר בידי השטן, פגעה מדת הדין באיוב⁷⁰. כי היות והיה זה נסיון לבחון את התנהגותו, ובגלגול זה הוא היה "סר מרע", והסבל היה בגלל עונש מגלגול קודם, ואין מענישים אדם על גלגולו הקודם אלא כאשר יש פרצה במעשיו בגלגול זה, וכאן היתה הפרצה שהיה "ירא אלהים" ולא "ירא ה'", ולא עשה טוב, ניתן לו זמן של י"ב חודש מזמן הקטרוג עד הנסיון, שמא בנתיים "יעשה טוב" ויהפך ל"ירא ה'", וינצל מהעונש שהושט עליו. "ובניו ובנותיו אוכלים ושותים יין". הפעם הדגיש את שתיית היין מה שלא הדגיש בתחילה, כי תקון העולמות נעשה ע"י אכילה ושתיית יין של מצוה, ובו האוכל מתעלה לחכמה והיין לבינה. ורמז הכתוב שלהגדלת הנסיון, דווקא בעת שהיו עסוקים בתקון זה הגיעוהו האסונות. "בבית אחיהם הבכור". והדגיש שהיה זה בבית הבכור לומר שבערב ראש השנה הסתיימה הקפת הבנים. וביום א' דר"ה ממש באותו בוקר שהקריב איוב העולות לאחר שזמן את בניו, קרהו זאת. והנסיון יותר גדול שדווקא ביום בו הקריב העולות נפל ביסורים ולא הגנו העולות אפילו על אותו יום עצמו. "ומלאך בא אל איוב ויאמר, הבקר היו חורשות והאתונות רועות על ידיהם, ותפול שבא ותקחם". ויש להבין למה הדגיש באיזה מצב היו הבקר והאתונות, ולכאורה היה מספיק שיאמר "ותפול שבא ותקח את הבקר והאתונות". וכוונתו

70. ולא מיד באותו יום שנגזר הדין הוכה, כי אז היה הכתוב אומר "ויצא השטן ויך את איוב", מבלי להזכיר שנית "ויהי היום". ולומר שהכוונה על למחרתו שהוא יום שני של ר"ה אי אפשר, שאם כן סבל איוב נמשך למעלה מ"ב חודש, כי לגבי פגיעתו בגופו שוב נאמר "ויהי היום", ונצטרך לומר שהוא שנה הבאה, שרק אז החל להפגע בגופו לאחר שנה שנפגע בבניו ורכושו, וזה אי אפשר כי אמרו חז"ל שנסיון ומשפט איוב היו י"ב חדש בלבד. ובזה יובנו דברי הזוהר שאמרו שכל פעם שמוזכר "ויהי היום", הוא ראש השנה. ואמרו שזכותו של איוב הגינה על פרעה ולכן קוטרג כדי שפרעה יקבל מכות מצרים. ואמרו שהוא היה מעבדי פרעה שהיה לו צאן ובקר בזמן מכת הברד והניסם מן השדה אל הבית. כי היות וכבר נמסר בידי השטן לא היה בזכותו להגן על פרעה. והיות וטרם נמסר בפועל היו לו כל הצאן והבקר, והיה חלק מצאנו במצרים והניסם לבית מפני הברד. ובגלל המכות הוציאם ממצרים וכנסם כולם לארץ עוץ ושם נפגעו כל צאנו בר"ה שלאחר מכן. ולפרש כמי שסובר שרק על מכת גופו נאמר שהיה יב"ח אי אפשר, כי מבואר מהכתוב שמכת גופו נסתלק לאחר שקיבל את דברי אליהו, ומה גם שמפורש במשנה שמשפט איוב היה רק י"ב חודש. ומשמע שמדובר על בניו וגופו גם יחד (מס' עדיות פרק ב' משנה י') ומפורש בזוהר (שמות ל"ג): שכל נסיון איוב היה רק י"ב חודש.

לומר שהמצב התהפך בחתף. כי אם היו תחילה הבקר חולות או מתעצלות לעבוד, היה מובן שמהשמים הופכים את הגלגל על איוב. ובאמת כך היה קורה אם השכינה שהיא "יד ה'" היתה מכה את איוב, כי בקדושה "אין עונשים, אלא א"כ מזהירים"⁷¹. ולכן המכה באה בהדרגה לתת לאדם להתרגל אליה, ולהרהר ולבקש על ביטול הגזרה. ואלו כשהשטן מכה, מנחית הוא מהלומה בחתף בטרם יתעשת האדם לשוב בתשובה לפני קונו. וכשהבקר חרשו והאתונות רעו על ידיהן והכל הלך למישרים ופתאום נחתה עליו המכה הבין איוב שנפל בידי השטן. ולא הבין מדוע, ומה עוול הוא עשה שיכל השטן לשאוב ממנו כח ולהכותו, ואם היתה המכה מה', היה תולה הדבר בחוסר עשיית טוב בצורה מספקת⁷², אבל כשהבין יד מי מכה אותו התלונן מדוע הוא מוכה כאוייב, ומנין לשטן כח כאשר הוא לא חטא בפועל ולא נתן לו כח. וזה מה שרצו חבריו בווכוחם להצדיק את ה' שאם נתן רשות לשטן, פשוט הוא שזה בגלל עבירות בפועל שחטא איוב ונתן לו כח, וא"כ אינו זך ונקי כדבריו, אלא חוטא ומעוול. ואיוב שידע בעצמו שאין זה אמת, המשיך להתווכח ולצעוק חמס עד שבא אליהו בן ברכאל הבוזי והסביר לו שמה שהוא צדיק עתה, אין זאת אומרת שבגלגול שעבר לא חטא, וא"כ חטאיו מגלגול קודם שנתנו אז כח לשטן, מנוצלים עתה על ידו להזיקו, ובזה נתרצה ונתפייס. ואז הראהו ה' מן הסערה את חטאו בגלגולו הקודם כתרח אבי אברהם.

"ואת הנערים הכו לפי חרב ואמלטה רק אני לבדי להגיד לך". וא"כ דבר ראשון הבקר והאתונות נשבו בידי בני שבא, והעבדים שטפלו בהם מתו בחרב. ואפשר כי נשבו בידי בני שבא שהם בני אברהם מקטורה שהיא הגר המצרית כיון שלא מנע מהמצרים לשעבד את ישראל ולקה ע"י זרע מצרית. וקודם כל הלכו הבקר והאתונות שהיו האזון של חמש המאות כנגד חמש המאות, כדי לבטל ממנו ענין האזון, ואז להפילו ביסורים קשים יותר. "עוד זה מדבר וזה בא. ויאמר אש אלהים נפלה מן השמים ותבער בצאן ובנערים ותאכלם. והצאן שהיו בקדושה במספר שבע לא נשבו ח"ו, אלא עלו כולם כעולות בשרפה לפני ה', ועבדיו שעסקו עמהם מתו בשרפה ולא בחרב. והנה גם הוא מדבר בלשון נפילה כקודמו שאמר "ותפול שבא", ואמר "נפלה מן השמים". ואם הראשון הוא תופעת טבע של שוד, השני הוא דבר שחוץ לטבע של נפילת אש משמים. "עוד זה מדבר וזה בא ויאמר, כשדים שמו שלשה ראשים ויפשטו על הגמלים ויקחום". הדגיש שנשבו בידי הכשדים, וששלשה ראשים לקחום. והנה כשדים

71. סנהדרין נ"ו: 72. ראה כתובות ס"ז. והבן.

הם מזרע תרח עצמו מבני נחור⁷³, ואולי יש קשר ביניהם לבין כשדיאל המצרי שג"כ היה במצרים ולמדם כשפים. ואם נכון הדבר, אז שוב ע"י הכח הרוחני של מצרים הכהו ה' וכן"ל לגבי "שבא". והכשדים שמו שלשה ראשים ולא בראש אחד גנבו כל הגמלים, כדי שלא יתאחדו ג' כחות הגמלים תחת שלטון אחד בקליפה ולא יחריבו העולם, "ופירווד לרשעים הנאה להם והנאה לעולם"⁷⁴. ולכן הגמלים שהם קלי' נוגה נפלו בידי הכשדים הדומים להם שג"כ הם בקליפת נוגה מקום הכשפים. ולקחו את הגמלים בשלשה ראשים וכל בחי' מראש הקליפה היתה בנפרד תחת ראש כשדי אחר, ונתפרדו כל פועלי און ולא נתאחדו תחת ראש אחד ובזה נחלשה קליפת נוגה ונפתח פתח לגאולתם של ישראל ממצרים וכמו שיתבאר, ושבי הגמלים הוא שוב מכה טבעית של שוד.

"עד זה מדבר וזה בא". שינה בלשונו ולא אמר **"עוד זה מדבר"**, אלא **"עד זה מדבר"**. **"ויאמר בניך ובנותיך אוכלים ושתיים יין בבית אחיהם הבכור"**. שוב הדגיש שתית היין ובית הבכור, כדי להגדיל הנסיון, שאף על פי שבבית הבכור היו, וא"כ באותו יום הוקרבו הקרבנות, ועסקו בתקון העולמות ע"י שתית היין, לא עמדו זכויות אלה למגן, וכשלו ונפלו. **"והנה רוח גדולה באה מעבר המדבר ויגע בארבע פנות הבית ויפל על הנערים וימותו ואמלטה רק אני לבדי להגיד לך"**. והנה בניו לא מתו בידי אדם ולא עלו כקרבן עולה ע"י האש, אך מתו בסקילה ע"י הרוח שהיא קליפת נגה. ולכן הדגיש הכתוב שבאה **"מעבר המדבר"** שהוא מקום הקליפות, ונקמה בהם הקליפה במיתה הקשה ביותר שהיא סקילה הקשה משאר מיתות ב"ד. והדגיש את **"ארבעת פינות הבית"** ושוב לשון **נפילה**, רק בכשדים לא כתוב לשון נפילה. ומפורש כי שלשה סוגים יש כאן. שוד, אש, שוד, רוח. והנה למבשר הראשון קרא בשם **מלאך** ופירושו מלאך, שליח. ויש להבין מי שלחו והלא מעצמו הוא בא להגיד. והיל"ל **"ונער בא"**. ויש להבין איך ומדוע נפלה אש אלהים משמים. ומדוע אמר **"ותבער בצאן ובנערים"**. והלא חיי אדם עדיפים, והיה לו לומר **"בנערים ובצאן"**. **"כשדים שמו שלשה ראשים"**. לשון דומה מצאנו אצל הפלישתים שיצאו להלחם בישראל בשלשה ראשים⁷⁵. ולהבדיל, בבחינת ספירת כתר שבקדושה יש מושג של שלשה ראשים⁷⁶, ואולי הכוונה שכנגד ספירת ה"כתר" שבקדושה עמדה בחינת כתר דקליפה הנקראת בהפוך אותיות **"כרת"**, וגרמה לענין זה. ורמזה לאיוב שמכה זו שלא כתוב בה **נפילה**. באה על איסור **"כרת"** שחטא הוא, כי הבועל נידה ענשו **"כרת"**⁷⁷. משא"כ שלשת האחרים שכתוב בהם

73. בראשית כ"ב, כב. 74. סנהדרין ע"א: 75. שמואל א' י"ג י"ז. 76. זוהר האזינו, רפ"ח.

נפילה שנענש בהם בגלל שנפל בידי השטן שקטרג שאין יראתו אלא יראת העונש בלבד וכיון שנענש על עוון הכרת, נגררו עמו ענשים על טיב יראתו.

”ויקם איוב ויקרע את מעילו ויגז את ראשו ויפל ארצה וישתחו”. וממה שגזו שיער ראשו מובן שלא שמר דיני אבלות של עם ישראל למרות היותו נביא וחכם. כי גדול שיער האבל שייך רק בישראל שנשמתם דבוקה בה'. אמנם לא נהג איוב מנהג הגויים לתת קרחה בראשו שהוא תלישה ביד או בסם⁷⁸, אלא גזום בתער. אמנם קרע את מעילו כפי דיני ישראל⁷⁹ כי הלבוש קשור אל הנפש, ובמיתת אחד מהקרובים, מסתלקות מהאדם חלקים מנפשו, ושבות בהדרגה בשבעה ובשלושים יום. ולכן יש דיני אבלות בישראל. ואיוב שידע סוד זה, וחש זאת בנפשו קרע בגדו כפי הדין. אמנם שיער הראש קשור אל המח והנשמה, ולישראל שיש בחינות רוח ונשמה נאסר הגלוח שלשים יום כדי להתקשר אל בחינות אלו דרך השיער. כי בעוד שבזמן רגיל מתקשר האדם לרוח ולנשמה דרך חלקי הנפש המקיפים את גופו, האבל שחלקי הנפש המקיפים את הגוף מסתלקים ממנו, ונשאר רק עם חלקי הנפש שבתוך הגוף, צריך לגדל השיער כדי להתקשר דרכו אל הרוח והנשמה עד שישבו כל חלקי נפשו אליו חזרה⁸⁰. ולכן לעם ישראל לא טוב לגדל את שיער הראש בימים רגילים⁸¹. וזו הסיבה שאסור לגלח שיער הגוף והראש והזקן ב”חול המועד”, כי קדושת החג מוסיפה נשמה יתירה על האדם השורה על השיער לגודל ערכה. ואת שיער הזקן מצוה לגדל כל השנה כי “נשמה יתירה” שבאה לאדם בכל שבת שורה בעיקר על הזקן, (לגבר, ולאשה על שיער ראשה), ומי שמגלח זקנו בדרך המותרת (ללא סכין, חס ושלום) אפשר שיזכה ל”נפש-ורוח יתירים”, לפי מעשיו, אבל לעיקר נשמה יתירה, קשה שיזכה⁸². והגויים נפשם מושכת אותם לגדל את שער

77. ויקרא י”ח, כט. 78. ראה דברים י”ד א. ושו”ע יו”ד סי’ ק”פ. 79. מועד קטן כ’. 80. ולכן את שיער הגוף בדרך כלל אסור לגבר להסיר ללא סיבה, כי נפשו היציבה ודבוקה לגופו, השיער מונע את יציאתה. וכנגד זה מצוה וטוב שיסיר את שיער הראש מקום משכן הנשמה והמח כדי שרוחו ונשמתו יתדבקו בו דרך הנפש ולא דרך השיער. ואשה להיפך טוב שתסיר שיער מכל גופה פרט לראש, כדי שנפשה השונה משל הגבר במבנה וטיב ספירותיה תתקשר אל הגוף ולא תשאר שוכנת בשיער שמעל לגוף, ואת שיער ראשה טוב שתגדל כדי להתקשר אל הרוח והנשמה דרך השיער. והיות ורוחה ונשמתה שוכנות על שערה, חייבת האשה הבעולה לכסות שיערה כדי שלא תהיה אחיזה לחצונים בהם. 81. פרט לנזיר שאדרבה “קדוש יהיה גדל פרע שיער ראשו”. למשוך ע”י נזירותו נשמה גדולה יותר דרך שערותיו, ודומה לשיער הגדל בחול המועד האסור בתספורת כל עוד קדושת החג שורה עליו.

ראשם לנסות לקלוט כחות יותר עליונים מיכולת קיכולת נפשם, ובעת מות אחד מקרוביהם היו רגילים לקרוח קרחה בראשם להביע את כאב הנפש על הסתלקות חלקיה מהגוף כי את חלקי הרוח והנשמה כלל אין להם, ולכן אינם חייבים בתרי"ג מצוות.

“ויאמר ערם יצתי מבטן אמי וערם אשוב שמה, ה' נתן וה' לקח יהי שם ה' מבורך. בכל זאת לא חטא איוב ולא נתן תפלה לאלהים”. אלא אדרבה באמרו **“יהי שם ה' מבורך”**, ברך ממש את ה' למרות אסונו, ותקן בפועל ענין הפה. ההיפך ממה שהשטן חשב שיעשה. ואיוב לא תלה הדבר בכחות על טבעיים כעין הרע וכדו'. וכמו הרבה שחושבים עצמם ליראי שמים וטובים, וכשה' מכה אותם על מעשיהם, תולים הדבר בעין הרע או בפיסול מזווה ותפילין רק לא במעשיהם. ואיוב היה טוב מהם כי האמין שהכח האמיתי בידי בורא עולם והכל מידו יתברך לפי כשרון המעשים.

ולא אמר הכתוב מה נעשה עם כל הרכוש של איוב הנכלל **“בעבודה רבה מאוד”**, ומסתבר שלא נפגעו רק הבקר והצאן והאתונות והגמלים ובניו, שהם הנקודות שהיו חשובים להשפעה מגלגולו הקודם, ומשאר רכושו לא העני. (ומה שנתנו לו אח"כ כל יודעיו קשיטה ונום אפשר שאינו לצדקה, אלא לסימן ומזל טוב)

באחרון כתוב **עד** זה מדבר, והוא נקרא **“עד”** מלשון עדות, כי עתה נאמר לו על מיתת בניו, כי מיתת הבנים הם עדות לפגם ה**“יסוד”** של אביהם שמיסודו ילדם. והבין איוב כי קיבל עונש זה בגלל פגם ה**“יסוד”** שלו, כי גם הגויים מוזהרים על עריות ועל זרע לבטלה. ואיוב שהיה **“סר מרע”** נשמר בזה. והיסוד נקרא זה, ו**“עד זה מדבר, וזה בא”**, ואמר **“עד”** לרמז כי עד היסוד הגיע פגמו, ואיוב עוד לא ידע מדוע קיבל את העונש ואפילו התלונן אח"כ, אבל ידע שהעונש מבורא עולם שמסרו בידי השטן, והוא הבין שנשללו ממנו הדברים שנתנו במספר מדויק ובכוונה מיוחדת, לסיבת פגם היסוד שבו, ועל זה צעק חמס עד שנאמר לו שפגם ביסודו על ידי ביאת **“נדה”**.

ואמרו חז"ל בזוהר, שבעת יציאת מצרים קרה מעשה איוב ועל ידי שנחלש

82. ומי שמגלח זקנו בסכין או במכונה העובדת בדרך של סכין ולא בדרך של מספריים, מאבד חלקים גדולים מזהות הנפש היהודית, ושורה עליו תמורתם חלקי נפש של הקליפה, ולאחר מותו יוצרך להתגלגל ב**“שור”** ששמו גם **“פר”**, כי ה**“פר”** מסמל את כל כחות הדין שבקדושה, שהקליפה רוצה לינוק מהם ח"ו. וזה שפגם בפאות ראשו, **“מדה כנגד מדה”** מתגלגל ב**“פר”**. (ראשי תיבות **“פאת ראש”**)

איוב, נתן ה' נקמות בפרעה. ועוד אמרו⁸³ כי כדי להסיח דעת השטן מלקטרג על ישראל על שיצאו קודם ארבע מאות שנים גירה אותו שיתעסק באיוב, ולא יקטרג על ישראל. ולכאורה קשה וכי השטן בן אדם הוא שלא יכול להתעסק בכמה דברים בעת ובעונה אחת. אמנם כוונת הזוהר שמדת הדין לא יכולה למצות הדין בכלום בעת ובעונה אחת כי אי אפשר לעולם כ"כ דין, וכדי להוציא את ישראל צריך היה להחליש כח הקליפה בעולם. ואפשר שכשנפלו הבקר והאתונות בידי בני "שבא", והקליפה עצמה לקחה חמש מאות הבקר עם חמש מאות האתונות. וא"כ האזון כבר נעשה בידה, לא יכלה להתגבר ביותר ולקטרג נגד ישראל. וכן פירוד ג' אלפי הגמלים בידי שלשה ראשי כשדים החליש כח קליפתם מלהזיק לישראל. וכן שבעת אלפי הצאן שמציאותם בעולם משכה הרחמים והחסד לאיוב, כיון שעלו באש ופסקו הרחמים מאיוב, שבו רחמים אלה להגן על ישראל. והנה נעשה חסד עם ישראל מצד אחד, ועם איוב מצד שני לתקנו מחטאו בגלגולו כתר.ח.

"ויהי היום". הוא יום ב' של ראש השנה שגם הוא יום הדין, כי כאשר מולד הלבנה לא מתחיל בתחילת הלילה ועשרים וארבע שעות ראשונות של החדש משתרעות על פני יומיים בשבוע, הופכים שני הימים להיות "ראש חדש", וכמו כן "ראש השנה" הצמוד לראש חדש "תשרי" הופך להיות יומיים. וחלק נדונים ביום א' וחלק ביום ב'⁸⁴. ואיוב שביום א' של ראש השנה בוצע בו גזר הדין של שנה שעברה, נדון ביום ב' של ראש השנה על השנה הבאה. **"ויבואו בני האלהים להתייצב על ה'".** כדי לקטרג על בני האדם ומעשיהם. **"ויבא גם השטן בתוכם, להתייצב על ה'".** וכפל ענין ההתייצבות על ה', לומר שגם השטן הנקרא "גם" בא בתוכם ולא בראשם, אך בנגוד לפעם הראשונה שבא בתוכם כי רצה ללמד זכות על אברהם, הדגיש הכתוב שעתה בא "להתייצב על ה'" ולקטרג. ומה שבא בתוכם ולא בראשם, כיון שלא היה זה קטרוג על אדם חדש, אלא המשך לקטרוגו הקודם על איוב. **"ויאמר ה' אל השטן".** וכיון שלא בא להליץ טוב, לא פתח עמו במילים "מאין תבא", וכמו שאמר לו בפעם קודמת, אלא אמר לו **"אי מזה תבא".** ולכאורה כוונתו לומר על איזה ענין רצונך לקטרג שהנך בתוכם ולא בראשם, אך זה לא יתכן לומר כלפי האל הבוחן לבות וכליות. וביאור הענין הוא כי ספירת המלכות שהיא הזרוע המבצעת בעולם את גזר הדין, נקראת בשם "אדני". שהוא הרכב אותיות א"י, ד"ן. כי את הדין הקשה ממתקות אותיות א"י שמקורן עליון יותר⁸⁵, ונקרא

83. זוהר ויקרא ק"א. 84. שער הכוונות ענין ראש השנה. 85. א' של שם אהי"ה שבבינה, י'

בשם אדני שבו אות א' בתחילתו, י' בסופו, ד"נ באמצע. והשטן בקטרוגו רצה להפריד את אותיות א"י ולהגביר את הדין, ואמר לו ה' א"י משם "אדני" "מזה תבא" בבואך לקטרג, תתייחס לאותיות אלו ומקומם, הממתקים את הדין. "ויען השטן את ה' ויאמר משט בארץ ומהתהלך בה". ורצוני להסיר החסד מאיוב שכל כחו בא מבחינת "שוט בארץ". ולכן כתב "משט" חסר ו', ולא כבפעם ראשונה שכתבו מלא עם ו' כי בא להליץ על אברהם. ועתה כתבו חסר ו' שהוא סמל החיים, לומר שרצונו להסיר החסד מאיוב שכל כחו בא מבחינת "שוט בארץ" וטרם נוסה ב"התהלך בה". וזכותו אין בה כדי להגן על עצמו וכ"ש על דורו.

"וַיֹּאמֶר ה' אֵל הַשָּׁטָן, הֲשִׁמַּת לְבַךְ אֶל עַבְדֵי אִיּוֹב". ובפעם קודמת שאלו "השמת לבך על עבדי איוב", ועתה שאלו "השמת לבך אל עבדי איוב". כי על הוא בחינת המחשבה ואל הוא בחינת המעשה. וקודם שאלו "האם התבוננת באיוב" ועתה שאלו "השמת", הרי שמת לבך אל איוב ופגעת בו, ובכל זאת "כי אין כמוהו בארץ איש תם וישר ירא אלהים וסר מרע". וגם עתה לאחר הנסיון לא הוגדר איוב בפי ה' כ"עושה טוב" אלא כ"סר מרע", כי קבלת הדין והצדקתו לא הפכתהו לעושה טוב. כי עדיין החזיק באמונתו בבחינת "סר מרע", והצדקת דין שמים היתה מתוך אמונה שבניו חטאו בלשונם בהיותם בבית אחיהם הבכור, ולכן קרהו כל זאת, למרות שהוא צדיק ומושלם. והיה צריך שיפגע בגופו כדי שיוכיח שגם כאשר הוא נפגע לכאורה מבלי סיבה, עודנו בצדקתו, ואז כל מעשיו הטובים שעשה יהפכוהו לעושה טוב. "ותסיתני בו לבלעו חנם". ופירוש "ותסיתני" הוא מלשון הסתה-והסטה, כי הבריאה כולה כולל האדם נבראו מאוזנים בין כחות החיוב והשלילה שלשניהם תפקיד. והיסורים לאדם או לעולם באים ע"י הסטת האזון בהגברת כח השלילה, ובהתאם לגודל הפרת האזון והתגברות השלילה כן חוזק היסורים. ואמר הקב"ה לשטן "ותסיתני בו", להפר את האזון שלו שהיה משרשו עוד מגלגול קודם, וזה היה על ידי לקיחת רכושו המכוון במספריו. "לבלעו חנם". על ידי הפגיעה בבניו, ונקרא חנם כי החזרת האזון לגבי הרכוש יכולה להעשות תמיד, אבל תחיית המתים פרטית לבניו לא ייעשה, והחזרתם בגלגול אינה החזרה מושלמת ופיצוי מלא, ונראה פטירתם כ"חנם".

"ויען השטן את ה' ויאמר, עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו".

של שם ההוי"ה. ספר הלקוטים פ' בשלח על פסוק "וַיֹּאמֶר כִּי יָד עַל כַּס יָהּ".

וביאור דברי השטן הוא, כי איוב שהיה מגדולי חכמי בני קדם ידע והבין בכחות הנפש והשארותם הנצחית, וידע איך להתקשר עם בניו לאחר מותם ע"י דרישה אל המתים ב"אוב וידעוני" וכדו'. ואפילו לצאת מגופו ולרחף ולפגשם בעולמות אתריים ולשוב לגופו, שכל אלה הם דברים קטנים של מה בכך בחכמת בני קדם. וכל כח הנפש במעשים אלו נעשים ע"י פריצת הנפש את מחסומי הגוף ע"י ההילה המקיפה את האדם. ולכל חפץ יש נפש המחזיקה אותו במתכנתו, ונפש זו מקרינה את אורה החוצה מבעד לגוף החפץ. ולפי ערך גודל הנפש, כן גדלות האורה הנכבדת החוצה מהגוף. והאדם לפי גודל ערך נפשו יחסית לדומם לצומח ולחי, ולא עוד אלא אפילו בין אדם לחברו קיים הבדל בטיב האורה בהתאם לתכונות נפשו ורמת ידיעותיו.

והנה מעל עור הגוף, יש עוד שכבת עור דקה הגובלת ברוחניות כנגד עולם האצילות⁸⁶, וכשפורצת אור הנפש מהגוף החוצה מתקשרת היא עם העור הדק ונראית כהילה המקיפה את עור גופו, והיודע להבחין בהילה זו מגלה דברים נפלאים על האדם אישיותו ועתידו. ויכול האדם לשלוח את נפשו לבושה באורה לרחף מחוץ לגוף ואפילו להגיע למקומות אתריים ולפגוש שם את קרוביו שנפטרו (כשחוט דק מחבר בין האורה המרחפת, לטבור הגוף. ובאם ינתק חוט זה לא תוכל הנפש לשוב חזרה אל הגוף לעולם). גם אדם שנקטע לו אבר, הכח הרוחני של האבר קיים, והאורה מקיפה את המקום החסר ומשתקפת כאורה של אדם שלם בגופו, ואדם כזה גם יכול לצאת ולרחף ללא כל מגבלה עקב חסרון האבר. אבל אדם שנפגע ע"י מחלות עור כבדות כשחין וצרעת אין האורה משתקפת בבירור במקום הפגיעה. ואם השחין מקיף את כל גופו שוב אין האורה בהירה כלל ואינה יכולה לצאת מהגוף ולרחף, וכל עוד היה איוב עשיר כי ה"עבודה הרבה מאוד" נשארה לו, ונפגש עם בניו ובנותיו דרך נפשו האתרת, לא הרגיש פגיעה כ"כ גדולה במה שאבד, ומה גם שחשב על בניו ובנותיו שבדין מתו כי עברו על "ברכת השם". ולכן לא התאונן וקיבל דין שמים באהבה, ואפשר שרצה השטן שיפגע איוב בעורו, ושוב לא יוכל להבחין באורה שלו ולהתקשר דרכה עם בניו, וחסרונם יוכבד עליו. והפגיעה תהיה בו מבלי שידע אשם בעצמו, ואז יבחן אם תתמיד צדקותו או לא. ואמר, "עור" דהיינו העור הדק המתקשרת להילה, "בעד עור". הנפש יוצאת דרכה מבעד לעור⁸⁷ לרחף ולפגוש את בניו ועל כן אין חסרונם מכביד עליו. "וכל אשר

86. ראה "עץ חיים" שער החשמל פרק א'. ושער קליפת נוגה פרק ב'. 87. ודומה לו "בעד החלון נשקפה" שופטים ה', כח. "בעד אשנבי נשקפתי" משלי ז' ו.

לאיש". הוא איוב "יתן בעד נפשו". ולא אמר "יתן עבור נפשו", אלא "בעד", וכוונתו שאיוב שחכמתו יקרה לו מרכושו, יתן כל הונו כדי שנפשו תצא מבעד לעורו להשכיל באורחות הרוח. "אולם, שלח נא ידך וגע אל עצמו ואל בשרו". עצמו זו הנפש, ובשרו זה הגוף, ותמנע ממנו תענוגות הנפש האתריים, ואת הפגישה עם בניו. "אם לא אל פניך יברכך". ולשטן לא היה מספיק כח לפגוע בנפש איוב, כי לא חטא איוב בגלגול זה כלל, ולכן לא היתה לו אחיזה לפגוע בו בגלל מעשיו בגלגול קודם. ורצה "שיד ה'" תפגע בנפש איוב ע"י שגעון ופגיעה בחמשת החושים, ובבשרו ע"י כריתת אברים מגופו. כי כאשר נכרת אבר מגוף האדם, הנפש המכוונת כנגד אותו אבר סובלת, כי אינה לבושה בנרתיק הגוף ונמצאת במקומה ללא כסוי ולבוש, ולא מגיעה לידי ביטוי מעשי, ונפגעת בהיותה גלויה בפני כחות המזיקים המקיפים את האדם. ושינה השטן מקטרוגו הקודם שבו נאמר "על פניך", ואמר "אל פניך". כי "על פניך" כוונתו ביטוי שפתיים וכמו שנתבאר, ו"אל פניך" כוונתו טיב הברכה, וביאורו שאיוב עקב ייסוריו לא רק שיעבור על "ברכת השם" אלא ברכתו תהיה קשה במהותה.

"ויאמר ה'". זו ספירת המלכות הזרוע המבצעת שנתנה רשות "אל השטן", לפגוע באיוב בגופו. אבל לא מידי ה' תבא המכה אלא מידי השטן. "הנו בידך, אך את נפשו שמור". לא לפגוע בה בשגעון וכדו', ולא להזיק לגופו עד שתצא נפשו מגופו וימות. כי אין יד ה' מתערבת, אלא "ידך", ואתה אין לך כח לכך כי בגלגול זה לא חטא איוב כלל ולא פתח פתח לקבל עונש על גלגולים קודמים, והרשות הנתנת לך בגלל מעשיו בגלגול קודם, הוא בגדר "נסיון" בלבד. "ויצא השטן מאת פני ה'". ולא אמר "מעם פני ה'" כמו בפעם הראשונה, כי לא הסכים ה' עם בקשת השטן לפגוע בנפשו, וכמבואר לעיל. "ויך את איוב", דהיינו שמיד בצאתו ביום ב' של ראש השנה מאת פני ה', פגע באיוב "בשחין רע" כי הפעם אעפ"י שעדיין העונש היה מידי השטן וכמ"ש "הנו בידך" ולא מידי השכינה, היה זה נסיון על חטא הנדה שחטא איוב בגלגולו כתרח אבי אברהם. ואמר הכתוב⁸⁸ "ותהי נדתה עליו". ופירושו, שהבועל נדה טומאתה קופצת ומדביקה גם אותו, ונפשו נטמאת בטומאת הנדה. וטומאה חמורה זו דבקה בנפש איוב ונטמאה נפשו מאוד, ועתה במקום שהאורה תמשיך לפרוץ מבעד לעור ולהקיף את הגוף, הטומאה הדבוקה לנפש מגלגולה הקודם פרצה יחד עם האורה החוצה אל הגוף והחליאה אותו "בשחין"⁸⁹. וקראו הכתוב

88 . ויקרא ט"ו, כד. 89. השטן וד' אותיותיו עולה כמנין שחין.

"שחין רע" לומר שבא מהרע שבנפש איוב שפרצה החוצה. "מכף רגלו ועד קדקדו". וכתוב "עד" וקורים "ועד", לומר שעד בכלל וגם קדקדו שהוא מרכז האורה הוכה בשחין, (ומקום הקדקד האמור כאן הוא מקום הנחת תפילין של ראש, שקבלנו מה' את מצות הנחתן במקום זה בגלל שהוא מוקד האורה). ואות ו' שהיא מסמלת את מרכז החיים נסתלקה מקדקדו, ובדרך הטבע הוצרך איוב למות, כי אי אפשר שבמקום זה יתפרש שחין ולא יפגע במח פגיעת מות, וחיי איוב המשיכו בנס בלבד⁹⁰. ואמרו חז"ל שקשה היה צערו של שטן יותר מצערו של איוב שהוצרך להחיותו בנס, וכמשל שאומרים לאדם שבור את החבית ושמור על יינה⁹¹. והיות ואות ו' שמסמלת את החיים היתה תלויה ועומדת באיוב בנס, רמזו הכתוב בכך שאות זו, לא נכתבת אבל נקראת.

ושוב לא יכל איוב לחוש בתכונות הנפש כלל, ואבד את כל חכמת בני קדם הקשורות בנפש. וכתב האריז"ל שראשי תיבות "איוב בשחין רע מכף" הוא אברם, וכאן רמז משה רבינו שמחטא נדה זה יצא בן כאברהם אבינו. (ששמו הקודם היה אברם) וכוונת הענין שתרח במעשה חטאו גרם לדבר שלילי כחטא נדה, וחיובי כהבאת בן ונשמה גדולה כאברהם אבינו לעולם, ולכן על חטאו הכבד נדון בתחילה באבוד שלשת אלפי הגמלים שדרכם שלט על כל כחות הטבע והיה "גדול מכל בני קדם", כי חכמות אלו נמשכים מקליפת נוגה, שהגמלים סמלו את כח ראש קליפה זו וכנ"ל, ונסתבב מיתת בניו והצאן והבקר שזה בחינת כריתת השפע. ועתה נדון בכרת הנפש ממש מקשריה עם העולמות האתריים בעודה בגוף. אך גם זאת לטובה, כי עדיף היה כל סבלו וכריתת נפש שכזו, מאשר כריתת הנפש מעולמות הרוח לאחר צאתה מהגוף, שאז אבודה וכריתתה היא קשה יותר, כי בהיותה בגוף עוד יש לה קשר עם בני אדם, ורוב ככל בני אדם כלל לא מודעים לנפש השוכנת בקרבם וקשריה האתריים, ואינם מודעים לחסרונם. ואמנם איוב שהורגל להשתמש בתחושות הנפש וקשריה החצוניים והוצרך להם עתה פי כמה וכמה כדי לפגוש את נפש בניו שאבדו את גופם. וצערו היה גדול למאוד על כריתת הנפש בעודה בגופו, מהעולם הרוחני הסובב אותנו. אבל כל צערו זה נחשב כאין וכאפס כלפי הצער שהיה עליו לסבול אם היתה נפשו נכרתת לאחר צאתה מהגוף מכל העולמות הרוחניים המקיפים אותה והיתה כסומא וחגרת ופסחת בהיותה מרחפת באור החיים הנצחי. ולא עוד אלא שברגע שנפשו היתה בצער על שלא יכלה להתקשר אל העולמות הרוחניים, החלה להתנקות על ידי היסורים מכתמי החטא, ולהזדכך

90. חולין מ"ג. 91. ב"ב ט"ז.

ולהכיר את שרשה ומהותה ולהתקשר אל החכמה והבינה האלהיים, ולמשוך שפע של ידיעות על סתרי האדם והעולם, אותם בטא איוב אח"כ בפרקים הבאים, שכל דבריו מכילים סודות נשגבים בשרשי העולמות והנשמות, ושאינם חכמת בני קדם אלא חכמת ישראל טהורה. והפך להיות נביא כחבריו.

"ויקח לו חרש להתגרד בו, והוא יושב בתוך האפר, ותאמר לו אשתו עודך מחזיק בתומתך, ברך אלהים ומות". והנה אשתו היא דינה בת יעקב שנשאת לו לאחר מות שמעון. והיא דינה הצדקת שאם היתה נשאת לעשו היתה מחזירתו בתשובה, ומזה פחד יעקב והחביאה בתיבה בפגישתו עם עשו⁹². והיא גלגול אמלטאי בת כרנבו אם אברהם אשת תרח וחזרה גם בגלגול זה להנשא לאיוב גלגול תרח בעלה הראשון, כדי לעבור אתו את סאת צרותיו. ואפשר שבני איוב היו ממנה והיתה אבלה על מותם. ואפשר שהם בניו מאשה שקדמה לדינה, כי ודאי שגם איוב שנשאה באלמנותה לא נשאה כזווג ראשון. והדבר לכאורה תמוה כיצד דינה בת יעקב תסית את בעלה לברך אלהים. והענין הוא כי דינה מלומדת הנסיון מבית אביה הבינה כי איוב נמצא בנסיון בענין "ברכת ה'", שכה חרד על בניו שלא יפלו בחטא זה, וכשאדם נרתע מחטא מסויים סימן הוא שנפשו קשורה לחטא זה, ופוחדת עתה לעבור שנית כי מודעת היא לנזק המתבקש. ורצתה להחיש את תהליך הנסיון על ידי דבריה שעליהם יצטרך איוב להגיב או בגבורה ובחוזקת האמונה ואז יקיץ הקץ לנסיונו ולסבלו, או להיפך יפול כליל וישבר ויוכיח שאינו חזק לעמוד בנסיון ויסור הנסיון מעליו. אך איוב הגיע לדרך שלישית שכמוה כפשרה, והוא שמירת הפה מלחטא. ופריצת גדרי המחשבה והלב, והרהר בברכת השם עקב היותו "ירא אלהים". ועקב השארותו במצב ביניים לא נסתלקו ממנו מכאוביו.

ויאמר אליה. ואיוב שידע את ערך דינה וצדקותה תלה את דבריה באונס שכם וחשב שאונס זה גרם פגם לנפשה שבעת משבר תבעט באמת. ועל מעשה שכם נאמר **"כי נבלה עשה בישראל"**, ולכן אמר לה **"כדבר אחת הנבלות תדברי"**⁹³, גם את הטוב **נקבל מאת האלהים ואת הרע לא נקבל**". ולא אמר את הטוב **קבלתי בלשון עבר**, כי הבין איוב שמשלם הוא עבור משהו שאינו ברור לו, ושברע זה מורכב גם טוב של יסורי כפרה לנפש. ואמר לה יסורים אלו שיש בהם טובה לנפש נקבלם רק כשלא נבעט ברע הבא עמהם. כי אם אדם בועט

92 . רש"י בראשית ל"ב, כג . 93 . ראה בבלי ב"ב ט"ו: וירושלמי סוטה פ"ה ה"ו. בראשית רבה פרשה נ"ז.

ביסורים אין היסורים מכפרים עליו. בכל זאת לא חטא איוב בשפתיו, אבל בלבו חטא⁹⁴. וכיון שלא היה יהודי, לא נענש על המחשבה. אבל לא נזדכה בנסיונו עקב תשובתו לאשתו, ונשאר במצב ביניים. ולא נסתלקו ממנו מכאוביו עד שבאו חבריו והתווכחו עמו ובעקבות דברי אליהו בן ברכאל הגיע אל ההכרה הברורה, ועמה לאהבת שמים⁹⁵.

94. ב"ב ט"ז. 95. ויכל להגן על דורו. (ראה רש"י, במדבר י"ד, ט.) .

